ബാധ്യതാ നിരാകരണപത്രം (Disclaimer)

പ്രാദേശികഭാഷയിൽ വിവർത്തനം ചെയ്ത വിധിന്യായം നിർമ്മിത ബുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത വിവർത്തന ഉപകരണത്തിന്റെ സഹായത്തോടെയും കേരള ഹൈക്കോടതിയിലെ ഐ.ടി ഡയറക്ടറേറ്റിന്റെ സാധൂകരണത്തോടെയും തർജ്ജമ നടത്തിയിട്ടുള്ളതാണ്. എന്നിരുന്നാലും, ഇതിന്റെ ഉള്ളടക്കത്തിൽ ആശയപരമായോ സാംഗത്യപരമായോ വ്യാകരണപരമായോ ആഖ്യാനപരമായോ തെറ്റുകൾ കടന്നു കൂടാൻ സാധ്യതയുള്ളതാണ്. ഈ തർജ്ജമ കേവലം വ്യവഹാരകക്ഷികളുടെയും പൊതുജനങ്ങളുടെയും പൊതുവായ അറിവിലേക്ക് ഉപയോഗപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടി മാത്രം ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതുമാണ്. ഔദ്യോഗികവും പ്രായോഗികവുമായ എല്ലാ ആവശ്യങ്ങൾക്കും വിധി നിർവഹണ നടപ്പാക്കലുകൾക്കും പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തിന്റെ ഇംഗ്ലീഷ് പതിപ്പ് ആധികാരികവും അന്തിമവും ആയിരിക്കും.

ഓൾ ഇന്ത്യ ഹജ് ഉംറ ടൂർ ഓർഗനൈസർ അസോസിയേഷൻ, മുംബൈ

v.

ഇന്ത്യൻ യൂണിയനും മറ്റുള്ളവരും

(2020 ലെ റിട്ട് ഹർജി (സി) നമ്പർ 755)

2022 ജൂലൈ 26

[ജസ്റ്റിസ് എ.എം. ഖാൻവിൽക്കർ, ജസ്റ്റിസ് അഭയ് എസ്. ഒക, ജസ്റ്റിസ് സി.ടി. രവികുമാർ]

ഹജ് വിഷയങ്ങൾ:

സംയോജിത ചരക്ക് സേവന നികുതി നിയമം, 2017 — 2(14),5(1), 12, 13 വകുപ്പുകൾ—സേവനം ലഭ്യമാക്കുന്ന സ്ഥലം സംബന്ധിച്ച ചട്ടങ്ങൾ, 2012 - 2, 3, 4, 7, 8 ചട്ടങ്ങൾ - ഹർജിക്കാർ - ഹജ്ജ് ഗ്രൂപ്പ് സംഘാടകർ (എച്ച്ജിഒ), സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാർ (പിടിഒ) എന്നിവർ ഹജ്ജ്/ഉംറയുടെ മതപരമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നിർവഹിക്കുന്നതിനായി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്നു - സേവന നികുതി അടയ്ക്കാനുള്ള ബാധ്യത - സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിന് പുറത്താണെങ്കിൽ, സേവന നികുതി ഈടാക്കാൻ കഴിയില്ലെന്ന് ഹർജിക്കാരുടെ വാദം; ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി വഴി തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്ന ഹാജിമാരെ ഒഴിവാക്കുന്നതിനാൽ ലെവി വിവേചനപരമാണെന്നും വാദം - വിധിച്ചു: ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ അല്ലെങ്കിൽ പിടിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം സേവന നികുതിക്ക് വിധേയമാണ്, കാരണം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുകയോ നൽകാൻ അംഗീകരിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടുള്ളത് നികുതി ബാധകമായ പ്രദേശത്താണ് - ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്കുള്ള ഇളവിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ ക്ഷേമത്തിനായി വിവിധ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏൽപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു നിയമാനുസൃത കമ്മിറ്റിയാണ് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി എന്നത് കാണണം - ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ കാര്യത്തിൽ ലാഭ ലക്ഷ്യം പൂർണ്ണമായും ഇല്ല - അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുമ്പോൾ എച്ച്ജിഒകളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായ ഒരു വിഭാഗമായി ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു - ഈ വർഗ്ഗീകരണത്തിന് അടിസ്ഥാനമായി ഔചിത്യപൂർണമായ ഒരു വേർതിരിവ് ഉണ്ട് - എച്ച്ജിഒകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന പാക്കേജിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തിലും ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പ് എന്ന നിലയുള്ള സേവനം ഉൾപ്പെടുന്നില്ല - അതിനാൽ, മെഗാ എക്സംപ്ഷൻ വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡം 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരമുള്ള ആനുകൂല്യം അവർക്ക് അഭ്യർത്ഥിക്കാൻ കഴിയില്ല - ഖണ്ഡം 5 ലെ ഉപ-വകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരം ഇളവ് നൽകുന്നത് സേവന ദാതാവിനാണ്--ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന്റെ ഭാഗമായ മതപരമായ ചടങ്ങുകളുടെ യഥാർത്ഥ നടത്തിപ്പിൽ എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ഒരു പങ്കുമില്ല - ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ

നൽകുന്ന സേവനം ആചാരങ്ങൾ/മതപരമായ ചടങ്ങുകൾ നടത്തുന്നതിന് ലക്ഷ്യസ്ഥാനത്ത് എത്താൻ അവരെ സഹായിക്കുക എന്നതാണ് – എച്ച്ജിഒകൾ ഒരു മതപരമായ ചടങ്ങും നടത്തുകയോ സംഘടിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല – ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരോ സൗദി അറേബ്യയിലെ മറ്റാരെങ്കിലുമോ മതപരമായ ചടങ്ങ് നടത്തുന്നു – അതിനാൽ, ഖണ്ഡം 5 എ പ്രകാരമുള്ള ഇളവ് എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ബാധകമല്ല – 2012 ലെ മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം നമ്പർ 25 – എസ്ടി.

റിട്ട് ഹർജികൾ തള്ളിക്കൊണ്ട് കോടതി

വിധിച്ചു: 1.1: സേവനം ലഭ്യമാക്കുന്ന സ്ഥലം സംബന്ധിച്ച 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ വ്യവസ്ഥകളും 2017 ലെ സംയോജിത ചരക്ക് സേവന നികുതി നിയമത്തിലെ പ്രസക്തമായ വ്യവസ്ഥകളും ഒരു പരിധിവരെ സമാനമാണ്. ഈ കേസിൽ സേവന ദാതാവിനെ (എച്ച്ജിഒകൾ) സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, അവയെല്ലാം 1994 ലെ സേവന നികുതി ചട്ടങ്ങളിലെ ചട്ടം 4 പ്രകാരം രജിസ്റ്റർ ചെയ്യണമെന്നതിൽ തർക്കമില്ല, അതിനാൽ, ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (എച്ച്)-ന്റെ ഉപ വകുപ്പ് (എ) പ്രകാരം, എച്ച്ജിഒ-യുടെ സ്ഥലം എന്നത് എച്ച്ജിഒ-യ്ക്ക് രജിസ്ട്രേഷൻ അനുവദിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും. അത്തരം സ്ഥലങ്ങൾ അനിവാര്യമായും ഇന്ത്യയിലാണ് വരേണ്ടത്. ഖണ്ഡം (എച്ച്)-ന്റെ മറ്റേതെങ്കിലും ഉപവകുപ്പുകൾ ബാധകമാണെന്ന് അനുമാനിച്ചാലും, ഈ സാഹചര്യത്തിൽ സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥാനം ഇന്ത്യയിലായിരിക്കും. ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ) പ്രകാരമുള്ള സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, സേവന സ്വീകർത്താവ് വ്യക്തമായി രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകനാണ്. അതിനാൽ, ഖണ്ഡം (ഐ)-യുടെ ഉപവകുപ്പ് (എ) ബാധകമല്ല. ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ)-യുടെ ഉപവകുപ്പ് (ബി)-യിൽ നാല് വിഭാഗങ്ങൾ പട്ടികപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ആദ്യ വിഭാഗം ബിസിനസ് സ്ഥാപനങ്ങളാണ്. രണ്ടാമത്തെ വിഭാഗം ബിസിനസ്സ് സ്ഥാപനത്തിന് പുറമെയുള്ള സ്ഥലത്ത് നൽകപ്പെടുന്ന സേവനങ്ങളാണ്. മൂന്നാമത്തെ വിഭാഗം ഒന്നിലധികം സ്ഥാപനങ്ങളിൽ സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതാണ്. ഒറ്റനോട്ടത്തിൽ, എച്ച്ജിഒകൾ വഴി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ കേസുകൾ ഈ മൂന്ന് വിഭാഗങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടില്ല. അവർക്ക് ബാധകമായത് സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമായ നാലാമത്തെ വിഭാഗമാണ്. സേവന സ്വീകർത്താവിന് സേവനം ലഭിക്കുന്നതോ സേവനം നൽകുന്നതോ ആയ സ്ഥലമല്ല ഇത്. സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമാണിത്, അത് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശമായിരിക്കും. ചട്ടം 3 ൽ നൽകിയിരിക്കുന്നതുപോലെ, സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സ്ഥലമാണ്. ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, എച്ച്ജിഒകളിൽ നിന്ന് സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നവർ ഇന്ത്യൻ നിവാസികളാണ്, അതനുസരിച്ച്, ഇന്ത്യയിലെ അവരുടെ താമസസ്ഥലം സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും. സേവനദാതാവിന്റെയും സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെയും സ്ഥാനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണെങ്കിൽ, സേവനം നൽകുന്ന

സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമാണെന്ന് ചട്ടം 8 വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ, ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമാണ്, ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ) അനുസരിച്ച്, അത് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശമായിരിക്കും. [ഖണ്ഡിക 39][130-C-H; 131-A]

1.2 പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനത്തിന് ചട്ടം 4 ബാധകമാണ്, അതായത്, പ്രസ്തുത ചട്ടത്തിന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്ന രണ്ട് തരം സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന സ്ഥലം സേവനങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ നടത്തുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കണമെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. ചരക്കുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ചട്ടം 4 ലെ ഖണ്ഡം (എ) ബാധകമാണ്, തീർച്ചയായും അത് നിലവിലെ കേസിൽ ബാധകമല്ല. ഹർജിക്കാർ ചട്ടം 4 ലെ ഖണ്ഡം (ബി)യെ ആശ്രയിക്കുന്നു. ചട്ടം 4 ന്റെ തലക്കെട്ട് തന്നെ പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനങ്ങൾക്ക് ഇത് ബാധകമാണെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ സ്വഭാവം നോക്കിയാൽ, അവർ പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നില്ല. അതിനാൽ, ചട്ടം 4 ലെ ഖണ്ഡം (ബി) എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ബാധകമല്ല. ബാധകമാകുന്നത് ചട്ടം 3 ആണ്, അതായത് സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം ചട്ടം 2(ഐ)(ബി)(iv) അനുസരിച്ച് സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം ആയിരിക്കും. അതിനാൽ, നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിനുള്ളിലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്കാണ് എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നത്. അങ്ങനെയാണ് ചാർജിംഗ് വകുപ്പ് ബാധകമാകുന്നത്. [ഖണ്ഡിക 40][131-A-D]

1.3 മതപരമായ ചടങ്ങുകളും മതപരമായ ആചാരങ്ങളും ചട്ടം 6-ൽ ഉൾപ്പെടുന്നില്ല. 'സമാന പരിപാടികൾ' എന്ന വാക്കുകൾ പൊതു സ്വഭാവത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തെ ഒരു പരിപാടിയായി കണക്കാക്കാൻ കഴിയില്ല. 2012 ലെ നിയമങ്ങളിലെ ചട്ടം 9 പ്രകാരം, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം ഗതാഗത സേവനമാണെന്ന് നമ്മൾ അനുമാനിച്ചാലും, സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും സേവനം പ്രദാനം ചെയ്യുന്ന സ്ഥലം. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 12 ലെ ഉപവകുപ്പ് (10) പ്രകാരം, സേവന വിതരണ സ്ഥലം യാത്രക്കാരൻ കയറുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും. [ഖണ്ഡിക 41 ഉം 42 ഉം][131-F-G]

1.4 2012 ലെ പ്രസ്തുത ചട്ടങ്ങളിലെ ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ)-ലെ ഉപ ഖണ്ഡം (ബി)-യിലെ ഇനം (iv) പ്രകാരം, സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സ്ഥലം എന്നത് ഇന്ത്യയിലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകന്റെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമായിരിക്കും. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് സേവന നികുതി ചുമത്താവുന്നതാണ്, കാരണം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്നത് നികുതി ചുമത്താവുന്ന അല്ലെങ്കിൽ ചുമത്തുന്നത് അംഗീകൃതമായ പ്രദേശത്താണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടന ടൂർ പാക്കേജ് നൽകുന്നതിലൂടെയോ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചുകൊണ്ടോ ആണ് സേവനം നൽകുന്നത്.[ഖണ്ഡിക 44][131-G-H; 132-A]

1.5 ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഐജിഎസ്ടി, ജിഎസ്ടി നിയമങ്ങൾ പ്രകാരമുള്ള ഇളവ് വിജ്ഞാപനങ്ങളും മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനവും തുല്യമായതാണ്. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം വിശദമാക്കേണ്ടത് ആവശ്യമാണ്. വകുപ്പ് 66 ബി പ്രകാരം സേവന നികുതിയിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ ഒരു ലിസ്റ്റ് മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ നടത്തുന്ന മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ഇത് ബാധകമായതിനാൽ, ഖണ്ഡം 5A അവയ്ക്ക് പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ ബാധകമല്ല. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 1(1)(a)(zfa)-ൽ നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളെ നിർവചിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ രണ്ട് വിഭാഗത്തിലുള്ള സംഘടനകൾ മാത്രമാണ്. ആദ്യത്തേത് കുമയോൺ മണ്ഡൽ വികാസ് നിഗം ലിമിറ്റഡ് ആണ്, ഇത് ഉത്തരാഖണ്ഡ് സർക്കാർ സ്ഥാപനമാണ്. മേൽപ്പറഞ്ഞ 2002 ലെ നിയമപ്രകാരമുള്ള ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റിയാണ് രണ്ടാമത്തേത്. സൗദി അറേബ്യ രാജ്യവുമായുള്ള ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം സൗകര്യമൊരുക്കുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങൾ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി നൽകുന്നു.[ഖണ്ഡിക 46 ഉം 47 ഉം][132-E-F; 133-B-C]

1.6 വകുപ്പ് 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരം, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ ഒരു വ്യക്തി നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഇളവ് അനുവദിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് കണ്ടെത്തി. അതിനാൽ, ഇത് സ്വാഭാവികമായും സേവന ദാതാവായ ഒരു വ്യക്തിയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ സേവന ദാതാവ് സേവനം നൽകുമ്പോൾ ഉപവകുപ്പ് (ബി) ബാധകമാണ്. മതപരമായ ചടങ്ങ് നിർവഹിക്കുന്നതിന് സേവന സ്വീകർത്താവിനെ പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിനായി നൽകുന്ന സേവനം ഒഴിവാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്ന് വിജ്ഞാപനത്തിൽ പറയുന്നില്ല. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനത്തെ മാത്രമേ ഇത് ഒഴിവാക്കുന്നുള്ളൂ.[ഖണ്ഡിക 51][136-D]

1.7 അതേ മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിലെ ഖണ്ഡം 5 എ ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് ഇളവ് നൽകുന്നു. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം 'മതപരമായ ചടങ്ങ്', 'മതപരമായ തീർത്ഥാടനം' എന്നിവ തമ്മിൽ വ്യക്തമായ വേർതിരിവ് കാണിക്കുന്നു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് മാത്രം സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിനാൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഖണ്ഡം എ A-യിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന മതപരമായ തീർത്ഥാടനം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനമാണ്. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന രണ്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളെ ഒഴിവാക്കുന്നു. ഖണ്ഡം 5 എ പ്രകാരമുള്ള

ഈ ഇളവ് എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ബാധകമല്ല, കാരണം എച്ച്ജിഒകൾ നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളല്ല. മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി ഇളവ് നൽകുക എന്നതാണ് ഉദ്ദേശ്യവും ലക്ഷ്യവും എങ്കിൽ, വിജ്ഞാപനം പ്രത്യേകമായി അങ്ങനെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുമായിരുന്നു. മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഇളവ്, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം ഒരു ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ നടത്തുന്ന ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ മാത്രമായി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സേവനം നൽകുന്ന മറ്റൊരു സേവന ദാതാവിനും ഇളവ് നൽകിയിട്ടില്ല. അതേസമയം, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ "ചടങ്ങിന്റെ" നടത്തിപ്പിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ഖണ്ഡം 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) ബാധകമാണ്. മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൽകുന്ന സേവനത്തിനും ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനത്തിനും ഇടയിൽ വ്യക്തമായ വ്യത്യാസം കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം, ആചാരങ്ങൾ/മതപരമായ ചടങ്ങുകൾ നടത്താൻ അവരെ ലക്ഷ്യസ്ഥാനത്ത് എത്തിക്കുക എന്നതാണ്. എച്ച്ജിഒകൾ ഒരു മതപരമായ ചടങ്ങും നടത്തുന്നില്ല. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരോ സൗദി അറേബ്യയിലെ മറ്റാരെങ്കിലുമോ ആണ് മതപരമായ ചടങ്ങ് നടത്തുന്നത്. ഈ കോടതിയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, ഖണ്ഡം 5-ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി)-ൽ യാതൊരു അവ്യക്തതയുമില്ല, അതിനാൽ, *മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ്* കേസിൽ ഈ കോടതി നിർദ്ദേശിച്ച പരിശോധന പ്രയോഗിക്കാൻ ഒരു അവസരവുമില്ല. [ഖണ്ഡിക 52][136-E-H; 137-A-C]

1.8 ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിൽ ആറ് സ്ഥാപനങ്ങൾ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നായിരുന്നു വാദം; സൗദി അറേബ്യയിലെ ബന്ധപ്പെട്ട മന്ത്രാലയം, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങൾ, മുഅലിമുകൾ (ഗൈഡുകൾ), അംഗീകൃത എച്ച്ജിഒകൾ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ എന്നിവയാണ് അവ; ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡം 5 ന്റെ ഉപഖണ്ഡം (ബി)-യിൽ ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന 'വ്യക്തി' എന്ന പദത്തിൽ 'വ്യക്തി' എന്ന പദത്തിന്റെ ബഹുവചനവും ഉൾപ്പെടുമെന്നും ഒരു ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകൻ 'വ്യക്തി' എന്ന വിഭാഗത്തിൽ പെടുമെന്നും വാദിക്കപ്പെട്ടു. ഈ വാദം പൂർണ്ണമായും തെറ്റാണ്. ഖണ്ഡം 5 ൽ ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന 'വ്യക്തി' എന്ന വാക്ക് ഒരു സേവന ദാതാവിനെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്, സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളെയല്ല. ഇന്ത്യയിൽ നിന്നുള്ള ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സൗദി അറേബ്യ, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങൾ അല്ലെങ്കിൽ മുഅലിമുകൾ എന്നിവ ചില സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നുണ്ടെന്ന് കരുതിയാലും, അവ സേവന നികുതിക്ക് വിധേയമല്ലെന്ന് ഇവിടെ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാണ്. എച്ച്ജിഒകൾ സേവന ദാതാക്കളായതിനാലാണ് സേവന നികുതി ചുമത്തുന്നത്. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങ്

നടത്തിക്കൊണ്ടാണോ എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നത് എന്നതാണ് യഥാർത്ഥ ചോദ്യം. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന്റെ ഭാഗമായ മതപരമായ ചടങ്ങുകളുടെ യഥാർത്ഥ നടത്തിപ്പിൽ എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ഒരു പങ്കുമില്ല. എയർ ബുക്കിംഗുകൾ നൽകുക, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസിക്കുന്നതിനുള്ള സൗകര്യം ഒരുക്കുക, സൗദി അറേബ്യയിൽ ആയിരിക്കുമ്പോൾ ഭക്ഷണം ക്രമീകരിക്കുക, വിദേശനാണ്യം ക്രമീകരിക്കുക, സൗദി അറേബ്യയിലെ തവാഫ സ്ഥാപനത്തിൽ രജിസ്ട്രേഷൻ ക്രമീകരിക്കുക എന്നിവയാണ് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം.[ഖണ്ഡിക 53][137–D–G]

1.9 എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളെ രണ്ട് ഭാഗങ്ങളായി വിഭജിക്കാൻ ശ്രമവും ഈ കോടതിയിലുണ്ടായി. എയർ ബുക്കിംഗ് നൽകുന്നതും വിദേശനാണ്യം ലഭ്യമാക്കുന്നതുമാണ് സേവനത്തിന്റെ ആദ്യ ഭാഗം. ഈ രണ്ട് ഇനങ്ങൾക്കും സേവന നികുതി അല്ലെങ്കിൽ ജിഎസ്ടി നൽകേണ്ടിവരുമെന്നും ബാക്കിയുള്ള സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി അല്ലെങ്കിൽ ജിഎസ്ടി നൽകേണ്ടതില്ലെന്നും വാദം സമർപ്പിച്ചു, കാരണം ആ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നത് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിന് പുറത്താണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നത് എയർ ബുക്കിംഗ്, വിദേശനാണ്യം നൽകൽ, സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസത്തിനും കാറ്ററിംഗിനുമുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന ഒറ്റ പാക്കേജായാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ സമഗ്രമായ ഒരു പാക്കേജ് എച്ച്ജിഒകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. മുഴുവൻ പാക്കേജിനും അവർ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരിൽ നിന്ന് നിരക്കുകൾ സ്വീകരിക്കുന്നു. സമഗ്ര പാക്കേജിന്റെ ഭാഗമായ വ്യത്യസ്ത സേവനങ്ങൾക്ക് തങ്ങൾ പ്രത്യേകം നിരക്ക് ഈടാക്കുന്നുവെന്ന വാദം എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ഇല്ല. പാക്കേജിന്റെ ഒരു ഭാഗം മാത്രമെടുത്ത് ഇളവിനായി അഭ്യർത്ഥിക്കാനാകില്ല. നൽകുന്ന ഒരു പ്രത്യേക സേവനത്തെ ഭാഗങ്ങളായി വിഭജിക്കാൻ കഴിയില്ല. സേവന നികുതി ചുമത്തുന്ന ഉദ്ദേശ്യത്തിനായി, നൽകുന്ന സേവനത്തെ ഇതുപോലെ വിഭജിക്കാൻ കഴിയില്ല. എച്ച്ജിഒകൾ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് മൊത്തത്തിൽ നൽകുന്ന സേവനം കണക്കിലെടുക്കേണ്ടതുണ്ട്. എച്ച്ജിഒകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന പാക്കേജിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തിലും ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെയുള്ള സേവനം ഉൾപ്പെടുന്നില്ല എന്ന വസ്തുതയ്ക്ക് പുറമെയാണിത്. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡം 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരമുള്ള ആനുകൂല്യത്തിന് എച്ച്ജിഒകൾക്ക് അപേക്ഷിക്കാൻ കഴിയില്ല. വകുപ്പ് 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരമുള്ള ഇളവ് സേവന ദാതാവിനുള്ളതാണ്. [ഖണ്ഡിക 54][137–H; 138–A–E]

1.10 2017 ജൂലൈ 1 മുതൽ, ഐജിഎസ്ടി നിയമപ്രകാരം സേവന നികുതി നൽകേണ്ടതാണ്. ജിഎസ്ടി നിയമവും അതേ തീയതി മുതൽ പ്രാബല്യത്തിൽ വന്നു. രണ്ട് നിയമനിർമ്മാണങ്ങളിലും സാധനങ്ങളുടെയോ സേവനങ്ങളുടെയോ വിതരണത്തിന് നികുതി

നൽകണം. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 13 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം, ഉപവകുപ്പ് (3) മുതൽ (13) വരെയുള്ളവയിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ള സേവനങ്ങൾ ഒഴികെയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം ആയിരിക്കണമെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, സംസ്ഥാനങ്ങൾക്കിടയിൽ വിതരണം ചെയ്യുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി നൽകണം. ജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 9 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, സംസ്ഥാനത്തിനുള്ളിൽ വിതരണം ചെയ്യുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി ചുമത്താവുന്നതാണ്. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 13 ലെ ഉപവകുപ്പ് (3) മുതൽ (13) വരെയുള്ള ഉപവകുപ്പുകളൊന്നും ഈ കേസിൽ ബാധകമല്ല. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 2 ലെ ഖണ്ഡം (14) സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സ്ഥലം എന്താണ് എന്നത് നിർവചിക്കുന്നു. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ നിർവചനത്തിന് തുല്യമാണ് ഈ വ്യവസ്ഥ. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെന്നപോലെ, നാല് വിഭാഗങ്ങൾ ഇതിനുണ്ട്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് എച്ച്ജിഒകളിൽ നിന്ന് ലഭിക്കുന്ന സേവനം നാലാമത്തെ വിഭാഗത്തിൽ പെടുന്നു, ഇതുപ്രകാരം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം എന്നത് അയാളുടെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമായിരിക്കും എന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. സംസ്ഥാനത്തിനുള്ളിൽ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ സേവന നികുതി ചുമത്തുന്നതുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതാണ് എന്നത് മാറ്റിനിർത്തിയാൽ ജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വ്യവസ്ഥകളും സമാനമാണ്. അതിനാൽ, എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ജിഎസ്ടി, ഐജിഎസ്ടി നിയമങ്ങൾ കാര്യമായ മാറ്റമൊന്നും വരുത്തിയിട്ടില്ല. ധനകാര്യ നിയമത്തിന് കീഴിലല്ല, ഈ രണ്ട് ചട്ടങ്ങൾ പ്രകാരമാണ് സേവന നികുതി ഈടാക്കുന്നത്, എന്നതു മാത്രമാണ് മാറ്റം. അങ്ങനെ, ഇന്ത്യയിൽ നിവസിക്കുന്ന സേവന സ്വീകർത്താവിന് എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നു. നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്ത് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന സേവന സ്വീകർത്താവിന് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനുള്ള ഒരു പാക്കേജ് നൽകിയാണ് സേവനം നൽകുന്നത്. അത്തരത്തിലാണ് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് സേവന നികുതി ചുമത്തപ്പെടുന്നത്. [ഖണ്ഡിക 55][138–E–H; 139–A–C]

1.11 2002 ലെ ചട്ട പ്രകാരമുള്ള ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളെ പ്രത്യേക വിഭാഗമായി കണക്കാക്കാമോ എന്നതാണ് ചോദ്യം. ഏകപക്ഷീയ സ്വഭാവത്തിൽ അല്ലെങ്കിൽ വ്യക്തികളുടെയോ വ്യക്തികളുടെ വിഭാഗത്തിന്റെയോ വർഗ്ഗീകരണം നടത്തുന്നത് അനുച്ഛേദം 14 നിരോധിക്കുന്നില്ല. വർഗ്ഗീകരണം ന്യായമായ അടിസ്ഥാനത്തിലായിരിക്കണം. പ്രത്യേകമായി വേർതിരിക്കുന്ന വ്യക്തികളെ മറ്റുള്ളവരിൽ നിന്ന് വേർതിരിച്ചറിയുന്നത് യുക്തിസഹമായതും ന്യായമായതുമായ കാരണത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണെങ്കിൽ വർഗ്ഗീകരണം അനുവദനീയമാണ്. മാത്രമല്ല, വർഗ്ഗീകരണത്തിലൂടെ നേടിയെടുക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങളുമായി അതിന് യുക്തിസഹമായ ബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനമുണ്ടായോ എന്ന ചോദ്യം

പരിശോധിക്കുമ്പോൾ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും ഒരേ വിഭാഗം ആളുകൾക്ക് സേവനം നൽകുന്നു എന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ മാത്രം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയെ ഒരു പ്രത്യേക വിഭാഗമായി കണക്കാക്കി നടത്തിയ വർഗ്ഗീകരണത്തെ ചോദ്യം ചെയ്യാൻ കഴിയില്ലായെന്നത് ഓർമ്മിക്കേണ്ടതാണ്. ഒരു പ്രത്യേക സാഹചര്യത്തിൽ, വ്യത്യസ്ത വിഭാഗത്തിലുള്ള സേവന ദാതാക്കൾ ഒരേ വിഭാഗം സേവന സ്വീകർത്താക്കൾക്ക് ഒരേ സേവനം നൽകുന്നുണ്ടാകാം. അത് വിവേചനത്തിന് തുല്യമല്ല. നികുതി നൽകേണ്ട വ്യക്തികളായ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി, എച്ച്ജിഒകൾ എന്നിവയെ കണക്കിലെടുത്തുകൊണ്ടാണ് വിവേചനമുണ്ടെന്ന ആരോപണം പരിഗണിക്കേണ്ടത്. 2002 ലെ പ്രസ്തുത നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 3 പ്രകാരം, ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി രൂപീകരിച്ചു. അതുപോലെ, വകുപ്പ് 17 പ്രകാരം, സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ രൂപീകരിച്ചു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളുടെ രണ്ട് വിഭാഗങ്ങളും ബോഡി കോർപ്പറേറ്റ് ആണ്, അവയ്ക്ക് ശാശ്വത പിന്തുടർച്ചാവകാശവും ജംഗമവും സ്ഥാവരവുമായ സ്വത്തുക്കൾ ഏറ്റെടുക്കാനും കൈവശം വയ്ക്കാനും വിനിയോഗിക്കാനുമുള്ള അധികാരമുള്ള ഒരു പൊതു മുദ്രയും ഉണ്ട്. ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ഘടന വകുപ്പ് 4 നിർണ്ണയിക്കുന്നു, സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളുടെ ഘടന വകുപ്പ് 18 നിർണ്ണയിക്കുന്നു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ചുമതലകൾ വകുപ്പ് 9 വ്യക്തമാക്കുന്നു. [ഖണ്ഡിക 57][139-E-H; 140-A-C]

1.12 2002 ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 27 പ്രകാരം, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ നയങ്ങളും നിർദ്ദേശങ്ങളും നടപ്പിലാക്കുകയും നിർദ്ദിഷ്ട ചുമതലകൾ നിർവഹിക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടത് സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികളുടെ കടമയാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് നൽകിയിട്ടുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളും കടമകളും 2002 ലെ നിയമത്തിന്റെ ആമുഖത്തിന്റെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ പരിഗണിക്കേണ്ടതുണ്ട്. മുസ്ലീങ്ങൾക്ക് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനായി കമ്മിറ്റികൾ സ്ഥാപിക്കുക എന്നതാണ് ലക്ഷ്യം. അതേസമയം ടൂറുകൾ ക്രമീകരിക്കുന്ന ബിസിനസ്സ് നടത്തുന്ന ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാരാണ് എച്ച്ജിഒകൾ. അവർ സ്വയം എച്ച്ജിഒകളായി രജിസ്റ്റർ ചെയ്യുന്നു. വകുപ്പ് 9 ൽ നിന്ന് കാണാൻ കഴിയുന്നതുപോലെ, തീർത്ഥാടകരെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ പ്രാപ്തരാക്കുന്നതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിൽ മാത്രമായി ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ പരിമിതപ്പെടുന്നില്ല. തീർത്ഥാടകർക്ക് ഉപയോഗപ്രദമായ വിവരങ്ങൾ ശേഖരിക്കുകയും പ്രചരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുക എന്നതും തീർത്ഥാടകർക്കായി ബോധവത്കരണവും പരിശീലന പരിപാടികളും സംഘടിപ്പിക്കുക എന്നതാണ് അതിന്റെ ആദ്യ കടമ. തീർത്ഥാടകർക്കും സന്ദർശകർക്കും ആവശ്യമായ നിവൃത്തികൾ നൽകുക എന്നതും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ കടമയാണ്. പൊതുവിൽ തീർത്ഥാടകരുടെ ക്ഷേമം അതിന്റെ കടമയായി വരുന്നു. പ്രയാസത്തിലായ തീർത്ഥാടകരെ സഹായിക്കുക എന്നതും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ഒരു പ്രധാന കടമയാണ്. കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ അംഗീകാരത്തോടെ വാർഷിക ഹജ്ജ് പദ്ധതി അന്തിമമാക്കുകയും അത് നടപ്പിലാക്കുകയും ചെയ്യുക എന്നതും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ കർത്തവ്യങ്ങളിൽ ഒന്നാണ്. കമ്മിറ്റിയുടെ

നടപടിക്രമങ്ങൾ പ്രസിദ്ധീകരിക്കാനുള്ള ബാധ്യത ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്കുണ്ട്. വകുപ്പ് 30 പ്രകാരം, കേന്ദ്ര ഹജ്ജ് ഫണ്ട് സൃഷ്ടിക്കേണ്ടത് കമ്മിറ്റിയുടെ കടമയാണ്. അതുപോലെ, വകുപ്പ് 32 പ്രകാരം, സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികൾക്ക് സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് ഫണ്ടുകൾ സൃഷ്ടിക്കേണ്ട ബാധ്യതയിലാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി പുനഃസംഘടിപ്പിക്കാനും ചെയർപേഴ്സൺ, വൈസ് ചെയർമാൻ, കമ്മിറ്റി അംഗങ്ങൾ എന്നിവരെ നീക്കം ചെയ്യാനും കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് അധികാരമുണ്ട്. സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികളുടെ കാര്യത്തിൽ സമാനമായ ഒരു അധികാരം സംസ്ഥാന സർക്കാരിൽ നിക്ഷിപ്തമാണ്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ സർക്കാരിന്റെ നിയന്ത്രണത്തിലും മേൽനോട്ടത്തിലും പ്രവർത്തിക്കുന്ന നിയമപരമായ സ്ഥാപനങ്ങളാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഏജൻസികളും ഉപകരണങ്ങളുമാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടന ആവശ്യങ്ങൾക്കായി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ സന്ദർശനങ്ങൾ ക്രമീകരിക്കുന്നതിനു പുറമേ, മുകളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രധാനപ്പെട്ട നിയമപരമായ കടമകളും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് നൽകിയിട്ടുണ്ട്. വകുപ്പ് 30 ലെ ഖണ്ഡം (ബി) പ്രകാരം, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനായി തീർത്ഥാടകരിൽ നിന്ന് ശേഖരിക്കുന്ന പണം കേന്ദ്ര ഹജ്ജ് ഫണ്ടിന്റെ ഭാഗമാകുന്നു, ഇത് വകുപ്പ് 31 ൽ വ്യക്തമാക്കിയ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് മാത്രമേ വിനിയോഗിക്കാൻ കഴിയൂ. കമ്മിറ്റിയിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥർക്കും ജീവനക്കാർക്കും ശമ്പളവും അലവൻസുകളും നൽകുന്നതിനും വകുപ്പ് 9 ൽ വ്യക്തമാക്കിയ ലക്ഷ്യങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ചാർജ്ജുകളും ചെലവുകളും അടയ്ക്കുന്നതിനും മാത്രമേ ഫണ്ട് ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിയൂ. മറ്റ് ചെലവിടലുകൾ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ അംഗീകാരത്തോടെ മാത്രമേ ചെയ്യാൻ കഴിയൂ. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനായി സൗദി അറേബ്യ സന്ദർശിക്കുന്നതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യുകൊണ്ട് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സൗകര്യമൊരുക്കുമ്പോൾ, അതിൽ ഒട്ടും ലാഭേച്ഛ ഇല്ല. നേരെമറിച്ച്, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരിൽ നിന്ന് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് ലഭിക്കുന്ന പണം നിയമാനുസൃത ഫണ്ടിലേക്ക് പോകുന്നു, അത് മറ്റ് കാര്യങ്ങൾക്കൊപ്പം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ പ്രയോജനത്തിനായി ഉപയോഗിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ബജറ്റ് പോലും കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് സമർപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ മേൽ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് പൂർണ്ണമായ നിയന്ത്രണമുണ്ട്. സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റിയുടെ മേൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരുകൾക്ക് അതേ നിയന്ത്രണമുണ്ട്. മറുവശത്ത്, എച്ച്ജിഒകൾക്ക് അത്തരം ഭാരിച്ച കടമകളൊന്നുമില്ല. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്നതിലൂടെ അവർ ലാഭം നേടുന്നു. രജിസ്ട്രേഷനുള്ള കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ ഒഴികെ, എച്ച്ജിഒകൾക്ക് മേൽ സർക്കാരിന് യാതൊരു നിയന്ത്രണവുമില്ല. [ഖണ്ഡിക 58][141–B–D; 142–A–C]

[ഖണ്ഡിക 60][143–H; 144–A–D]

1.14 ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ യോഗത്തിൽ, ഹർജിക്കാർ നൽകിയ നിവേദനത്തെക്കുറിച്ച് ചർച്ചകൾ നടന്നു. ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ തീരുമാനം/ശുപാർശയിൽ എച്ച്ജിഒകളും ഹജ്ജ്

കമ്മിറ്റികളും തമ്മിൽ വ്യത്യാസം വരുത്തുന്നതിനുള്ള സാധുവായ കാരണങ്ങൾ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. [ഖണ്ഡിക 62][144-F-G]

1.15 നികുതി കാര്യങ്ങളിൽ ഇളവുകൾ നൽകുന്ന കാര്യത്തിൽ, തീരുമാനമെടുക്കുന്നതിന് നിയമനിർമാണ സഭയ്ക്ക് സ്വാതന്ത്ര്യം നൽകേണ്ടതുണ്ട്. ആത്യന്തികമായി, ഇത് നയപരമായ കാര്യവുമാണ്. നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥാപനങ്ങളെ ഒരു വിഭാഗമായി തരംതിരിക്കുന്നതിനും ഖണ്ഡം 5 എ പ്രകാരം സ്വകാര്യ ട്യൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാരെ ഒഴിവാക്കുന്നതിനും യുക്തിസഹമായ അടിസ്ഥാനമുണ്ടെന്ന് ഈ കോടതി ഇതിനകം തന്നെ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഈ കേസിൽ ജൂഡീഷ്യറി സ്വയം നിയന്ത്രണം പ്രകടമാക്കുന്നു.[ഖണ്ഡിക 64][150-B]

1.16 വിവേചനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വാദങ്ങൾക്ക് യാതൊരു പ്രസക്തിയുമില്ല, കാരണം എച്ച്ജിഒകളും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളും തുല്യമായി നിലകൊള്ളുന്നവയല്ല, വാസ്തവത്തിൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ സ്വയം ഒരു പ്രത്യേക വിഭാഗം രൂപീകരിക്കുന്നു, ഇത് ഒരു യുക്തിസഹമായ വർഗ്ഗീകരണത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്, അത് നേടിയെടുക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ലക്ഷ്യവുമായി അതിനൊരു ബന്ധമുണ്ട്. അതിനാൽ, ഹർജികളിലെ ചോദ്യം ചെയ്യലുകൾ യാതൊരു കഴമ്പും ഉള്ളതല്ല. [ഖണ്ഡിക 65 ഉം 65 ഉം][150-C-D]

യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ ആൻഡ് അനദർ v. റഫീഖ് ഷെയ്ഖ് ഭികൻ ആൻഡ് അനദർ **(2012) 6 എസ്സിസി 265**; *ഫെഡറേഷൻ ഹജ്ജ് പി.ടി.ഒ.സ് ഓഫ് ഇന്ത്യ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **(2019) 2 എസ്സിഎഎൽഇ 460: [2019] 2 എസ്സിആർ 627**; *ഗവൺമെൻറ് ഓഫ് കേരള & അനദർ v. മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ്* **(2021) 5 എസ്സിസി 602**; *കോക്സ് & കിംഗ്സ് ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ് v. കമ്മീഷണർ ഓഫ് സർവീസ് ടാക്സ്, ന്യൂഡൽഹി* **2014 (35) എസ്.ടി.ആർ. 817**; *റസ്റ്റം കാവസ്ജി കൂപ്പർ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **(1970) 1 എസ്സിസി 248 : [1970] 3 എസ് സിആർ 530**; *ഇൻ റെ സ്പെഷ്യൽ കോർട്ട്സ് ബിൽ* **1978 (1979) 1 എസ്സിസി 380: [1979] 2 എസ്സിആർ 476**; *കുന്നത്തത് തത്തുണ്ണി മൂപ്പിൽ നായർ, ഇടിസി. v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് കേരള & അനദർ.* **1961 എഐആർ 552 : [1961] 3 എസ്സിആർ 77**; *ഈസ്റ്റ് ഇന്ത്യ ട്യൂബാക്കോ കമ്പനി, ഇടിസി. v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ആന്ധ്രാപ്രദേശ് & അനദർ.* **1962 എഐആർ 1733 : [1963] 1 എസ്സിആർ 404**; *വിവിയൻ ജോസഫ് ഫെറിയേര & അനദർ v. മുനിസിപ്പൽ കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഗ്രേറ്റർ ബോംബെ & അദേർസ്.* **1972 (1) എസ്സിസി 70 : [1972] 2 എസ്സിആർ 257**; *ജയ്പൂർ ഹോസിയറി മിൽസ് (പ്രൈ) ലിമിറ്റഡ്, ജയ്പൂർ v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് രാജസ്ഥാൻ & അദേർസ്.* **(1970) 2 എസ്സിസി 26 : [1971] 1 എസ്സിആർ 396**; *എം. ജാംഗീർ ബാതുഷ & അദേർസ്. v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ്.* **(1989) സപ്ലിമെന്ററി എസ്സിസി 201 : [1989] 3 എസ്**

സിആർ 356; *ഭാരത് സർഫക്ടന്റ്സ് (പ്രൈവറ്റ്) ലിമിറ്റഡ്. & അനദർ. v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അനദർ.* **(1989) 4 എസ്സിസി 21: [1989] 3 എസ്സിആർ 367;** *പി.എം. അശ്വതനാരായണ സെട്ടി & അദേർസ്. v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് കർണാടക &അദേർസ്.* **(1989) സപ്ലിമെന്ററി. 1 എസ്സിസി 696 : [1988] 3 എസ്സിആർ സപ്ലിമെന്ററി 155;** *സംഘ്വി ജീവരാജ് ഘേവാർ ചന്ദ് &അദേർസ്. v. സെക്രട്ടറി, മദ്രാസ് ചില്ലീസ് ഗ്രെയിൻസ് & കിരാന മർച്ചന്റ്സ് വർക്കേഴ്സ് യൂണിയൻ &* അനദർ. AIR 1969 എസ് സി 530 : **[1969] 1 എസ്സിആർ 1 366;** *ബാംഗ്ലൂർ വാട്ടർ സപ്ലൈ & സീവറേജ് ബോർഡ് v. വർക്മെൻ ഓഫ് ബാംഗ്ലൂർ വാട്ടർ സപ്ലൈ & സീവറേജ് ബോർഡ് & അദേർസ്.* **1994 (2) എൽഎൽഎൻ 1239;** *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ് v. ബംഗാൾ ശ്രാചി ഹൗസിംഗ് ഡെവലപ്മെന്റ് ലിമിറ്റഡ് ആൻഡ് അനദർ.* **(2018) 1 എസ്സിസി 311 : [2017] 14 എസ്സിആർ 347;** *ആർ.സി. ജാൾ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **(1962) എഐആർ 1281 : [1962] 3 സപ്ലിമെന്ററി എസ്സിആർ 436;** *കമ്മീഷണർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ് (ഇംപോർട്ട്) മുംബൈ v. ദിലീപ് കുമാർ ആൻജ് കമ്പനി ആൻഡ് അദേർസ്.* **(2018) 9 എസ്സിസി 1 : [2018] 7 എസ്സിആർ 1191;** *കമ്മീഷണർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ് (പ്രിവന്റീവ്) മുംബൈ v. എം. അംബാലാൽ ആൻഡ് കമ്പനി* **(2011) 2 എസ് സിസി 74 : [2010] 15 എസ്സിആർ 937;** *കിൻ v. ലീതം,* 1901 എസി 495 (എച്ച് എൽ); *സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ഒറീസ v. സുധാൻസു ശേഖർ മിശ്ര* **എഐആർ 1968 എസ്സി 647 : [1968] 2 എസ്സിആർ 154;** *ആർ.കെ. ഗാർഗ് v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **(1981) 4 എസ് സിസി 675 : [1981] 1 എസ്സിആർ 947;** *സൺ എക്സ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ v. കളക്ടർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ്,* **(1997) 6 എസ്സിസി 564 : [1997] 1 സപ്ലൈ. എസ്സിആർ 434;** *ഓൾ-ഇന്ത്യ ഫെഡറേഷൻ ഓഫ് ടാക്സ് പ്രാക്ടീഷണേഴ്സ് & അദേർസ്. v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ്.* **(2007) 7 എസ്സിസി 527: [2007] 9 എസ് സിആർ 147;** *അറ്റ്ലസ് ട്രർസ് ആൻഡ് ട്രാവൽസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ് v. കമ്മീഷണർ ഓഫ് സർവീസ് ടാക്സ്, മുംബൈ* **2015- ടിഐഒഎൽ- 306- സിഇഎസ്ടിഎടി-എംയുഎം;** *എസ്. കെ. ദത്ത, ഇൻകം ടാക്സ് ഓഫീസർ v. ലോറൻസ് സിംഗ് ഇംഗ്തി* **(1968) എഐആർ 658 : [1968] 2 എസ്സിആർ 165**- പരാമർശിക്കപ്പെട്ടു.

മോറി v. ഡൗഡ് **[351 യുഎസ് 457 : 1 എൽ ഇഡി സെക്കന്റ് 1485 (1957)-** പരാമർശിക്കപ്പെട്ടു.

<u>കേസ് നിയമ റഫറൻസ്</u>

[2019] 2 എസ്സിആർ 627- ഖണ്ഡിക 9- പരാമർശിച്ചു

[1970] 3 എസ്സിആർ 530- ഖണ്ഡിക 21- പരാമർശിച്ചു

[1979] 2 എസ്സിആർ 476- ഖണ്ഡിക 21- പരാമർശിച്ചു

[1961] 3 എസ്സിആർ 77- ഖണ്ഡിക 21- പരാമർശിച്ചു

[1963] 1 എസ്സിആർ 404- ഖണ്ഡിക 21- പരാമർശിച്ചു

[1972] 2 എസ്സിആർ 257- ഖണ്ഡിക 21- പരാമർശിച്ചു

[1971] 1 എസ്സിആർ 396- ഖണ്ഡിക 21- പരാമർശിച്ചു

[1989] 3 എസ്സിആർ 356- ഖണ്ഡിക 29- പരാമർശിച്ചു

[1989] 3 എസ്സിആർ 367- ഖണ്ഡിക 29- പരാമർശിച്ചു

[1988] 3 എസ്സിആർ സപ്ലി. 155- ഖണ്ഡിക 29- പരാമർശിച്ചു

[1969] 1 എസ്സിആർ 1 366- ഖണ്ഡിക 29- പരാമർശിച്ചു

[2017] 14 എസ്സിആർ 347- ഖണ്ഡിക 30- പരാമർശിച്ചു

[1962] 3 സപ്ലി. എസ്സിആർ 436- ഖണ്ഡിക 30- പരാമർശിച്ചു

[2018] 7 എസ്സിആർ 1191- ഖണ്ഡിക 48- പരാമർശിച്ചു

[1968] 2 എസ്സിആർ 154- ഖണ്ഡിക 49- പരാമർശിച്ചു

[2010] 15 എസ്സിആർ 937 ഖണ്ഡിക 49- പരാമർശിച്ചു

[1981] 1 എസ്സിആർ 947 ഖണ്ഡിക 62- പരാമർശിച്ചു

സി വിൽ ഒറിജിനൽ അധികാരിത: 2020 ലെ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (സി) നമ്പർ.755

(ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 32 പ്രകാരം)

കൂടെ

2020 ലെ 781, 907, 772, 882, 809, 940, 855, 977, 856, 860, 896, 989, 1034, 1014, 1329, 1431 എന്നീ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (സി) നമ്പറുകൾ.

അരവിന്ദ് പി ദാതർ, ഗോപാൽ ശങ്കരനാരായണൻ, ദുരൈ രാജ്, കോട്ടൽ ഹർഷവർദ്ധൻ, രശ്മി നന്ദകുമാർ, രാഹുൽ ഉണ്ണികൃഷ്ണൻ, ക്ഷിതിജ് മഹേശ്വരി, ഐശ്വരി ജെയിൻ, വൈ അരുണഗിരി, നവീന, തന്യ ശ്രീവാസ്തവ, ശങ്കർ നാരായണൻ, ഹരീഷ് ബീരാൻ, മുഷ്താഖ് സലിം, ഉസ്മാൻ ഗനി ഖാൻ, അസ്ഹർ അസീസ്, പല്ലവി പ്രതാപ്, സയ്യിദ് മർസൂഖ് ബാഫക്കി, ഫൈസൽ എം അബൂബക്കർ, സുൽഫിക്കർ അലി പി എസ്, രജത് ഭരദ്വാജ്, പി സോമ സുന്ദരം, രോഹിത് അമിത് സ്തലേക്കർ എന്നിവർ ഹർജിക്കാരന് വേണ്ടി ഹാജരായി.

എഎസ്ജി എൻ. വെങ്കിട്ടരാമൻ, ശ്രദ്ധ ദേശ്മുഖ്, സോണിയ മാത്തൂർ, ആകാൻഷ കൗൾ, വി. ചന്ദ്ര ശേഖർ ബി., എച്ച്. ആർ. റാവു, ദുർഗാ ദത്ത്, അമിത് ജെ., അശോക് കുമാർ, മനേക് സിംഗ്, അമൻ സഹാനി, അംരിഷ് കുമാർ, മുകേഷ് കുമാർ മറോറിയ എന്നിവർ എതിർകക്ഷികൾക്കായി ഹാജരായി.

കോടതിയുടെ വിധി പുറപ്പെടുവിച്ചത് **ജസ്റ്റിസ് അഭയ് എസ്. ഒകെ.**

1. ഈ റിട്ട് ഹർജികളിൽ ഉൾപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വിശാലമായ ചോദ്യം, ഹജ്ജ് ഗ്രൂപ്പ് ഓർഗനൈസർമാർ (എച്ച്ജിഒകൾ) അല്ലെങ്കിൽ സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാർ (പിടിഒകൾ) ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് നൽകുന്ന സേവനത്തിന് സേവന നികുതി അടയ്ക്കാനുള്ള ബാധ്യതയെക്കുറിച്ചാണ്.

വസ്തുതാ സാഹചര്യം

2. ഇന്ത്യയിൽ നിന്നുള്ള ആയിരക്കണക്കിന് തീർത്ഥാടകർ എല്ലാ വർഷവും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്നു, അത് ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി (ചുരുക്കത്തിൽ, 'ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി') വഴിയോ എച്ച്ജിഒകൾ വഴിയോ ആണ്. ഇന്ത്യയും സൗദി അറേബ്യയും തമ്മിൽ ഒരു ഉഭയകക്ഷി ഉടമ്പടിയുണ്ട്. പ്രസ്തുത ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണം അനുസരിച്ച്, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി അല്ലെങ്കിൽ എച്ച്ജിഒകൾ വഴി മാത്രമേ ഇന്ത്യയിൽ നിന്ന് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ കഴിയൂ.

3. 1994 ലെ ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ (ചുരുക്കത്തിൽ 'ധനകാര്യ നിയമം') വ്യവസ്ഥകൾ പ്രകാരം 1994 ൽ ഇന്ത്യയിൽ സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥ നിലവിൽ വന്നു. തുടക്കത്തിൽ, വളരെ കുറച്ച് സേവനങ്ങൾ മാത്രമേ സേവന നികുതി അടയ്ക്കുന്നതിന് വിധേയമാക്കിയിരുന്നുള്ളൂ. എന്നിരുന്നാലും, തുടർന്നുള്ള ധനകാര്യ നിയമങ്ങൾ പ്രകാരം, കാലാകാലങ്ങളിൽ ധാരാളം സേവനങ്ങൾ പട്ടികയിൽ ചേർത്തു. സേവന നികുതിക്ക് വിധേയമായ ആകെ സേവനങ്ങളുടെ എണ്ണം 100 കവിഞ്ഞു. 2012 ജൂലൈ 1 മുതൽ പ്രാബല്യത്തിൽ വന്ന 2012 ലെ 23-ാം നമ്പർ ആക്ട് പ്രകാരം ഒരു നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റ് സംവിധാനം നിലവിൽ വന്നു. 2012 ലെ 23-ാം നമ്പർ നിയമ പ്രകാരം, 66-ബി, 66-സി എന്നീ വകുപ്പുകൾ ചേർത്തു. നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ളവ ഒഴികെയുള്ള എല്ലാ സേവനങ്ങളുടെയും മൂല്യത്തിൽ 12% നിരക്കിൽ സേവന നികുതി ചുമത്തണമെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്ന ചാർജിംഗ് വകുപ്പാണ് വകുപ്പ് 66-ബി. പിന്നീട് വകുപ്പ് 66-ബി ഭേദഗതി ചെയ്തുകൊണ്ട്, സേവന നികുതിയുടെ ശതമാനം 14% ആയി വർദ്ധിപ്പിച്ചു. അത്തരം സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നത് അല്ലെങ്കിൽ നൽകിയതായി കണക്കാക്കുന്നത് അല്ലെങ്കിൽ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചത് അല്ലെങ്കിൽ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചതായി കണക്കാക്കുന്നത് ഏതു സ്ഥലത്താണെന്നത് നിർണ്ണയിക്കുന്നതിനുള്ള ചട്ടങ്ങൾ രൂപീകരിക്കാൻ വകുപ്പ് 66-സി കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് അധികാരം നൽകുന്നു. അതനുസരിച്ച്, 2012-ലെ സേവന ലഭ്യമാക്കുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ ചട്ടങ്ങൾ (ചുരുക്കത്തിൽ, '2012 ചട്ടങ്ങൾ') രൂപീകരിച്ചു, അത് 2012 ജൂലൈ 1 മുതൽ പ്രാബല്യത്തിൽ വന്നു. 2012 ജൂൺ 20-ന്, 2012-ലെ മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം നമ്പർ 25- എസ്ടി (ചുരുക്കത്തിൽ, 'മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം') പുറപ്പെടുവിച്ചു, അതിൽ നിരവധി ഇളവുകൾ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങ് നടത്തുന്നതിലൂടെ ഒരു വ്യക്തി നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 5(ബി) പ്രകാരം ഇളവുണ്ട്. ഇന്ത്യാ സർക്കാരിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ സൗകര്യമൊരുക്കുന്ന ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് മെഗാ ഇളവ്

വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 5 എ പ്രകാരം ഇളവ് നൽകിയിട്ടുണ്ട്. ഉത്തരാഖണ്ഡ് സർക്കാരിന്റെ സ്ഥാപനമായ കുമാവോൺ മണ്ഡൽ വികാസ് നിഗം ലിമിറ്റഡ് എന്നും 2002-ലെ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി നിയമത്തിന്റെ (ചുരുക്കത്തിൽ, '2002 നിയമം') വകുപ്പ് 2-ൽ നിർവചിച്ചിരിക്കുന്ന കമ്മിറ്റി അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റി എന്നും മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളെ നിർവചിക്കുന്നു. 2017 ജൂലൈ 1 മുതൽ പ്രാബല്യത്തിൽ വന്ന സംയോജിത ചരക്ക് സേവന നികുതി നിയമം, 2017 (ചുരുക്കത്തിൽ, 'ഐജിഎസ്ടി നിയമം') പ്രകാരം, അതേ സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥ തുടർന്നു. 2017 ജൂൺ 28-ന് സമാനമായ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം (ചുരുക്കത്തിൽ, 'ഐജിഎസ്ടി ഇളവ് വിജ്ഞാപനം') ഐജിഎസ്ടി നിയമപ്രകാരമുള്ള അധികാരങ്ങൾ വിനിയോഗിച്ചുകൊണ്ട് പുറപ്പെടുവിച്ചു. 2017 ലെ കേന്ദ്ര ചരക്ക് സേവന നികുതി നിയമ (ചുരുക്കത്തിൽ, 'ജിഎസ്ടി നിയമം') പ്രകാരം സമാനമായ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം അതേ തീയതിയിൽ (ചുരുക്കത്തിൽ, 'ജിഎസ്ടി ഇളവ് വിജ്ഞാപനം') പുറപ്പെടുവിച്ചു.

4. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സേവന നികുതി ചുമത്തുന്നതിനെ ചോദ്യം ചെയ്ത് ചില എച്ച്ജിഒകളും പിടിഒകളും ഈ കോടതിയിൽ ഹർജികൾ സമർപ്പിച്ചു. 2014-ലെ 977-ാം നമ്പർ റിട്ട് പെറ്റീഷനിൽ പാസാക്കിയ 2019 ഡിസംബർ 11-ലെ ഉത്തരവ് പ്രകാരം, സേവന നികുതിയിൽ നിന്ന് ഇളവ് അനുവദിക്കുന്നതിനായി ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന് ഒരു നിവേദനം നൽകാൻ ഈ കോടതി ഹർജിക്കാരോട് നിർദ്ദേശിച്ചു. അതനുസരിച്ച്, 2019 ഡിസംബർ 19 ന് ചില ഹർജിക്കാർ വിശദമായ ഒരു നിവേദനം നൽകി. ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ ശുപാർശയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ 2020 മാർച്ച് 14-ലെ ഉത്തരവ് പ്രകാരം ജിഎസ്ടി കൗൺസിൽ ആ നിവേദനം നിരസിച്ചു. പ്രസ്തുത തീരുമാനം 2020 മെയ് 5 ലെ ഒരു കത്തിലൂടെ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് അറിയിച്ചു.

5. നിലവിലെ ഹർജികളിലെ മിക്ക റിട്ട് ഹർജികളും എച്ച്ജിഒ/പിടിഒമാരെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്ന വിവിധ സംഘടനകളാണ് സമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ഒരു വ്യക്തി നൽകിയതായി 2020 ലെ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (സി) നമ്പർ 1329 മാത്രമേ ഉള്ളൂ. മിക്ക ഹർജികളും നിവേദനങ്ങൾ നിരസിച്ചുകൊണ്ടുള്ള മേൽപ്പറഞ്ഞ ഉത്തരവുകളെ ചോദ്യം ചെയ്യുന്നു. സേവന നികുതിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങളിലെ വ്യവസ്ഥകൾ ഹജ്ജ്/ഉംറയുടെ മതപരമായ പ്രവർത്തനം നിർവഹിക്കുന്നതിന് എച്ച്ജിഒകളും പിടിഒമാരും ഹാജിമാർക്ക് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ബാധകമല്ലെന്ന ഒരു പ്രഖ്യാപനം വേണമെന്ന് ചില ഹർജികൾ അവകാശവാദം ഉന്നയിച്ചിട്ടുണ്ട്. ചില ഹർജികളിൽ, 2012 ലെ നിയമങ്ങളിലെ 8, 14 ചട്ടങ്ങളുടെ സാധുതയെ ചോദ്യം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എന്നിരുന്നാലും, സാധുതയെക്കുറിച്ചുള്ള വാദങ്ങൾ ഉന്നയിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല.

6. 2020 ലെ 755, 856, 896 എന്നീ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ നമ്പറുകളിൽ എതിർ സത്യവാങ്മൂലങ്ങൾ ഫയൽ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്, ഈ ഹർജികളുടെ ബാച്ചിലെ പൊതുവായ സത്യവാങ്മൂലങ്ങളായി ഇവയെ കണക്കാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

7. ഈ ഘട്ടത്തിൽ, ഈ കൂട്ടം ഹർജികളിൽ, സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥയുടെ എക്സ്ട്രാ ടെറിട്ടോറിയൽ പ്രവർത്തനത്തിന്റെ വിഷയം ഇവിടെ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നില്ലെന്ന് ശ്രദ്ധേക്കേണ്ടതുണ്ട്, കാരണം പ്രസ്തുത വിഷയം മറ്റൊരു ബെഞ്ചിന് മുമ്പാകെ തീർപ്പുകൽപ്പിക്കാൻ കാത്തിരിക്കുകയാണ്.

ഹർജിക്കാരന്റെ വാദങ്ങൾ

8. മുതിർന്ന അഭിഭാഷകനായ ശ്രീ അരവിന്ദ് പി. ദത്തർ, റിട്ട് ഹർജികളെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നതിനായി വിശദമായ വാദങ്ങൾ ഉന്നയിച്ചിട്ടുണ്ട്. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആദ്യ വാദം. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങുകൾ നടത്തുന്നതിലൂടെ വ്യക്തികൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് പ്രസ്തുത വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 5(ബി) പ്രകാരം ഇളവ് അനുവദിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. രണ്ടാമതായി, ഖണ്ഡിക 5 എ പ്രകാരം, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ ഒരു മത തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ഒരു ഇളവ് അനുവദിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഐജിഎസ്ടി ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ 14 ഉം 63 ഉം ഖണ്ഡികകൾ സമാനമായ ഭാഷ ഉപയോഗിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം പറയുന്നു. നിലവിലുള്ള ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണങ്ങൾക്ക് കീഴിൽ വരുന്ന രണ്ട് തീർത്ഥാടനങ്ങൾ കൈലാസ് മാനസരോവർ യാത്രയും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമാണെന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. രണ്ട് വിജ്ഞാപനങ്ങളിലുമുള്ള നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളുടെ നിർവചനങ്ങൾ അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് 2002 ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 2 പ്രകാരം നിർവചിച്ചിരിക്കുന്ന കമ്മിറ്റി അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികൾ എന്നാണ് ഇത് അർത്ഥമാക്കുന്നത്. സേവന നികുതി ഒരു പരോക്ഷ നികുതിയാണെന്നും അതിന്റെ ഭാരം ആത്യന്തികമായി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരാണ് വഹിക്കുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. 2002 ലെ പ്രസ്തുത നിയമം ഒരു 'തീർത്ഥാടകനെ' നിർവചിക്കുന്നുവെന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. അതായത് ഹജ്ജിലേക്ക് പോകുന്നതോ മടങ്ങുന്നതോ ആയ ഒരു മുസ്ലീം എന്നാണ് ഈ നിർവചനം. ഒരു ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകൻ മക്കയിൽ എത്തിയ ഉടനെ നടത്തുന്ന യാത്രയുടെയും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ കടമകളുടെയും വിശദാംശങ്ങൾ അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഇളവ് അറിയിപ്പുകളുടെ ഖണ്ഡിക 5(ബി) പ്രകാരം, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ വ്യക്തികൾ നൽകുന്ന സേവനത്തെ നികുതിയിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം സമർപ്പിച്ചു. ഖണ്ഡിക 5(ബി)–യിലെ മതപരമായ ചടങ്ങിൽ ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് ഉൾപ്പെടുമെന്നതിൽ തർക്കമില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. മതപരമായ ചടങ്ങ് നടത്തുന്ന

സേവന ദാതാവിന് മാത്രമേ ഇത് ബാധകമാകൂ എന്നും നേരിട്ട് ചടങ്ങുകൾ നടത്തുന്നില്ലാ എന്നതിനാൽ എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ എന്നിവർക്ക് ഇളവ് ബാധകമല്ലെന്നും വാദിച്ചുകൊണ്ട് ഖണ്ഡിക 5(ബി)–ക്ക് റവന്യൂ തെറ്റായ വ്യാഖ്യാനം നൽകാൻ ശ്രമിക്കുകയാണെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സേവന നികുതിയുടെ ഭാരം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ മേൽ ചുമത്തുന്നതിനാൽ, സേവന നികുതി അല്ലെങ്കിൽ ഐജിഎസ്ടി പ്രകാരം ഇളവ് അനുവദിക്കുന്നതിന്റെ ലക്ഷ്യം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ മേലുള്ള സാമ്പത്തിക ഭാരം കുറയ്ക്കുക എന്നതാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

9. പാവപ്പെട്ട മുസ്ലീങ്ങൾക്ക് ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് നടത്താൻ സഹായിക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യം മുമ്പ് ഹജ്ജ് സബ്സിഡി നൽകുന്നതിലൂടെ നേടിയെടുക്കാൻ ശ്രമിച്ചിരുന്നുവെന്ന് പണ്ഡിതനായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. എന്നിരുന്നാലും, *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ് v. റഫീഖ് ഷെയ്ഖ് ഭികൻ ആൻഡ് അനദർ*[1] കേസിൽ, അത്തരമൊരു സബ്സിഡി അനുവദിക്കുന്നത് ഇസ്ലാമിന്റെ തത്വങ്ങൾക്ക് വിരുദ്ധമാണെന്ന് ഈ കോടതി വിധിച്ചു. കാരണം ഇസ്ലാമിന്റെ തത്വങ്ങൾ പ്രകാരം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ അവരുടെ കടങ്ങൾ തീർത്തതിനുശേഷം, അവരുടെ കുടുംബങ്ങളുടെ മുന്നോട്ടുപോക്കിന് ഒരു സാഹചര്യം ഉണ്ടാക്കിയ ശേഷം സ്വന്തം ഫണ്ട് ഉപയോഗിച്ച് ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് നടത്തണം. 2019-ലെ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (സി) നമ്പർ 4-ൽ (*ഫെഡറേഷൻ ഹജ്ജ് പി.ടി.ഒ.സ് ഓഫ് ഇന്ത്യ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ*) 2019 ഫെബ്രുവരി 4 ന് ഈ കോടതി നൽകിയ തീരുമാനത്തെയും മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ആശ്രയിച്ചു. എച്ച്ജിഒകളും പിടിഒകളും വഹിക്കുന്ന പങ്ക് സവിശേഷമാണെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി, ഇത് മുകളിൽ പറഞ്ഞ രണ്ട് വിധിന്യായങ്ങളിലും അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ തീർത്ഥാടകർക്ക് ആവശ്യമായ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാരായി പ്രവർത്തിക്കുന്നുവെന്നും ഇന്ത്യയിലെ വിവിധ സ്ഥലങ്ങളിൽ നിന്ന് സൗദി അറേബ്യയിലേക്കുള്ള യാത്രയുടെ തുടക്കം മുതൽ തന്നെയുള്ള പൂർണ്ണ പാക്കേജ് നൽകുന്നുവെന്നും സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസിക്കുന്നതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങളും ഹജ്ജ് നിർവഹണവും ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് നടത്തി ഇന്ത്യയിലേക്കുള്ള സുരക്ഷിതമായ തിരിച്ചുവരവും ഉറപ്പാക്കുമെന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഭൂരിഭാഗം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരെയും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയാണ് പരിപാലിക്കുന്നതെന്നും, പരിമിതമായ എണ്ണം തീർത്ഥാടകർക്ക് മാത്രമാണ് എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ വഴി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ കഴിയുന്നത് എന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ നൽകുന്ന പാക്കേജിന്റെ വിലയിൽ ഇന്ത്യയിൽ നിന്ന് സൗദി അറേബ്യയിലേക്കുള്ള വിമാന നിരക്കും ഉൾപ്പെടുന്നുവെന്നും അദ്ദേഹം പറയുന്നു. ഇസ്ലാം വിശ്വാസിയെ സംബന്ധിച്ച് ഹജ്ജിനുള്ള പ്രാധാന്യവും തീർത്ഥാടനത്തിന്റെ വിശദാംശങ്ങളും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. റംസാൻ കഴിഞ്ഞ് നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടനത്തെ ഹജ്ജ് എന്നും, മറ്റു സമയങ്ങളിൽ നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടനത്തെ ഉംറ എന്നും വിളിക്കുന്നതായി അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി.

[1] 2012 (6) SCC 265

അഞ്ച് ദിവസത്തെ ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് വളരെ കർശനമായ ഒരു നടപടിക്രമമാണെന്നും അത് കർശനമായ രീതിയിലും സമയബന്ധിതമായ ഷെഡ്യൂൾ അനുസരിച്ചും സൂക്ഷ്മമായി പാലിക്കേണ്ടതുണ്ടെന്നും റഫീഖ് ഷെയ്ഖ് ഭികാന്റെ കേസിൽ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ ആശ്രയിച്ച് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. കർശനമായ നടപടിക്രമങ്ങളും സമയക്രമവും പാലിച്ചില്ലെങ്കിൽ തീർത്ഥാടകർക്ക് ഹജ്ജ് നഷ്ടപ്പെടുമെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി.

10. സൗദി അറേബ്യയിലെ ഹജ്ജ് കാര്യ മന്ത്രാലയം, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ ന്യൂനപക്ഷ കാര്യ മന്ത്രാലയം, തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങൾ, മുഅലിമുകൾ, അംഗീകൃത എച്ച്ജിഒകൾ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ എന്നിങ്ങനെ നിരവധി വ്യക്തികൾ/ ഏജൻസികൾ ഹജ്ജ് മത ചടങ്ങിൽ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് പണ്ഡിതനായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. മതപരമായ ചടങ്ങിലൂടെ ഒരു വ്യക്തി നടത്തുന്ന സേവനത്തിന് ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന ഇളവ് ലഭ്യമാക്കുന്ന തരത്തിൽ, 'വ്യക്തി' എന്ന വാക്കിൽ മുകളിൽ പട്ടികപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന വ്യക്തികളും ഉൾപ്പെടുന്നതായി ശരിയായി വ്യാഖ്യാനിക്കണമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നു. എല്ലാ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരും തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങളിൽ രജിസ്റ്റർ ചെയ്യണമെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. സേവന നികുതി/ജിഎസ്ടി കൃത്യമായി അടയ്ക്കുന്ന വിമാന ബുക്കിംഗിനും മണി എക്സ്ചേഞ്ചുകൾക്കും എച്ച്ജിഒകൾ സൗകര്യമൊരുക്കുന്നുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. സൗദി അറേബ്യയിൽ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ താമസത്തിന് എച്ച്ജിഒകൾ സൗകര്യമൊരുക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അവർ സൗദി അറേബ്യയിൽ ഇറങ്ങിയ ഉടൻ തന്നെ അവരുടെ മുഴുവൻ ചലനവും തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങളാണ് നിയന്ത്രിക്കുന്നത്. തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ ഏജന്റുമാരായ മുഅലിമുകളാണ് അവയുടെ ചലനം നിയന്ത്രിക്കുന്നത്. വിമാന യാത്ര, വിദേശ വിനിമയ സേവനങ്ങൾ ഒഴികെയുള്ള ഹജ്ജ് ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിന് ഇളവ് വിജ്ഞാപനം ബാധകമാകുമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ശേഷിക്കുന്ന തുക ഹജ്ജ് ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിനുള്ള സേവനങ്ങൾക്കുള്ള ഒരു പ്രതിഫലമാണെന്നും അതിനാൽ, പ്രസ്തുത തുക സേവന നികുതി / ഐജിഎസ്ടി അടയ്ക്കുന്നതിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്നുമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാദം. അങ്ങനെയാണ്, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 5(ബി)-യും ഐജിഎസ്ടി ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ അനുബന്ധ ഖണ്ഡിക 14 എ-യും പ്രകാരം, മുകളിൽ പറഞ്ഞ ശേഷിക്കുന്ന തുകയിൽ ഇളവ് ലഭിക്കാൻ എച്ച്ജിഒകൾക്ക് അർഹതയുണ്ട്.

11. ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ പ്രയോജനകരമായ ലക്ഷ്യം പൂർണ്ണമായി പ്രാബല്യത്തിൽ വരുത്തണമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. നികുതി നിയമങ്ങളിൽ സാധാരണയായി അനുവദിക്കുന്ന ഇളവുകളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമാണ് ആനുകൂല്യ സ്വഭാവമുള്ള ഇളവുകളെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഈ വശത്ത്, *കേരള സർക്കാർ & അനദർ. v. മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ്*[2] എന്നീ കേസുകളിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു.

[2] 2021 (5) SCC 602

12. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്ത വാദം ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 5 എ-യും ഐജിഎസ്ടി ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 63 യും പ്രകാരം, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനായുള്ള ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ പോലുള്ള നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ പൂർണ്ണമായും ഒഴിവാക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ സംഘടിപ്പിക്കുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന് മാത്രം സേവന നികുതി / ജിഎസ്ടിയിൽ നിന്ന് ഇളവ് നൽകുന്നതിനുള്ള വ്യവസ്ഥ ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ പരിശോധനയിൽ നിലനിൽക്കില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സാധാരണയായി, ഇന്ത്യാ സർക്കാരും സൗദി അറേബ്യ രാജ്യവും തമ്മിലുള്ള ഒരു ഉഭയകക്ഷി കരാർ എല്ലാ വർഷവും നടപ്പിലാക്കാറുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഉഭയകക്ഷി കരാർ പ്രകാരം സൗദി അറേബ്യ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ ഒരു പ്രത്യേക ക്വാട്ട നിയോഗിക്കുന്നു.

ഈ ക്വാട്ടയിൽ, സാധാരണയായി 70% ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്കും, 30% അംഗീകൃത ഹജ്ജ് ഓർഗനൈസേഷനുകൾക്കും അനുവദിക്കും. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി വഴിയുള്ള തിരഞ്ഞെടുപ്പ് ഒരു നറുക്കെടുപ്പ് സംവിധാനത്തിലൂടെയാണ് നടത്തുന്നത്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ നൽകുന്ന സേവനവും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ നൽകുന്ന സേവനവും തമ്മിൽ വ്യത്യാസമില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി ഖണ്ഡിക 5 എ പ്രകാരം അനുവദിച്ചിട്ടുള്ള ഇളവ് വിമാന ടിക്കറ്റിനും വിദേശനാണ്യ പരിവർത്തന സേവനങ്ങൾക്കും ബാധകമല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് സമാനമാകുമ്പോൾ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി വഴി ഹജ്ജ് ചടങ്ങ് നടത്തുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഇളവ് നൽകുന്നതും ഹജ്ജ് ഓർഗനൈസേഷനുകൾ വഴി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഇളവ് നിഷേധിക്കുന്നതും വിവേചനപരമാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

13. സൗദി അറേബ്യയിൽ എത്തുമ്പോൾ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ രണ്ട് വിഭാഗങ്ങളും തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ മേൽനോട്ടത്തിലാകുമെന്നും മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. മുകളിൽ പറഞ്ഞ നിയമവിരുദ്ധമായ വർഗ്ഗീകരണത്തെ പിന്തുണയ്ക്കാൻ 2002 ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 9-നെ ആശ്രയിക്കാൻ റവന്യൂ വകുപ്പിന് കഴിയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു, കാരണം വകുപ്പ് 9-ലെ ചില വ്യവസ്ഥകൾ പ്രകാരം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾക്ക് ചുമത്തിയ ബാധ്യത അംഗീകൃത എച്ച്ജിഒകളുടെയും ബാധ്യതകളാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഒരു ഏജൻസിയും ഉപകരണവുമാണെന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും എച്ച്ജിഒകളും തമ്മിൽ ഒരു വ്യത്യാസവും കാണിക്കാൻ കഴിയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. കാരണം, എച്ച്ജിഒകളുടെ മേലും സർക്കാർ ചില നിയന്ത്രണങ്ങൾ പുലർത്തുന്നുണ്ട്.

14. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ വ്യവസ്ഥകൾ നിയമാനുസൃത വ്യവസ്ഥകളുമായി പൊരുത്തപ്പെടുന്നവയല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ 2 ഉം 3 ഉം ചട്ടങ്ങളിലേക്ക്

അദ്ദേഹം ഈ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിച്ചു. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം എല്ലായ്പ്പോഴും സൗദി അറേബ്യ ആയിരിക്കുമെന്നും, മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിന് തീർത്ഥാടകന്റെ ശാരീരിക സാന്നിധ്യം ആവശ്യമാണെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലത്തിനും സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലത്തിനും പ്രാധാന്യം നൽകണമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കണമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സേവന ദാതാവിന്റെയും സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെയും താമസസ്ഥലത്തെ ഇടപാടുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഇന്ത്യയിലെ അവരുടെ സ്ഥലങ്ങളായി തെറ്റായി കണക്കാക്കാൻ റവന്യു ശ്രമിച്ചതായി അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ 8-ലേക്കും അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിച്ചു. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ ചട്ടം 2 പ്രകാരം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം എപ്പോഴും സൗദി അറേബ്യ ആയിരിക്കുമെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. *ഓൾ-ഇന്ത്യ ഫെഡറേഷൻ ഓഫ് ടാക്സ് പ്രാക്ടീഷണേഴ്സ് &അദേർസ് v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ്*[3] കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ആശ്രയിച്ചു. സേവന നികുതി എന്നത് നടത്തുന്ന ബിസിനസിന്മേൽ ചുമത്തുന്ന ഒരു ചാർജല്ലെന്നും അതിനാൽ, രാജ്യത്തിനുള്ളിൽ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ മാത്രമേ അത് ചുമത്താൻ കഴിയൂ എന്നും പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തെ ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

15. *കോക്സ് & കിംഗ്സ് ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ് v. കമ്മീഷണർ ഓഫ് സർവീസ് ടാക്സ്*[4]*, ന്യൂഡൽഹി* കേസിൽ സിഇഎസ്ടിഎടി നൽകിയ തീരുമാനത്തെയും അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു. വിദേശത്തേക്ക് പോകുന്ന ടൂറുകൾക്ക് സേവന നികുതി നൽകാൻ ബാധ്യതയില്ലെന്ന് സിഇഎസ്ടിഎടി വിധിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. *അറ്റ്ലസ് ടൂർസ് ആൻഡ് ട്രാവൽസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ് v. കമ്മീഷണർ ഓഫ് സർവീസ് ടാക്സ്, മുംബൈ*[5] കേസിലും സിഇഎസ്ടിഎടി ഇതേ വീക്ഷണം സ്വീകരിക്കുന്നുണ്ടെന്നും ഈ കോടതി പ്രസ്തുത തീരുമാനം ശരിവച്ചതായി അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി.

16. ഹജ്ജ് ഒരു മതപരമായ ചടങ്ങല്ല, മറിച്ച് ഒരു പരിപാടിയാണെന്ന് അനുമാനിച്ചാലും, 2012 ലെ ചട്ടം 6 ബാധകമാകുമെന്ന് മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചു. ഇവന്റുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ സ്ഥലവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വ്യവസ്ഥകൾ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിന് പുറത്താണെങ്കിൽ, സേവന നികുതി ചുമത്താൻ കഴിയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെയും ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെയും വ്യവസ്ഥകളിലേക്ക്, പ്രത്യേകിച്ച് ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ 12, 13 വകുപ്പുകളിലേക്ക് അദ്ദേഹം ഈ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിക്കുകയും ചെയ്തു. ഐജിഎസ്ടി

[3] 2007 (7) SCC 527
[4] 2014 (35) S.T.R. 817
[5] 2015-TIOL-306-CESTAT-MUM

നിയമത്തിലെ പ്രസ്തുത വ്യവസ്ഥകൾ 2012 ലെ ചട്ടങ്ങൾക്ക് തുല്യമാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 286(1)(ബി) അനുസരിച്ച്, ഇന്ത്യയുടെ പ്രദേശത്തിന് പുറത്തുള്ള സാധനങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും ഇറക്കുമതിയിൽ സംസ്ഥാനം ജിഎസ്ടി ചുമത്തുന്നത് ഈ വ്യവസ്ഥ വിലക്കുന്നുവെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു; അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന് ഐജിഎസ്ടി നിയമം/ജിഎസ്ടി നിയമം ബാധകമല്ല. അതിനാൽ, ചില എച്ച്ജിഒകൾ നൽകിയ നിവേദനത്തിൽ ഉണ്ടായ തീരുമാനം തെറ്റാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിക്കുന്നു.

17. ആയിരക്കണക്കിന് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ നടത്തുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ വഴിയായാലും എച്ച്ജിഒകൾ വഴിയായാലും സമാനമാണെന്നും അവ തമ്മിൽ വ്യത്യാസമില്ലെന്നും ചില ഹർജിക്കാർക്കുവേണ്ടി ഹാജരായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ ഗോപാൽ ശങ്കരനാരായണൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. കാരണം, 2002 ലെ നിയമത്തിന്റെ വകുപ്പ് 2(എഫ്) പ്രകാരം 'തീർത്ഥാടകൻ' എന്നത് ഹജ്ജിനായി പോകുന്നതോ അല്ലെങ്കിൽ അതു നിർവഹിച്ച ശേഷം മടങ്ങുന്നതോ ആയ ഒരു മുസ്ലീം ആണ്. ഇരു രാജ്യങ്ങളും തമ്മിലുള്ള ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള നിബന്ധനകൾ പാലിക്കാതെ ഒരു ഇന്ത്യൻ തീർത്ഥാടകനും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ കഴിയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. അതിനാൽ, അത്തരം തീർത്ഥാടനം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയിലൂടെയോ എച്ച്ജിഒകളിലൂടെയോ മാത്രമേ ആകാവൂ. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും എച്ച്ജിഒകളും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഒരേ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നുവെന്നത് റവന്യൂ അംഗീകരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും എച്ച്ജിഒകളും വില ഈടാക്കിക്കൊണ്ട് വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന സേവനങ്ങൾ ഒറ്റനോട്ടത്തിൽ ഏറക്കുറെ സമാനമാണെന്ന് കാണിക്കുന്ന ഒരു ചാർട്ടിനെ അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു, എഴുതി സമർപ്പിക്കപ്പെട്ട വാദങ്ങളുടെ അനുബന്ധമായി ഈ ചാർട്ട് നൽകിയിട്ടുണ്ട്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി കഅബയിൽ നിന്ന് വളരെ അകലെയുള്ള ഒരു സ്ഥലത്ത് കാറ്ററിംഗ് സൗകര്യമില്ലാതെ താമസസൗകര്യം വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നതിനാലാണ് വിലയിലെ വ്യത്യാസം വരുന്നതെന്നും, കഅബയ്ക്ക് സമീപമുള്ള ഒരു സ്ഥലത്ത് അഞ്ച് മുതൽ പത്ത് ദിവസം വരെ കാറ്ററിംഗ് സൗകര്യത്തോടെയുള്ള താമസസൗകര്യമാണ് എച്ച്ജിഒകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം പറയുന്നു.

18. വിവിധ വ്യവസ്ഥകൾക്കും ഇളവ് അറിയിപ്പുകൾക്കും കീഴിൽ ഒരു നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനയായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ മാത്രം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി സ്വയം ഒരു വിഭാഗം രൂപീകരിക്കുന്നുവെന്ന് പറയാനാകില്ലെന്ന്, ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള തന്റെ സബ്മിഷനുകളെ പിന്തുണച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. എല്ലാ അർത്ഥത്തിലും എച്ച്ജിഒകൾ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾക്ക് തുല്യമായി തന്നെ കണക്കാക്കപ്പെടേണ്ടതാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. *എസ്. കെ. ദത്ത, ഇൻകം ടാക്സ് ഓഫീസർ v.*

ലോറൻസ് സിംഗ് ഇംഗിറ്റി[6] കേസിൽ ഈ കോടതി നൽകിയ വിധിയെ പണ്ഡിതനായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ആശ്രയിച്ചു. 1922 ലെ ആദായ നികുതി നിയമപ്രകാരമുള്ള ചില ഇളവുകൾ പട്ടികവർഗത്തിൽപ്പെട്ട സർക്കാർ ജീവനക്കാർക്ക് നിഷേധിക്കപ്പെട്ട വിഷയാണ് പ്രസ്തുത കേസിൽ ഈ കോടതി കൈകാര്യം ചെയ്തതെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. പട്ടികവർഗത്തിൽപ്പെട്ട സർക്കാർ ജീവനക്കാരെയും പട്ടികവർഗത്തിൽപ്പെട്ട മറ്റുള്ളവരെയും വേർതിരിക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നത് സാങ്കൽപ്പികമല്ലെന്നും യുക്തിസഹമായ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഈ വേർതിരിവ് ഉണ്ടാക്കിയതെന്നും സർക്കാർ വാദിച്ചത് ഈ കോടതി തള്ളിക്കളഞ്ഞതായി അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. നികുതി നിയമം അസമമായി പ്രവർത്തിക്കുകയും ന്യായമായ ഏതെങ്കിലും വർഗ്ഗീകരണത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഇതിനെ ന്യായീകരിക്കാൻ കഴിയാതിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ, നിയമം ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനമാകുമെന്ന് ഈ കോടതി വിധിച്ചതായി അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി.

19. എച്ച്ജിഒകൾ ലാഭേച്ഛയോടെ പ്രവർത്തിക്കുന്നു എന്ന കാരണത്തിന്റെ മറവിൽ റവന്യൂവിന് അത്തരം വിവേചനം നടത്താൻ കഴിയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. റഫീഖ് ഷെയ്ഖ് ഭികന്റെ കേസിലെ വിധിന്യായത്തിന്റെ 11, 12 ഖണ്ഡികകളിലൂടെ ഈ വാദം ഈ കോടതി ഇതിനകം നിരാകരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

20. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ നറുക്കെടുപ്പിൽ അവസരം ലഭിക്കാത്തവർ മാത്രമാണ് എച്ച്ജിഒകൾ വഴി ഹജ്ജിന് പോകുന്നത് എന്ന് മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചു. അതിനാൽ, എച്ച്ജിഒകൾ വഴി പോകാൻ നിർബന്ധിതരായവർക്ക് മേൽ സേവന നികുതി ചുമത്തുന്നത് വളരെ വിവേചനപരമാണെന്ന് അദ്ദേഹം പറയുന്നു.

21. 2020 മാർച്ച് 14 ന് നടന്ന ജിഎസ്ടി കൗൺസിൽ യോഗത്തിന് മുമ്പാകെ സമർപ്പിച്ച ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ ശുപാർശയിലേക്ക് അദ്ദേഹം ഈ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിച്ചു. അതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആദ്യത്തെ കാരണം, മതപരമായ തീർത്ഥാടനത്തിന് ഇളവ് അനുവദിച്ചാൽ, മറ്റ് നിരവധി ആഭ്യന്തര, അന്തർദേശീയ ടൂറുകളെ മതപരമായ തീർത്ഥാടനങ്ങളായി കണക്കാക്കേണ്ടി വരും എന്നതാണ്. രണ്ടാമതായി, ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണം അനുസരിച്ച് ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് സംഘടിപ്പിക്കുന്നവ ഒഴികെയുള്ള എല്ലാ മതപരമായ തീർത്ഥാടന ടൂറുകളും നികുതിക്ക് വിധേയമാണ്. ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റി വിശമാക്കിയ ഈ വ്യത്യാസം പൂർണ്ണമായും തെറ്റായതാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഇതുപോലുള്ള ഒരു കേസിൽ, സംസ്ഥാന നിയമത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യത്തോടും നിയമത്തിന്റെ ഫലത്തോടും നീതി പുലർത്തുന്നതിന് സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഈ വാദം പര്യാപ്തമല്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. *റുസ്തം കാവസ്ജി കൂപ്പർ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ*[7] എന്ന കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു. *ഇൻ റെ സ്പെഷ്യൽ*

[6] 2015-TIOL-306-CESTAT-MUM
[7] 1970 (1) SCC 248

കോർട്ട്സ് ബിൽ 1976[8], *കുന്നത്തത് തത്തുണ്ണി മൂപ്പിൽ നായർ, ഇടിസി. v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് കേരള & അനദർ*[9], *ഈസ്റ്റ് ഇന്ത്യ ടുബാക്കോ കമ്പനി, ഇടിസി. v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ആന്ധ്രാപ്രദേശ് & അനദർ*[10], *വിവിയൻ ജോസഫ് ഫെറിയേര & അനദർ v. മുനിസിപ്പൽ കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഗ്രേറ്റർ ബോംബെ & അദേർസ്*[11], *ജയ്പൂർ ഹോസിയറി മിൽസ് (പ്രൈ) ലിമിറ്റഡ്, ജയ്പൂർ v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് രാജസ്ഥാൻ & അദേർസ്*[12] എന്നിങ്ങനെ സുപ്രീം കോടതി നൽകിയിട്ടുള്ള വിവിധ തീരുമാനങ്ങളെ അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു. റവന്യൂ ഒഴിവാക്കേണ്ടിയിരുന്ന ബാധ്യത നിലവിലെ കേസിൽ ഒഴിവാക്കിയിട്ടില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

22. 2020 ലെ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (സി) നമ്പർ 1329 ലെ ഹർജിക്കാരൻ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന് പോകുന്ന ആളാണെന്ന് ഹർജിക്കാരന് വേണ്ടി ഹാജരായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനം എന്നതിനു പുറമേ, എച്ച്ജിഒകൾക്കു മേൽ സേവന നികുതിയും ജിഎസ്ടിയും ഈടാക്കാനുള്ള ഇന്ത്യൻ സർക്കാരിന്റെ നടപടി, ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ 25-ാം അനുച്ഛേദം പ്രകാരം ഉറപ്പുനൽകുന്ന അവകാശങ്ങളുടെ ലംഘനവുമാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. വിവേചന വിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം നടത്തിയ വാദങ്ങൾ മറ്റ് ഹർജികളിൽ ഹർജിക്കാർക്കുവേണ്ടി ഹാജരായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ഉന്നയിച്ചതിന് സമാനമാണ്.

23. 2020 ലെ റിട്ട് പെറ്റീഷൻ (സി) നമ്പർ 772-ാം ഹർജിയിൽ ഹർജിക്കാരന് വേണ്ടി ഹാജരായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ നൽകുന്ന സേവനത്തേക്കാൾ വളരെ മികച്ചതാണ് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം എന്ന് ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഹജ്ജ് തീർഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിന് പുറത്തായതിനാൽ അത് സേവന നികുതിക്ക് വിധേയമല്ല എന്ന വാദത്തെ പിന്തുണച്ച് അദ്ദേഹം *ഓൾ-ഇന്ത്യ ഫെഡറേഷൻ ഓഫ് ടാക്സ് പ്രാക്ടീഷണേഴ്സ് & അദേർസ്* കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ ആശ്രയിച്ചതിനു പുറമേ ഹൈക്കോടതികളുടെയും ട്രൈബ്യൂണലുകളുടെയും വിവിധ തീരുമാനങ്ങളെയും ആശ്രയിച്ചു.

<u>റവന്യൂവിന്റെ വാദങ്ങൾ</u>

24. ഹർജിക്കാർ ഉന്നയിച്ച സേവന നികുതി നിയമങ്ങളുടെ എക്സ്ട്രാ-ടെറിട്ടോറിയൽ പ്രയോഗത്തിന്റെ വിഷയം മറ്റൊരു ബെഞ്ചിന്റെ പരിഗണനയിലുള്ള മറ്റ് കേസുകളിൽ ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെടുന്ന വിഷയമാണെന്ന് തുടക്കത്തിൽ തന്നെ, ഇന്ത്യയുടെ അഡീഷണൽ സോളിസിറ്റർ ജനറൽ ശ്രീ എൻ. വെങ്കിട്ടരാമൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി.

---

[8] 1979 (1) SCC 380
[9] 1961 (3) SCR 77
[10] 1963 (1) SCR 404
[11] 1972 (1) SCC 70
[12] 1970 (2) SCC 26

25. 2012 ജൂലൈ 1 ന് മുമ്പ് സേവന നികുതി കൈകാര്യം ചെയ്തിരുന്ന രീതിയുടെ സ്വഭാവം എഎസ്ജി ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. അതിനുശേഷം, 2012 ജൂലൈ 1 നും 2017 ജൂൺ 30 നും ഇടയിലുള്ള കാലയളവിൽ ബാധകമായ നിയമത്തിലേക്ക് അദ്ദേഹം ഈ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിച്ചു. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ പ്രസക്തമായ വ്യവസ്ഥകൾ അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ചട്ടം 2(എച്ച്)–ലേക്ക് അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിച്ചു, എച്ച്ജിഒകളെ/ പിടിഒകളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, അവ ഇന്ത്യയ്ക്കുള്ളിലാണെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. 'സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം' എന്നതിന് ചട്ടം 2(ഐ)–ലുള്ള നിർവചനത്തെ ആശ്രയിച്ച്, ഖണ്ഡം (ബി) യുടെ ഉപഖണ്ഡം (iv) പ്രകാരം, ഒരു വ്യക്തിഗത ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകനായ സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ കാര്യത്തിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥലം എന്നത് ഇന്ത്യയിലായിരിക്കുമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഹർജിക്കാർ ആശ്രയിച്ചിരുന്ന സിഇഎസ്ടിഎടി–യുടെ തീരുമാനങ്ങൾ, മുമ്പത്തെ സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥ നിലവിലുണ്ടായിരുന്ന 2012 ജൂലൈ 1 ന് മുമ്പുള്ള കാലയളവിലേതാണെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. 1994 ലെ ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 66 ബി പ്രകാരം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് നൽകുന്ന സേവനം നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടാത്തതിനാൽ, 2012 ജൂലൈ 1 മുതൽ അതിന് നികുതി നൽകണമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

26. 2017 ജൂലൈ 1 മുതലുള്ള കാലയളവിന്റെ കാര്യത്തിൽ, അദ്ദേഹം ആശ്രയിക്കുന്നത്, 'സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം' എന്നതിനെ നിർവചിക്കുന്ന ഐജിഎസ്ടി വകുപ്പ് 12(2), 'യാത്രക്കാരുടെ ഗതാഗത സേവനത്തിന്റെ വിതരണ സ്ഥലം' നിർവചിക്കുന്ന വകുപ്പ് 12(9) എന്നിവയെയാണ്. സേവന ദാതാവും സേവന സ്വീകർത്താവും ഇന്ത്യയ്ക്കുള്ളിലാണെങ്കിൽ, ഇടപാട് നികുതി വിധേയമാകുമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. നിലവിലെ കേസുകളിൽ സേവന കരാർ ഇന്ത്യയിൽ ഒപ്പുവയ്ക്കുകയും ഇന്ത്യൻ കറൻസിയിൽ എച്ച്ജിഒകൾക്ക്/പിടിഒകൾക്ക് പണം നൽകുകയും ചെയ്യുന്നുവെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്തുള്ള അവരുടെ തീർത്ഥാടനത്തിന്റെ ഭാഗമായി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ ഉപയോഗിക്കുന്ന വിവിധ സേവനങ്ങളെല്ലാം തന്നെ ഇന്ത്യയിലെ എച്ച്ജിഒകളുമായോ പിടിഒകളുമായോ കരാർ ചെയ്തിട്ടുള്ള സേവനങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്നതാണെന്നും ഇതിനുള്ള പ്രതിഫലം ഇന്ത്യയിലാണ് നൽകുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. അതിനുശേഷം, എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്തുള്ള സേവന ദാതാക്കളുമായി പ്രത്യേക കരാറുകളിൽ ഏർപ്പെടുന്നുണ്ടാകാം, അവരിൽ നിന്ന് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനങ്ങൾ ലഭിക്കുന്നു ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്തുള്ള സേവന ദാതാക്കളുമായി എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ ഉണ്ടാക്കുന്ന കരാറുകൾ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുമായുള്ള കരാറുകളല്ല. ഈ ഹർജികളിൽ, നിയമപരമായ വ്യവസ്ഥകളൊന്നും ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

27. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്കായി ടൂറുകൾ നടത്തുന്നത് എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ നടത്തുന്ന ഒരു വാണിജ്യ പ്രവർത്തനമാണെന്നും പ്രസ്തുത പ്രവർത്തനം ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ ഇളവ്

നൽകിയിട്ടുള്ള തരത്തിലുള്ള ഒരു മതപരമായ ചടങ്ങല്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഇന്ത്യയ്ക്കകത്തും പുറത്തും വിവിധ മതങ്ങളുടെ മതപരമായ തീർത്ഥാടനങ്ങൾ നടത്തുന്ന ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാർക്ക് ഐജിഎസ്ടി നിയമപ്രകാരം നികുതി ബാധകമാണെന്ന് എഎസ്ജി വാദിച്ചു. ചാർ ധാം യാത്ര, നേപ്പാളിലെയും ജപ്പാനിലെയും ബുദ്ധക്ഷേത്രങ്ങൾ സന്ദർശിക്കൽ തുടങ്ങിയവയുടെ ഉദാഹരണങ്ങൾ അദ്ദേഹം നൽകി.

28. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 5(ബി) അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വാദങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുമ്പോൾ, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ ഒരാൾ സേവനം നൽകുമ്പോഴാണ് പ്രസ്തുത വ്യവസ്ഥ ബാധകമാകുന്നതെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിന് സൗദി അറേബ്യയിൽ യാത്ര, താമസം, മറ്റ് സൗകര്യങ്ങൾ എന്നിവ എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ ഒരുക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ അവർ ഒരു മതപരമായ ചടങ്ങും നടത്തുന്നില്ല. മതപരമായ ചടങ്ങിലൂടെ സേവനം ചെയ്യുന്നതിനല്ല, മറിച്ച് ദ്വിരാഷ്ട്ര ക്രമീകരണ പ്രകാരം വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം സൗകര്യമൊരുക്കുന്ന മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്കാണ് ഖണ്ഡിക 5 എ- യിൽ ഇളവ് അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന് എഎസ്ജി ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. 'മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട്' എന്ന പ്രയോഗത്തിന് ചേരാത്തതാണ് 'മതപരമായ ചടങ്ങ്' എന്ന പ്രയോഗത്തിന്റെ ഉപയോഗമെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. നിലവിലെ സാഹചര്യത്തിൽ, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ ഒരു വ്യക്തി നടത്തുന്ന സേവനങ്ങൾക്കാണ് ഇളവ് നൽകുന്നതെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഹജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഹജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ യാത്ര, താമസം, മറ്റ് സൗകര്യങ്ങൾ എന്നിവ ഒരുക്കുന്നതിന് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ഇളവ് അനുവദിച്ചിട്ടില്ല. മതപരമായ തീർത്ഥാടനത്തിനായി നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് മാത്രമാണ് ഇളവ് അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നത്.

29. ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനം സംബന്ധിച്ച വാദം കൈകാര്യം ചെയ്യുമ്പോൾ, ദ്വിരാഷ്ട്ര ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി വഴി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടകരെയും പിടിഒ-കൾ വഴി യാത്രകൾ നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടകരെയും വെവ്വേറെയായി തരംതിരിക്കുന്നത്, ചട്ടം വഴി നേടിയെടുക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ലക്ഷ്യവുമായി യുക്തിസഹമായ ബന്ധമുള്ള ഒരു ബുദ്ധിപരമായ വ്യത്യാസത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ദ്വിരാഷ്ട്ര ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് സൗകര്യമൊരുക്കുന്ന മത തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി ഇളവ് വിവേചനപരമല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി സ്വയം ഒരു വിഭാഗം രൂപീകരിക്കുന്നുവെന്നും, നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ സമാനമായിരിക്കാം എങ്കിലും അതിനെ എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ പോലെ പരിഗണിക്കാൻ

കഴിയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. 2002 ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 3 പ്രകാരമാണ് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി രൂപീകരിച്ചതെന്നും വകുപ്പ് 17 പ്രകാരമാണ് സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ രൂപീകരിച്ചതെന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. വകുപ്പ് 3 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി സ്ഥിരമായ പിന്തുടർച്ചയും പൊതുമുദ്രയും ഉള്ള ഒരു കോർപ്പറേറ്റ് സ്ഥാപനമാണ്. വകുപ്പ് 9 പ്രകാരം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ മേൽ വിവിധ നിയമപരമായ കടമകൾ ചുമത്തിയിട്ടുണ്ട്.. കേന്ദ്ര സർക്കാരിൽ നിന്ന് ബജറ്റ് എസ്റ്റിമേറ്റുകൾക്ക് അംഗീകാരം നേടേണ്ട ബാധ്യതയും അതിനുണ്ട്. ഒരേ പ്രവർത്തനം നടത്തുന്ന വ്യത്യസ്ത വിഭാഗത്തിലുള്ള വ്യക്തികളെ ഒരേ പോലെയല്ലാതെ വ്യത്യസ്തമായി പരിഗണിക്കാമെന്നും അദ്ദേഹം സമർപ്പിച്ചു. *എം. ജാംഗീർ ബാതുഷ & അദേർസ്. v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ്*[13], *ഭാരത് സർഫക്ടൻറ്സ് (പ്രൈവറ്റ്) ലിമിറ്റഡ്. & അനദർ. v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അനദർ*[14], *പി.എം. അശ്വതനാരായണ സെട്ടി & അദേർസ്. v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് കർണാടക &അദേർസ്*[15], *സംഘ്വി ജീവരാജ് ഘേവാർ ചന്ദ് &അദേർസ്. v. സെക്രട്ടറി, മദ്രാസ് ചില്ലീസ് ഗ്രെയിൻസ് & കിരാന മർച്ചന്റ്സ് വർക്കേഴ്സ് യൂണിയൻ &* അനദർ[16], *ബാംഗ്ലൂർ വാട്ടർ സപ്ലൈ & സീവറേജ് ബോർഡ് v. വർക്കിമെൻ ഓഫ് ബാംഗ്ലൂർ വാട്ടർ സപ്ലൈ & സീവറേജ് ബോർഡ് & അദേർസ്*[17] എന്നീ കേസുകളിലെ ഈ കോടതിയുടെ വിധിന്യായങ്ങളെ അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു

30. സേവന നികുതി ഒരു പരോക്ഷ നികുതിയാണെന്നും അതിനാൽ, പ്രസ്തുത നികുതി സേവനദാതാവിന് സേവന സ്വീകർത്താവിലേക്ക് കൈമാറാൻ കഴിയുമെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സേവനത്തിനു മേലുള്ള നികുതിയായതിനാൽ, ഇത് സേവനദാതാവിനു മേലുള്ള നേരിട്ടുള്ള നികുതിയല്ല, മറിച്ച് സേവനത്തിലൂടെ നടത്തുന്ന പ്രവർത്തനത്തിനു മേലുള്ള ഉപഭോഗ നികുതിയുടെ സ്വഭാവത്തിലുള്ള മൂല്യവർദ്ധിത നികുതിയാണെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ് v. ബംഗാൾ ശ്രാചി ഹൗസിംഗ് ഡെവലപ്മെന്റ് ലിമിറ്റഡ്*[18], *അനദർ, ആർ.സി. ജാൾ v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ*[19] എന്നീ കേസുകളിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനങ്ങളെയും അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു. വർഗ്ഗീകരണ പരിശോധന നടത്തേണ്ടത് സേവന ദാതാക്കളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയാണെന്നും സേവന സ്വീകർത്താക്കളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയാകരുതെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ചുരുക്കത്തിൽ,ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും എച്ച്ജിഒകളും/പിടിഒകളും വ്യത്യസ്ത വിഭാഗങ്ങളിൽ പെട്ടവരാണെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

31. ഒരു വിഷയത്തിൽ ഒരു പോലെ ബാധകമാകുന്ന രണ്ട് വിരുദ്ധ ചട്ടങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയാണെങ്കിൽ, ചട്ടം 14 ൽ നൽകിയിരിക്കുന്ന ടൈ-ബ്രേക്കർ ചിത്രത്തിലേക്ക്

[13] 1989 Suppl. (2) SCC 201
[14] 1989 (4) SCC 21
[15] 1989 Suppl. (1) SCC 696
[16] AIR 1969 SC 530
[17] 71994 (2) LLN 1239
[18] 2018 (1) SCC 311
[19] 1962 Suppl. (3) SCR 436

വരുമെന്ന് 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളുടെ കാര്യത്തിലേക്ക് തിരിച്ചുവന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. പരിഗണിക്കപ്പെടുന്ന ചട്ടങ്ങളിൽ അവസാനം വന്നത് ഏതാണ് എന്നതിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയാകണം നിർണയം നടത്തേണ്ടത് എന്ന് ഇത് നിഷ്കർഷിക്കുന്നു. അതിനാൽ, ചട്ടം 8 ബാധകമാകുമെന്നും അത് സേവനത്തെ നികുതിക്ക് വിധേയമാക്കുമെന്നും അദ്ദേഹം വാദിക്കും. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, വകുപ്പ് 12 ബാധകമാകുമ്പോൾ, വകുപ്പ് 13 ന്റെ പ്രയോഗക്ഷമത പൂർണ്ണമായും ഒഴിവാക്കപ്പെടുന്നുവെന്നും അതിനാൽ, വകുപ്പ് 13 ലെ ഉപവകുപ്പ് (3)ലെ ഖണ്ഡിക (ബി)-യ്ക്ക് യാതൊരു പ്രയോഗവുമില്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

<u>ഹർജിക്കാർ കൂട്ടിച്ചേർക്കുന്നത്</u>

32. മറുപടിയായി, സീനിയർ അഭിഭാഷകനായ ശ്രീ അരവിന്ദ് പി. ദത്തർ വാദിച്ചത്, ഈ കേസിൽ, ചട്ടം 8 ബാധകമല്ല എന്നാണ്. *കേരള ഗവൺമെന്റ് & അനദർ v. മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ്* കേസിൽ ഈ കോടതി നിർദ്ദേശിച്ച, ഉദ്ദേശ്യ വ്യാഖ്യാനത്തിന്റെ പരിശോധന ഇവിടെ പ്രയോഗിക്കേണ്ടതുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഇളവ് വ്യവസ്ഥ വ്യാഖ്യാനിക്കുമ്പോൾ, റവന്യൂ ആശ്രയിക്കുന്ന *എം. ജാംഗീർ ബാതുഷ & അദേർസ്* കേസിലെ വിധിന്യായങ്ങൾ നിലവിലെ കേസിന്റെ വസ്തുതകൾക്ക് ബാധകമാകുന്നതല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. സംസ്ഥാന ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷനെയും സ്വകാര്യ ഇറക്കുമതിക്കാരെയും വ്യത്യസ്തമായി പരിഗണിക്കുന്നതിനെ ഈ കോടതി ശരിവച്ച കേസാണിതെന്ന് അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. അതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അസാധാരണ സാഹചര്യങ്ങൾ കണക്കിലെടുത്ത് പൊതുതാൽപ്പര്യാർത്ഥം ഒരു പ്രത്യേക ഇളവ് ഉത്തരവ് പാസാക്കേണ്ടത് ആവശ്യമാണെന്ന് സർക്കാരിന് ബോധ്യപ്പെട്ടതിന് ശേഷമാണ് വേർതിരിവോടെയുള്ള ഇളവുകൾ അനുവദിച്ചിരുന്നതെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു.

<u>സബ്മിഷനുകളുടെ പരിഗണന</u>

33. ധനകാര്യ നിയമത്തിലൂടെയാണ് സേവന നികുതി അവതരിപ്പിച്ചത്. സേവന നികുതി ബാധകമായ വിവിധ സേവനങ്ങൾ ധനകാര്യ നിയമത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 65 ലെ ഖണ്ഡം 105 ൽ ഈ സേവനങ്ങളെ പട്ടികപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

34. സേവന നികുതി എന്നത് നികുതി നൽകേണ്ട വ്യക്തിയായ സേവന ദാതാവിന് മേൽ ചുമത്താവുന്ന ഒരു പരോക്ഷ നികുതിയാണ്. സേവന നികുതി എന്നത് നൽകുന്ന സേവനത്തിന്മേലുള്ള നികുതിയാണ്. ഇത് സേവന ദാതാവിന്മേൽ മേലുള്ള നേരിട്ടുള്ള നികുതിയല്ല, മറിച്ച് സേവനത്തിലൂടെയുള്ള പ്രവർത്തനത്തിന്റെ മേലുള്ള മൂല്യവർദ്ധിത നികുതിയാണ്. സേവന ദാതാവിന് സേവന നികുതി അടയ്ക്കുന്നതിന്റെ ഭാരം സേവന സ്വീകർത്തിലേക്ക് കൈമാറാൻ കഴിയും. 2012 ലെ ധനകാര്യ നിയമപ്രകാരം 66 ബി, 66 സി എന്നീ വകുപ്പുകൾ ഉൾപ്പെടുത്തി, 2012 ജൂലൈ 1 മുതലുള്ള പ്രാബല്യത്തിൽ അവതരിപ്പിച്ച നെഗറ്റീവ് സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥകളെ കുറിച്ചാണ് ഈ ഹർജികളിൽ ഈ കോടതി പരിഗണിക്കുന്നത്. 2012 ജൂലൈ 1 മുതലുള്ള

പ്രാബല്യത്തിൽ ഈ സംവിധാനം നിലവിൽ വന്ന ഘട്ടത്തിൽ, ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 65 ലെ ഖണ്ഡം 105 ൽ 100-ലധികം നിർദ്ദിഷ്ട സേവനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ളവ ഒഴികെയുള്ള എല്ലാ സേവനങ്ങളുടെയും മൂല്യത്തിന്മേൽ നികുതി ചുമത്തണമെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്തുകൊണ്ട് വകുപ്പ് 66B ഒരു നെഗറ്റീവ് സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥ അവതരിപ്പിച്ചു. വകുപ്പ് 66 ബി ചാർജിംഗ് വിഭാഗമാണ്. സൗകര്യാർത്ഥം, വകുപ്പ് 66 ബി ഇവിടെ നൽകുന്നു, അത് ഇപ്രകാരമാണ്.

> **"വകുപ്പ് 66 ബി. 2012 ലെ ധനകാര്യ നിയമത്തിലും അതിനു ശേഷവുമുള്ള സേവന നികുതി ചുമത്തൽ**— നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ള സേവനങ്ങൾ ഒഴികെ, നികുതി വിധേയ പ്രദേശത്ത് ഒരാൾ മറ്റൊരാൾക്ക് നൽകുകയോ നൽകുമെന്ന് അംഗീകരിക്കുകയോ ചെയ്ത **എല്ലാ സേവനങ്ങളുടെയും മൂല്യത്തിൽ പതിനാല് ശതമാനം നിരക്കിൽ ഒരു നികുതി (ഇനി മുതൽ സേവന നികുതി എന്ന് വിളിക്കുന്നു) ചുമത്തുകയും**, നിഷ്കർഷിക്കാവുന്ന രീതിയിൽ അത് ശേഖരിക്കുകയും ചെയ്യും."

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

35. അങ്ങനെ, നികുതി ബാധകമായ പ്രദേശത്ത് ഒരാൾ മറ്റൊരാൾക്ക് നൽകുന്നതോ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചതോ ആയ, നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ളവ ഒഴികെയുള്ള എല്ലാ സേവനങ്ങൾക്കും സേവന നികുതി നൽകേണ്ടതാണ്. ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ 64 മുതൽ 114 വരെയുള്ള വകുപ്പുകൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന, 'സേവന നികുതി - നിയമാനുസൃത വ്യവസ്ഥകൾ' എന്ന തലക്കെട്ടിലുള്ള പ്രസക്തമായ അധ്യായത്തിലെ വ്യവസ്ഥകൾ ബാധകമാകുന്ന പ്രദേശത്തെയാണ് ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 65 ബി-യിലെ ഖണ്ഡം 52 ൽ നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശം എന്ന് നിർവചിച്ചിരിക്കുന്നത്, ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 64 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, ജമ്മു കശ്മീർ സംസ്ഥാനം ഒഴികെയുള്ള മുഴുവൻ ഇന്ത്യക്കും ആ പ്രസക്തമായ അധ്യായം ബാധകമാണ്. 2017 ജൂൺ 30 വരെ പ്രാബല്യത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന നെഗറ്റീവ് ലിസ്റ്റ് വ്യവസ്ഥ പ്രകാരം, ജമ്മു കശ്മീർ ഒഴികെയുള്ള മുഴുവൻ ഇന്ത്യയും ഉൾപ്പെടുന്ന നികുതി ബാധക പ്രദേശത്ത് നൽകുന്നതോ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചതോ ആയ സേവനങ്ങളിൽ സേവന നികുതി നൽകേണ്ടതായിരുന്നു. അത്തരം സേവനങ്ങൾ എവിടെയാണ് നൽകുന്നത് അല്ലെങ്കിൽ നൽകിയതായി കണക്കാക്കുന്നത് അല്ലെങ്കിൽ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചത് അല്ലെങ്കിൽ നൽകാൻ സമ്മതിച്ചതായി കണക്കാക്കുന്നത് എന്നതു നിർണ്ണയിക്കാൻ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് നിയമനിർമ്മാണ അധികാരം വകുപ്പ് 66 സി നൽകുന്നു. ധനകാര്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 66 സി പ്രകാരമുള്ള അധികാരം വിനിയോഗിച്ചുകൊണ്ട്, 2012 ലെ ചട്ടങ്ങൾ നടപ്പിലാക്കുകയും 2012 ജൂലൈ 1 മുതൽ അവ പ്രാബല്യത്തിൽ വരുത്തുകയും ചെയ്തു.

36. ഈ ഹർജികളിൽ, എച്ച്ജിഒകൾ/പിടിഒകൾ ആണ് പരിഗണനാ വിഷയം. അതിനാൽ, എച്ച്ജിഒകളോ പിടിഒകളോ നൽകുന്ന സേവനത്തിന്റെ സ്വാഭാവം അറിയേണ്ടത് അനിവാര്യമാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം സൗദി അറേബ്യയിലെ മക്കയിലേക്കും സമീപത്തുള്ള പുണ്യസ്ഥലങ്ങളിലേക്കുമുള്ള അഞ്ച് ദിവസത്തെ മതപരമായ തീർത്ഥാടനമാണ്. വിശുദ്ധ ഖുർആൻ അനുസരിച്ച്, ശാരീരികമായും സാമ്പത്തികമായും ആരോഗ്യമുള്ള എല്ലാ മുസ്ലീങ്ങളും ജീവിതത്തിൽ ഒരിക്കലെങ്കിലും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തണം. വിശുദ്ധ ഖുർആനിൽ നൽകിയിട്ടുള്ളതുപോലെ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം ഇസ്ലാമിന്റെ അഞ്ച് തൂണുകളിൽ അല്ലെങ്കിൽ കടമകളിൽ ഒന്നാണ്. വർഷത്തിൽ ഒരിക്കൽ മാത്രമേ ഹജ്ജ് നടക്കൂ, ഇസ്ലാമിക ചാന്ദ്ര കലണ്ടറിലെ പന്ത്രണ്ടാമത്തെയും അവസാനത്തെയും മാസത്തിലാണ് ഇത് നടക്കുക. മറ്റ് സമയങ്ങളിൽ മക്കയിലേക്ക് നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടനം ഉംറ എന്നറിയപ്പെടുന്നു. ഹജ്ജിന്റെ അഞ്ച് ദിവസങ്ങളിൽ, തീർത്ഥാടകർ നിരവധി ആചാരങ്ങൾ നടത്തേണ്ടതുണ്ട്, ഈ ഹർജികളിൽ ഉൾപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രശ്നങ്ങൾ തീരുമാനിക്കുന്നതിന് അവയുടെ വിശദാംശങ്ങൾ പ്രസക്തമല്ല.

37. ഇന്ത്യയിലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്നത് പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിനായി സൗദി അറേബ്യയും ഇന്ത്യാ സർക്കാരും തമ്മിൽ എല്ലാ വർഷവും ഒരു ഉഭയകക്ഷി കരാർ ഒപ്പിടാറുണ്ട്. ഉഭയകക്ഷി കരാർ പ്രകാരം, തീർത്ഥാടകരുടെ ഒരു നിശ്ചിത എണ്ണം ഇന്ത്യക്ക് അനുവദിക്കപ്പെടുന്നു. സാധാരണയായി ഈ ക്വാട്ടയിൽ 30% മാത്രമേ എച്ച്ജിഒ-കൾക്ക് നീക്കിവെക്കാറുള്ളൂ. ബാക്കി ക്വാട്ട ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് ലഭ്യമാക്കുന്നു.

38. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് വിമാന ടിക്കറ്റുകൾ വാങ്ങുക, സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസത്തിനുള്ള സജ്ജീകരണം നടത്തുകയും പണമടയ്ക്കുകയും ചെയ്യുക, സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസിക്കുന്ന സമയത്ത് ഭക്ഷണം ക്രമീകരിക്കുകയും ലഭ്യമാക്കുകയും ചെയ്യുക, സൗദി അറേബ്യയിലെ യാത്രയ്ക്കായുള്ള സജ്ജീകരണം നടത്തുകയും പണമടയ്ക്കുകയും ചെയ്യുക, സൗദി റിയാലുകളുടെ രൂപത്തിൽ വിദേശനാണ്യം നൽകുക എന്നിവയിലൂടെ എച്ച്ജിഒകൾ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നു. മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ അരവിന്ദ് പി. ദത്തർ രേഖാമൂലം സമർപ്പിച്ച വാദങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതുപോലെ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന് പോകാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന എല്ലാ മുസ്ലീം വിശ്വാസികളും സൗദി അറേബ്യയിലെ തവാഫ സ്ഥാപനത്തിൽ രജിസ്റ്റർ ചെയ്യണം. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ സൗദി അറേബ്യയിൽ എത്തിയാലുടൻ, അവരുടെ മുഴുവൻ നീക്കവും നിയന്ത്രിക്കുന്നത് തവാഫ സ്ഥാപനവും മുഅലിമുകൾ എന്നറിയപ്പെടുന്ന അതിന്റെ ഏജന്റുമാരുമാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി വഴി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടകർക്ക് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി സമാനമായ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നു. വിദഗ്നായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ ഗോപാൽ ശങ്കരനാരായണൻ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചതുപോലെ, കബയ്ക്ക് സമീപമുള്ള ഒരു സ്ഥലത്ത് മികച്ച താമസസൗകര്യവും ഭക്ഷണവും എച്ച്ജിഒകൾ ഒരുക്കുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, കാറ്ററിംഗ്

സൗകര്യമില്ലാതെ വിദൂര സ്ഥലങ്ങളിലാണ് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി താമസസൗകര്യം നൽകുന്നത്. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങൾ സേവന നികുതി അടയ്ക്കാനുള്ള ബാധ്യതയുമായി നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, കാരണം പ്രസ്തുത നിയമങ്ങൾ ഒരു സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം നിർണയിക്കുന്നത് എങ്ങനെയെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. , 2012 ലെ പ്രസ്തുത ചട്ടങ്ങളിൽ 'സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥാനം', 'സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം' എന്നിവ നൽകുന്ന ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (എച്ച്), (ഐ) എന്നിവയ്ക്ക് പുറമേ 3, 4, 7, 8, 9 എന്നീ ചട്ടങ്ങളും പ്രസക്തമാണ്. ചട്ടം 2 ലെ (എച്ച്), (ഐ) ഖണ്ഡങ്ങളും 3, 4, 7, 8, 9 ചട്ടങ്ങളും താഴെ നൽകിയിരിക്കുന്നു:

"2(എച്ച്)"സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥാനം" എന്നാൽ- (എ) സേവന ദാതാവ് കേന്ദ്രീകൃതമോ അല്ലാത്തതോ ആയ ഒറ്റ രജിസ്ട്രേഷൻ നേടിയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം രജിസ്ട്രേഷൻ ഏതു സ്ഥലപരിസരത്തിനായിട്ടാണോ ലഭിച്ചിട്ടുള്ളത് ആ സ്ഥലം;

(ബി) സേവന ദാതാവ് ഉപവകുപ്പ് (എ)-യിൽ ഉൾപ്പെടാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ:

(i) അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബിസിനസ്സ് സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം; അല്ലെങ്കിൽ

(ii) അത്തരം ബിസിനസ്സ് സ്ഥാപനം അല്ലാത്ത ഒരു സ്ഥലത്ത് നിന്ന്, അതായത് മറ്റെവിടെയെങ്കിലുമുള്ള ഒരു സ്ഥിര സ്ഥാപനത്തിൽ നിന്ന് സേവനങ്ങൾ നൽകുകയാണെങ്കിൽ, അത്തരം സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം; അല്ലെങ്കിൽ

(iii) ബിസിനസ് സ്ഥാപനമോ സ്ഥിര സ്ഥാപനമോ ആയ ഒന്നിലധികം സ്ഥാപനങ്ങളിൽ നിന്ന് സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നിടത്ത്, സേവന വിതരണവുമായി ഏറ്റവും നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ട സ്ഥാപനം; കൂടാതെ

(iv) അത്തരം സ്ഥലങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ, സേവന ദാതാവിന്റെ സാധാരണ താമസസ്ഥലം.

(ഐ) "സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം" എന്നാൽ:

(എ). കേന്ദ്രീകൃതമോ അല്ലാത്തതോ ആയ ഒറ്റ രജിസ്ട്രേഷൻ നേടിയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം രജിസ്ട്രേഷൻ ഏതു സ്ഥലപരിസരത്തിനായിട്ടാണോ ലഭിച്ചിട്ടുള്ളത് ആ സ്ഥലം;

(ബി). സേവന സ്വീകർത്താവ് ഉപവകുപ്പ് (എ)-യിൽ ഉൾപ്പെടാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ:

(i) അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബിസിനസ്സ് സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം; അല്ലെങ്കിൽ

(ii) അത്തരം ബിസിനസ്സ് സ്ഥാപനം അല്ലാത്ത ഒരു സ്ഥലത്ത് നിന്ന്, അതായത് മറ്റെവിടെയെങ്കിലുമുള്ള ഒരു സ്ഥിര സ്ഥാപനത്തിൽ നിന്ന് സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുകയാണെങ്കിൽ, അത്തരം സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം; അല്ലെങ്കിൽ

(iii) ബിസിനസ് സ്ഥാപനമോ സ്ഥിര സ്ഥാപനമോ ആയ ഒന്നിലധികം സ്ഥാപനങ്ങളിൽ നിന്ന് സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുകയാണെങ്കിൽ, സേവന ഉപയോഗവുമായി ഏറ്റവും നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ട സ്ഥാപനം; കൂടാതെ

(iv) **അത്തരം സ്ഥലങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ, സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സാധാരണ താമസസ്ഥലം.**

വിശദീകരണം:– ഒരു ബോഡി കോർപ്പറേറ്റിന്റെ കാര്യത്തിൽ "സാധാരണ താമസസ്ഥലം" എന്നാൽ അത് സ്ഥാപിതമായതോ മറ്റേതെങ്കിലും വിധത്തിൽ നിയമപരമായി രൂപീകരിച്ചതോ ആയ സ്ഥലം എന്നാണ് (എച്ച്), (ഐ) എന്നീ ഖണ്ഡങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശ്യത്തിനായി അർത്ഥമാക്കുന്നത്.

വിശദീകരണം 2:– ടെലികമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ സേവനത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ, ഖണ്ഡം (ഐ)–യുടെ ഉദ്ദേശ്യത്തിനായി, സാധാരണ താമസസ്ഥലം എന്നത് ബില്ലിംഗ് വിലാസമായിരിക്കും.

"3. **സാധാരണയായി സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം – സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം എന്നത് സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും:**

എന്നിരിക്കെ, "ഓൺലൈൻ വിവരങ്ങളും ഡാറ്റാബേസ് പ്രവേശനവും അല്ലെങ്കിൽ റിട്രൈവൽ സേവനങ്ങൾ" (സേവന നികുതിവിജ്ഞാപനം 46/2012– പ്രകാരം ചേർത്തിരിക്കുന്നു) ഒഴികെയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ സാധാരണ ബിസിനസ്സ് ഗതിയിൽ സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം ലഭ്യമല്ലാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ, സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും സേവനം ലഭ്യമാക്കിയ സ്ഥലം.

4. **പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന സ്ഥലം –**

താഴെ പറയുന്ന സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കിയ സ്ഥലം എന്നത് സേവനങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ നടപ്പിലാക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും, അതായത്:

(എ) സേവനം നൽകുന്നതിനായി സേവന സ്വീകർത്താവ് സേവന ദാതാവിനോ സേവന ദാതാവിന്റെ പേരിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന വ്യക്തിക്കോ ഭൗതികമായി ലഭ്യമാക്കേണ്ട സാധനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ:

എന്നിരിക്കെ, ഇലക്ട്രോണിക് മാർഗങ്ങളിലൂടെ വിദൂര സ്ഥലങ്ങളിൽ നിന്ന് അത്തരം സേവനങ്ങൾ നൽകുമ്പോൾ, സേവനം നൽകുന്ന സമയത്ത് സാധനങ്ങൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും സേവന സ്ഥലം:

എന്നിരിക്കെ, അറ്റകുറ്റപ്പണികൾക്കായി ഇന്ത്യയിലേക്ക് താൽക്കാലികമായി ഇറക്കുമതി ചെയ്തതും അറ്റകുറ്റപ്പണികൾക്ക് ശേഷം കയറ്റുമതി ചെയ്യുന്നതുമായ സാധനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സേവനം നൽകുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ, അത്തരം

അറ്റകുറ്റപ്പണികൾക്ക് ആവശ്യമായത് ഒഴികെയുള്ള ഒരു ഉപയോഗവും പ്രസ്തുത സാധനങ്ങൾക്ക് നികുതി ബാധകമായ പ്രദേശത്ത് നടക്കുന്നില്ലായെങ്കിൽ ഈ ഖണ്ഡം ബാധകമായിരിക്കില്ല;

(ബി) സേവനം നൽകുന്നതിന് സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെയോ സ്വീകർത്താവിന്റെ പേരിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന വ്യക്തിയുടെയോ ശാരീരിക സാന്നിധ്യം സേവന ദാതാവിനൊപ്പം ആവശ്യമായി വരുമ്പോൾ, സേവന സ്വീകർത്താവ് അല്ലെങ്കിൽ സ്വീകർത്താവിന്റെ പേരിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന പ്രതിനിധിയായ ഒരു വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ.

7. **ഒന്നിലധികം സ്ഥലങ്ങളിൽ സേവനങ്ങൾ നൽകുമ്പോൾ, സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കിയ സ്ഥലം** – 4, 5 അല്ലെങ്കിൽ 6 ചട്ടങ്ങളിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും സേവനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തെ ഒരു സ്ഥലം ഉൾപ്പെടെ ഒന്നിലധികം സ്ഥലങ്ങളിൽ നൽകുകയാണെങ്കിൽ, അതിന്റെ വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് നികുതി ബാധകമായ പ്രദേശത്ത് സേവനത്തിന്റെ ഏറ്റവും വലിയ അനുപാതം നൽകുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

8. **ദാതാവും സ്വീകർത്താവും നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്ത് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കിയ സ്ഥലം.**– സേവന ദാതാവിന്റെയും സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെയും സ്ഥാനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്ത് ആയിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ, ഒരു സേവനം ലഭ്യമാക്കിയ സ്ഥലം എന്നത് സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും.

9. **നിർദ്ദിഷ്ട സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കുന്ന സ്ഥലം.** – താഴെ പറയുന്ന സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കുന്ന സ്ഥലം എന്നത് സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും:

(എ) ഒരു ബാങ്കിംഗ് കമ്പനി, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു ധനകാര്യ സ്ഥാപനം, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു ബാങ്കിംഗ് ഇതര ധനകാര്യ കമ്പനി എന്നിവ അക്കൗണ്ട് ഉടമകൾക്ക് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ;

(ബി)[x x x]

(സി) ഇടനില സേവനങ്ങൾ;

(ഡി) താഴെപ്പറയുന്നവ ഒഴികെയുള്ള എല്ലാ ഗതാഗത മാർഗ്ഗങ്ങളും ഒരു മാസത്തേക്ക് വരെ വാടകയ്ക്കെടുക്കുന്നത് ഉൾപ്പെടുന്ന സേവനം

(i) വിമാനങ്ങൾ,

(ii) യാച്ചുകൾ ഒഴികെയുള്ള കപ്പലുകൾ

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ പ്രസക്തമായ വ്യവസ്ഥകൾ നമുക്ക് ഇവിടെ ശ്രദ്ധിക്കാം. വകുപ്പ് 2 ലെ (14), (15) ഉപവകുപ്പുകൾ താഴെ പറയുന്ന തരത്തിലാണ്:

"(14) **സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം എന്നതിനർത്ഥം**,–

(എ) രജിസ്ട്രേഷൻ ലഭിച്ച ബിസിനസ്സിന്റെ സ്ഥലത്ത് സേവനം വിതരണം ചെയ്യുമ്പോൾ, അത്തരം ബിസിനസ്സ് സ്ഥലത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(ബി) രജിസ്ട്രേഷൻ ലഭിച്ച ബിസിനസ്സ് സ്ഥലത്തിന് പുറത്തുള്ള (മറ്റെവിടെയെങ്കിലും ഉള്ള ഒരു നിശ്ചിത സ്ഥാപനം) ഒരു സ്ഥലത്ത് സേവനം വിതരണം ചെയ്യപ്പെടുമ്പോൾ, അത്തരം നിശ്ചിത സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(സി) ബിസിനസ് സ്ഥലമോ നിശ്ചിത സ്ഥാപനമോ ആയ ഒന്നിലധികം സ്ഥാപനങ്ങളിൽ നിന്ന് ഒരു സേവന വിതരണം സ്വീകരിക്കുന്നിടത്ത്, സേവന വിതരണം സ്വീകരിക്കുന്നതുമായി ഏറ്റവുമധികം നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(ഡി) അത്തരം സ്ഥലങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ, സ്വീകർത്താവിന്റെ പതിവ് താമസ സ്ഥലത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(15) സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥാനം എന്നാൽ,–

(എ) രജിസ്ട്രേഷൻ ലഭിച്ച ബിസിനസ് സ്ഥലത്തുനിന്ന് ഒരു വിതരണം നടത്തുകയാണെങ്കിൽ, അത്തരം ബിസിനസ് സ്ഥലത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(ബി) രജിസ്ട്രേഷൻ ലഭിച്ച ബിസിനസ്സ് സ്ഥലത്തിന് പുറത്തുള്ള (മറ്റെവിടെയെങ്കിലും ഉള്ള ഒരു നിശ്ചിത സ്ഥാപനം) ഒരു സ്ഥലത്ത് സേവനം വിതരണം ചെയ്യപ്പെടുമ്പോൾ, അത്തരം നിശ്ചിത സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(സി) ബിസിനസ് സ്ഥലമോ നിശ്ചിത സ്ഥാപനമോ ആയ ഒന്നിലധികം സ്ഥാപനങ്ങളിൽ നിന്ന് ഒരു സേവന വിതരണം സ്വീകരിക്കുന്നിടത്ത്, സേവന വിതരണം സ്വീകരിക്കുന്നതുമായി ഏറ്റവുമധികം നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥാപനത്തിന്റെ സ്ഥാനം;

(ഡി) അത്തരം സ്ഥലങ്ങളുടെ അഭാവത്തിൽ, ദാതാവിന്റെ പതിവ് താമസ സ്ഥലത്തിന്റെ സ്ഥാനം,"

ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിന്റെ 12, 13 വകുപ്പുകൾ ഇപ്രകാരമാണ്:

വകുപ്പ് 12. വിതരണക്കാരന്റെയും സ്വീകർത്താവിന്റെയും സ്ഥാനം ഇന്ത്യയിലാണെങ്കിൽ സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം– (1) സേവനങ്ങളുടെ വിതരണക്കാരന്റെയും സ്വീകർത്താവിന്റെയും സ്ഥാനം ഇന്ത്യയിലാണെങ്കിൽ

സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം നിർണ്ണയിക്കുന്നതിന് ഈ വകുപ്പിലെ വ്യവസ്ഥകൾ ബാധകമാകും.

(2) ഉപവകുപ്പ് (3) മുതൽ (14) വരെയുള്ള ഉപവകുപ്പുകളിൽ വ്യക്തമാക്കിയ സേവനങ്ങൾ ഒഴികെയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം,–

(എ) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന സേവനത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ, അത്തരം വ്യക്തിയുടെ സ്ഥലമായിരിക്കും;

(ബി) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തി ഒഴികെയുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന സേവനത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ,–

(i) രേഖയിലുള്ള വിലാസം നിലനിൽക്കുന്ന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം;

(ii) മറ്റ് സന്ദർഭങ്ങളിൽ സേവനങ്ങളുടെ വിതരണക്കാരന്റെ സ്ഥലം.

(3) ഇനിപ്പറുന്ന സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ സേവനങ്ങൾ നൽകിയ സ്ഥലം,–

(എ) സ്ഥാവര സ്വത്തുമായി നേരിട്ട് ബന്ധപ്പെട്ട്, ആർക്കിടെക്റ്റുകൾ, ഇന്റീരിയർ ഡെക്കറേറ്റർമാർ, സർവേയർമാർ, എഞ്ചിനീയർമാർ, മറ്റ് ബന്ധപ്പെട്ട വിദഗ്ധർ അല്ലെങ്കിൽ എസ്റ്റേറ്റ് ഏജന്റുമാർ എന്നിവർ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടെ, സ്ഥാവര വസ്തുക്കൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനോ നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനോ അവകാശങ്ങൾ നൽകുന്നതിലൂടെ ലഭ്യമാക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും സേവനം; അല്ലെങ്കിൽ

(ബി) ഒരു ഹോട്ടൽ, സത്രം, ഗസ്റ്റ് ഹൗസ്, ഹോം സ്റ്റേ, ക്ലബ്ബ് അല്ലെങ്കിൽ ഹൗസ് ബോട്ടോ മറ്റേതെങ്കിലും കപ്പലോ ഉൾപ്പടെ ഏത് പേരിലും വിളിക്കപ്പെടുന്ന ക്യാമ്പ്സൈറ്റുകൾ എന്നിവയിൽ താമസ സൗകര്യം ഒരുക്കുന്നതിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ; അല്ലെങ്കിൽ

(സി) ഏതെങ്കിലും വിവാഹം അല്ലെങ്കിൽ റിസപ്ഷൻ അല്ലെങ്കിൽ അതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കാര്യങ്ങൾ, ഔദ്യോഗികമോ സാമൂഹികമോ സാംസ്കാരികമോ മതപരമായമോ ബിസിനസ്സുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതോ ആയ ചടങ്ങുകൾ എന്നിവ സംഘടിപ്പിക്കുന്നതിന് ഏതെങ്കിലും സ്ഥാവര സ്വത്ത് വിട്ടുനൽകുന്നതിലൂടെ ലഭ്യമാക്കുന്ന സേവനം; അത്തരം ചടങ്ങുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് അത്തരം സ്വത്തിൽ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ ഉൾപ്പടെ; അല്ലെങ്കിൽ

(ഡി) മേൽപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന (എ), (ബി), (സി) ഖണ്ഡങ്ങളിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന സേവനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ആകസ്മികമായി വരുന്ന ഏതെങ്കിലും സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ സ്ഥാവര സ്വത്ത് അല്ലെങ്കിൽ ബോട്ട് അല്ലെങ്കിൽ കപ്പൽ ഇവയിൽ

ഏതാണോ സാഹചര്യപ്രകാരം വരുന്നത് അത് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതോ സ്ഥാപിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നതോ ആയ സ്ഥലമായിരിക്കും:

എന്നിരിക്കെ, സ്ഥാവര വസ്തുവിന്റെയോ ബോട്ടിന്റെയോ കപ്പലിന്റെയോ സ്ഥാനം ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്താണെങ്കിൽ അല്ലെങ്കിൽ ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്ത് സ്ഥാപിക്കുന്നതിനാണ് ഉദ്ദേശിക്കുന്നതെങ്കിൽ, വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും.

വിശദീകരണം--സ്ഥാവര വസ്തുക്കളോ ബോട്ടോ കപ്പലോ ഒന്നിലധികം സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നിടത്ത്, അത്തരം സംസ്ഥാനങ്ങളോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളോ പ്രത്യേകമായി സ്വീകരിക്കുന്ന സേവനത്തിന്റെ അനുപാതത്തിൽ, അല്ലെങ്കിൽ ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നിർണ്ണയിക്കുന്ന അനുപാതത്തിൽ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അഭാവത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും അടിസ്ഥാനത്തിൽ അതതു സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ ആയി സേവനം നടത്തിയതായി കണക്കാക്കും.

(4) റെസ്റ്റോറന്റ്- കാറ്ററിംഗ് സേവനങ്ങൾ, വ്യക്തിഗത പരിചരണം, ഫിറ്റ്നസ്, സൗന്ദര്യ ചികിത്സ, കോസ്മറ്റിക് സർജറിയും പ്ലാസ്റ്റിക് സർജറിയും ഉൾപ്പെടെയുള്ള ആരോഗ്യ സേവനം എന്നിവയുടെ വിതരണ സ്ഥലം സേവനങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ നടത്തുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

(5) പരിശീലനവും പ്രകടന വിലയിരുത്തലുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം,-

(എ) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തിക്ക് സേവനം നൽകുമ്പോൾ, അത്തരം വ്യക്തിയുടെ സ്ഥലം ആയിരിക്കും;

(ബി) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തി അല്ലാത്ത ഒരു വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ, സേവനങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ നിർവ്വഹിക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

(6) ഒരു സാംസ്കാരിക, കലാ, കായിക, ശാസ്ത്രീയ, വിദ്യാഭ്യാസ, വിനോദ പരിപാടിയിലേക്കോ അമ്യൂസ്മെന്റ് പാർക്കിലേക്കോ അതിനോട് അനുബന്ധമായ മറ്റേതെങ്കിലും സ്ഥലത്തേക്കോ സേവനങ്ങളിലേക്കോ ഉള്ള പ്രവേശനത്തിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് പരിപാടി യഥാർത്ഥത്തിൽ നടക്കുന്ന സ്ഥലമോ പാർക്കോ അതുപോലുള്ള മറ്റ് സ്ഥലമോ ആയിരിക്കും.

(7) ഇനിപ്പറയുന്നവ വഴി നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം,—

(എ) ഒരു സമ്മേളനം, മേള, പ്രദർശനം, ആഘോഷം അല്ലെങ്കിൽ സമാനമായ പരിപാടികളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പടെയുള്ള ഒരു സാംസ്കാരിക, കലാ, കായിക, ശാസ്ത്രീയ, വിദ്യാഭ്യാസ പരിപാടിയുടെ സംഘാടനം; അല്ലെങ്കിൽ

(ബി) ഖണ്ഡം (എ)–യിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും പരിപാടികളുടെയോ സേവനങ്ങളുടെയോ സംഘാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങൾ, അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം പരിപാടികൾക്ക് സ്പോൺസർഷിപ്പ് നൽകൽ,–

(i) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത ഒരു വ്യക്തിക്കാണ് നൽകുന്നതെങ്കിൽ, ആ വ്യക്തിയുടെ സ്ഥലം ആയിരിക്കും;

(ii) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തി അല്ലാത്ത ഒരാൾക്കാണ് നൽകുന്നത് എങ്കിൽ പരിപാടി യഥാർത്ഥത്തിൽ നടക്കുന്ന സ്ഥലം ആയിരിക്കും വിതരണ സ്ഥലം; ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്താണ് പരിപാടി നടക്കുന്നതെങ്കിൽ, സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും വിതരണ സ്ഥലം.

വിശദീകരണം–– ഒന്നിലധികം സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ ആയി പരിപാടി നടക്കുകയും അത്തരം പരിപാടിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ വിതരണത്തിന് ഒരു ഏകീകൃത തുക ഈടാക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ, അത്തരം സംസ്ഥാനങ്ങളോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളോ പ്രത്യേകമായി സ്വീകരിക്കുന്ന സേവനത്തിന്റെ അനുപാതത്തിൽ, അല്ലെങ്കിൽ ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നിർണ്ണയിക്കുന്ന അനുപാതത്തിൽ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അഭാവത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും അടിസ്ഥാനത്തിൽ അതതു സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ ആയി സേവനം നടത്തിയതായി കണക്കാക്കും.

(8) മെയിൽ അല്ലെങ്കിൽ കൊറിയർ ഉൾപ്പടെയുള്ള, ചരക്കുനീക്കം വഴിയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം,–

(എ) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തിക്കാണ് സേവനം നൽകുന്നതെങ്കിൽ, അത്തരം വ്യക്തിയുടെ സ്ഥലമായിരിക്കും;

(ബി) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തി അല്ലാത്ത ഒരാൾക്കാണ് സേവനം നൽകുന്നതെങ്കിൽ, അത്തരം ചരക്കുകൾ അവയുടെ ചരക്കുനീക്കത്തിനായി കൈമാറുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

[**എന്നിരിക്കെ,** ചരക്കുകളുടെ കടത്ത് ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്തുള്ള ഒരു സ്ഥലത്തേക്കാണെങ്കിൽ, വിതരണ സ്ഥലം അത്തരം സാധനങ്ങളുടെ ലക്ഷ്യസ്ഥാനമായിരിക്കും.]

(9) യാത്രക്കാർക്ക് നൽകുന്ന ഗതാഗത സേവനത്തിന്റെ വിതരണ സ്ഥലം,—

(എ) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന സേവനത്തിന്റെ ക്രൃത്തിൽ, അത്തരം വ്യക്തിയുടെ സ്ഥലമായിരിക്കും;

(ബി) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തി അല്ലാത്ത ഒരാൾക്കാണ് സേവനം നൽകുന്നതെങ്കിൽ, തുടർച്ചയായ യാത്രയ്ക്കായി യാത്രക്കാരൻ വാഹനത്തിൽ കയറുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും:

എന്നിരിക്കെ, ഭാവിയിലെ ഒരു യാത്രയ്ക്കായി അവകാശം നൽകുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ, യാത്രയ്ക്കുള്ള അവകാശം നൽകുന്ന സമയത്ത് യാത്ര എവിടെ നിന്ന് പുറപ്പെടുന്നു എന്ന് അറിയില്ലായെങ്കിൽ, അത്തരം സേവനത്തിന്റെ വിതരണ സ്ഥലം ഉപവകുപ്പ് (2)ലെ വ്യവസ്ഥകൾക്കനുസൃതമായി നിർണ്ണയിക്കപ്പെടും.

വിശദീകരണം -- അങ്ങോട്ടുള്ള യാത്രയ്ക്കും തിരിച്ചുവരവിനുമുള്ള അവകാശം ഒരേ സമയം നൽകിയാലും, ഈ ഉപവകുപ്പിന്റെ ആവശ്യങ്ങൾക്കായി മടക്കയാത്രയെ ഒരു പ്രത്യേക യാത്രയായി കണക്കാക്കും.

(10) ഒരു കപ്പൽ, വിമാനം, ട്രെയിൻ അല്ലെങ്കിൽ മോട്ടോർ വാഹനം എന്നിവ ഉൾപ്പെടെയുള്ള വാഹനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ യാത്രയ്ക്കായി ഷെഡ്യൂൾ ചെയ്ത ആദ്യ പുറപ്പെടൽ സ്ഥലത്തിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും വിതരണ സ്ഥലം.

(11) ഡാറ്റാ ട്രാൻസ്ഫർ, ബ്രോഡ്കാസ്റ്റിംഗ്, കേബിൾ, ഡയറക്ട് ടു ഹോം ടെലിവിഷൻ സേവനങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടെയുള്ള ടെലികമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം,—

(എ) ഫിക്സഡ് ടെലികമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ ലൈൻ, ലീസ്ഡ് സർക്യൂട്ടുകൾ, ഇന്റർനെറ്റ് ലീസ്ഡ് സർക്യൂട്ട്, കേബിൾ അല്ലെങ്കിൽ ഡിഷ് ആന്റിന എന്നിവ വഴിയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ, സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നതിനായി ടെലികമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ ലൈൻ, ലീസ്ഡ് സർക്യൂട്ട് അല്ലെങ്കിൽ കേബിൾ കണക്ഷൻ അല്ലെങ്കിൽ ഡിഷ് ആന്റിന സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും;

(ബി) പോസ്റ്റ്-പെയ്ഡ് അടിസ്ഥാനത്തിൽ നൽകുന്ന, ടെലികമ്മ്യൂണിക്കേഷനും ഇന്റർനെറ്റ് സേവനങ്ങൾക്കുമുള്ള മൊബൈൽ കണക്ഷന്റെ കാര്യത്തിൽ, സേവന ദാതാവിന്റെ രേഖയിലുള്ള സേവനങ്ങൾ സ്വീകർത്താവിന്റെ ബില്ലിംഗ് വിലാസത്തിന്റെ സ്ഥാനം ആയിരിക്കണം;

(സി) ടെലികമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ, ഇന്റർനെറ്റ് സേവനം എന്നിവയ്ക്കുള്ള മൊബൈൽ കണക്ഷൻ, , ഡയറക്ട് ടു ഹോം ടെലിവിഷൻ സേവനങ്ങൾ എന്നിവ വൗച്ചർ അല്ലെങ്കിൽ

മറ്റേതെങ്കിലും മാർഗങ്ങളിലൂടെ പ്രീ-പേയ്മെന്റ് അടിസ്ഥാനത്തിൽ നൽകുന്ന സന്ദർഭങ്ങളിൽ,-

(i) അത് സബ്സ്ക്രൈബർ ഐഡന്റിറ്റി മൊഡ്യൂൾ കാർഡിന്റെയോ റീ-ചാർജ് വൗച്ചറിന്റെയോ ഒരു സെല്ലിംഗ് ഏജന്റ് അല്ലെങ്കിൽ റീ-സെല്ലർ അല്ലെങ്കിൽ ഡിസ്ട്രിബ്യൂട്ടർ വഴിയാണ് വിതരണം ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ, വിതരണ സമയത്ത് സപ്ലൈയറുടെ രേഖയിലുള്ള വിൽപ്പന ഏജന്റിന്റെയോ റീസെല്ലറുടെയോ വിതരണക്കാരന്റെയോ വിലാസമായിരിക്കും; അല്ലെങ്കിൽ

(ii) ഏതെങ്കിലും വ്യക്തി വഴിയാണ് അന്തിമ വരിക്കാരന് വിതരണം ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ, അത്തരം മുൻകൂർ പണമടയ്ക്കൽ സ്വീകരിക്കുന്ന സ്ഥലമോ അത്തരം വൗച്ചറുകൾ വിൽക്കുന്ന സ്ഥലമോ ആയിരിക്കും;

(d) മറ്റ് സന്ദർഭങ്ങളിൽ, സേവന വിതരണക്കാരന്റെ രേഖകളിലുള്ള സ്വീകർത്താവിന്റെ വിലാസം, അത്തരം വിലാസം ലഭ്യമല്ലെങ്കിൽ, വിതരണ സ്ഥലം സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും:

എന്നിരിക്കെ, സേവന വിതരണക്കാരന്റെ രേഖകൾ പ്രകാരമുള്ള സ്വീകർത്താവിന്റെ വിലാസം ലഭ്യമല്ലെങ്കിൽ, വിതരണ സ്ഥലം സേവന വിതരണക്കാരന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും:

എന്നിരിക്കെ, ഇന്റർനെറ്റ് ബാങ്കിംഗ് വഴിയോ മറ്റ് ഇലക്ട്രോണിക് പേയ്മെന്റ് രീതിയിലൂടെയോ അത്തരം പ്രീ-പെയ്ഡ് സേവനം ലഭ്യമാകുകയോ റീചാർജ് ചെയ്യുകയോ ചെയ്താൽ, സേവന വിതരണക്കാരന്റെ രേഖയിലുള്ള സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം അത്തരം സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലമായിരിക്കും.

വിശദീകരണം-- ലീസ്ഡ് സർക്യൂട്ട് ഒന്നിലധികം സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ സ്ഥാപിക്കുകയും അത്തരം സർക്യൂട്ടുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ വിതരണത്തിന് ഒരു ഏകീകൃത തുക ഈടാക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ, അത്തരം സംസ്ഥാനങ്ങളോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളോ പ്രത്യേകമായി സ്വീകരിക്കുന്ന സേവനത്തിന്റെ അനുപാതത്തിൽ, അല്ലെങ്കിൽ ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നിർണ്ണയിക്കുന്ന അനുപാതത്തിൽ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അഭാവത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും അടിസ്ഥാനത്തിൽ അതതു സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ ആയി സേവനം നടത്തിയതായി കണക്കാക്കും.

(12) ഏതൊരു വ്യക്തിക്കും നൽകുന്ന ബാങ്കിംഗ്, സ്റ്റോക്ക് ബ്രോക്കിംഗ് സേവനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള മറ്റ് ധനകാര്യ സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് സേവന ദാതാവിന്റെ രേഖകൾ പ്രകാരമുള്ള സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും:

എന്നാൽ, സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം വിതരണക്കാരന്റെ രേഖകളിൽ ഇല്ലെങ്കിൽ, സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും വിതരണ സ്ഥലം.

(13) ഇൻഷുറൻസ് സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം,-

(എ) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന വിതരണത്തിൽ, അത്തരം വ്യക്തിയുടെ സ്ഥലമായിരിക്കും;

(ബി) രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത വ്യക്തി അല്ലാത്ത ഒരാൾക്ക് നൽകുന്ന വിതരണത്തിൽ, സേവന ദാതാവിന്റെ രേഖകളിലെ സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും.

(14) കേന്ദ്ര സർക്കാർ, സംസ്ഥാന സർക്കാർ, സംസ്ഥാനങ്ങളുടെയോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളുടെയോ അർത്ഥത്തിൽ കരാറിലോ ധാരണാപത്രത്തിലോ അംഗീകരിക്കുന്ന നിയമാനുസൃത ബോഡി അല്ലെങ്കിൽ ഒരു പ്രാദേശിക അതോറിറ്റി എന്നിവയ്ക്കുള്ള പരസ്യ സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം അത്തരം ഓരോ സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്ര പ്രദേശങ്ങളിലോ ഉള്ളതായി കണക്കാക്കും, കൂടാതെ ഓരോ സംസ്ഥാനത്തിനോ കേന്ദ്ര പ്രദേശത്തിനോ പ്രത്യേകമായുള്ള അത്തരം വിതരണങ്ങളുടെ മൂല്യം എന്നത് കരാറിന്റെ അല്ലെങ്കിൽ ധാരണാപത്രത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ അത്തരം സംസ്ഥാനങ്ങളോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളോ പ്രത്യേകമായി സ്വീകരിക്കുന്ന സേവനത്തിന്റെ അനുപാതത്തിൽ, അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അഭാവത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും അടിസ്ഥാനത്തിൽ കണക്കാക്കും.

വകുപ്പ് 13. വിതരണക്കാരന്റെയോ സ്വീകർത്താവിന്റെയോ സ്ഥലം ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്താണെങ്കിൽ സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം – (1) സേവന വിതരണക്കാരന്റെയോ സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെയോ സ്ഥലം ഇന്ത്യയ്ക്ക് പുറത്താണെങ്കിൽ സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം നിർണ്ണയിക്കുന്നതിന് ഈ വകുപ്പിലെ വ്യവസ്ഥകൾ ബാധകമാകും.

(2) ഉപവകുപ്പ് (3) മുതൽ (13) വരെയുള്ളവയിൽ പറയുന്ന സേവനങ്ങൾ ഒഴികെയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ വിതരണം നടന്ന സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും:

എന്നിരിക്കെ, സാധാരണ ബിസിനസ് നടത്തിപ്പിൽ സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം ലഭ്യമല്ലെങ്കിൽ, സേവന വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും.

(3) താഴെ പറയുന്ന സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് സേവനങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ നിർവ്വഹിക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും, അതായത്:—

(എ) സേവന സ്വീകർത്താവ് സേവന വിതരണക്കാരന് അല്ലെങ്കിൽ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിനായി സേവന വിതരണക്കാരന് വേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുന്ന വ്യക്തിക്ക് ഭൗതികമായി ലഭ്യമാക്കേണ്ട സാധനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ:

എന്നിരിക്കെ, ഇലക്ട്രോണിക് മാർഗങ്ങളിലൂടെ വിദൂര സ്ഥലങ്ങളിൽ നിന്ന് അത്തരം സേവനങ്ങൾ നൽകുമ്പോൾ, സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സമയത്ത് സാധനങ്ങൾ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും വിതരണ സ്ഥലം:

എന്നിരിക്കെ, അറ്റകുറ്റപ്പണികൾക്കായി താൽക്കാലികമായി ഇന്ത്യയിലേക്ക് ഇറക്കുമതി ചെയ്യുകയും ഇന്ത്യയിൽ അത്തരം അറ്റകുറ്റപ്പണികൾക്കോ പരിചരണത്തിനോ പ്രക്രിയയ്ക്കോ ആവശ്യമായവ ഒഴികെയുള്ള മറ്റ് ഉപയോഗങ്ങൾ നടത്താതെ അറ്റകുറ്റപ്പണികൾക്ക് ശേഷം കയറ്റുമതി ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്ന സാധനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ ഈ ഖണ്ഡികയിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഒന്നും ബാധകമല്ല,;

(ബി) സ്വീകർത്താവിന്റെയോ അയാൾക്കുവേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുന്ന വ്യക്തിയുടെയോ ശാരീരിക സാന്നിധ്യം സേവനങ്ങളുടെ വിതരണത്തിനായി വിതരണക്കാരനോടൊപ്പം ആവശ്യമാണെങ്കിൽ, സ്വീകർത്താവോ സ്വീകർത്താവിന്റെ പ്രതിനിധിയോ ആയ വ്യക്തിക്ക് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ.

(4) വിദഗ്ധർ അല്ലെങ്കിൽ എസ്റ്റേറ്റ് ഏജന്റുമാർ എന്നിവർ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളും ഒരു ഹോട്ടൽ, സത്രം, ഗസ്റ്റ് , ക്ലബ്ബ് അല്ലെങ്കിൽ ക്യാമ്പ്സൈറ്റുകൾ എന്നിങ്ങനെ ഏത് പേരിലും വിളിക്കപ്പെടുന്ന സ്ഥാവര സ്വത്തിൽ താമസ സൗകര്യം ഒരുക്കുന്നതിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളും സ്ഥാവര വസ്തുക്കൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനുള്ള അവകാശം നൽകൽ, ആർക്കിടെക്റ്റുകൾ അല്ലെങ്കിൽ ഇന്റീരിയർ ഡെക്കറേറ്റർമാർ ഉൾപ്പെടെയുള്ളവർ നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തുന്നതിനോ ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനോ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളും ഉൾപ്പെടെ ഒരു സ്ഥാവര വസ്തുവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നേരിട്ട് നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ സ്ഥാവര വസ്തുക്കൾ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതോ സ്ഥാപിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നതോ ആയ സ്ഥലമായിരിക്കും.

(5) ഒരു സാംസ്കാരിക, കലാ, കായിക, ശാസ്ത്രീയ, വിദ്യാഭ്യാസ അല്ലെങ്കിൽ വിനോദ പരിപാടി, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു ആഘോഷം, സമ്മേളനം, മേള, പ്രദർശനം അല്ലെങ്കിൽ സമാനമായ പരിപാടികൾ എന്നിവ സംഘടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടോ അവയിലേക്ക് പ്രവേശനം നൽകിക്കൊണ്ടോ ഉള്ള സേവനങ്ങൾ കൂടാതെ അത്തരം സംഘാടനത്തിന്റെയോ പ്രവേശനത്തിന്റെയോ അനുബന്ധ സേവനങ്ങൾ എന്നിവയുടെ സേവന വിതരണ സ്ഥലം, പരിപാടി യഥാർത്ഥത്തിൽ നടക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

(6) ഉപവകുപ്പ് (3) അല്ലെങ്കിൽ ഉപവകുപ്പ് (4) അല്ലെങ്കിൽ ഉപവകുപ്പ് (5) എന്നിവയിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും സേവനങ്ങൾ നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തെ ഒരു സ്ഥലം ഉൾപ്പെടെ ഒന്നിലധികം സ്ഥലങ്ങളിൽ വിതരണം ചെയ്യുമ്പോൾ, അതിന്റെ വിതരണ സ്ഥലം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തെ സ്ഥലമായിരിക്കും.

(7) ഉപവകുപ്പ് (3) അല്ലെങ്കിൽ ഉപവകുപ്പ് (4) അല്ലെങ്കിൽ ഉപവകുപ്പ് (5) എന്നിവയിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന സേവനങ്ങൾ ഒന്നിലധികം സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ വിതരണം ചെയ്യുമ്പോൾ, അത്തരം സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം അതത് സംസ്ഥാനങ്ങളിലോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലോ ആണെന്ന് കണക്കാക്കും, കൂടാതെ ഓരോ സംസ്ഥാനത്തിനോ കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശത്തിനോ പ്രത്യേകമായുള്ള അത്തരം വിതരണങ്ങളുടെ മൂല്യം എന്നത് ഈ കാര്യത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അടിസ്ഥാനത്തിൽ പ്രത്യേകം ശേഖരിക്കുന്നതോ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം കരാറിന്റെയോ ധാരണാപത്രത്തിന്റെയോ അഭാവത്തിൽ, നിർദ്ദേശിക്കാവുന്ന മറ്റേതെങ്കിലും തരത്തിൽ പ്രത്യേകം നിർണ്ണയിക്കുന്നതോ ആയ സേവനങ്ങളുടെ മൂല്യത്തിന് ആനുപാതികമായിരിക്കും

(8) താഴെപ്പറയുന്ന സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം സേവനങ്ങളുടെ വിതരണക്കാരന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും, അതായത്:-

(എ) ഒരു ബാങ്കിംഗ് കമ്പനി, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു ധനകാര്യ സ്ഥാപനം, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു നോൺ-ബാങ്കിംഗ് ധനകാര്യ കമ്പനി അവരുടെ അക്കൗണ്ട് ഉടമകൾക്ക് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ;

(ബി) ഇടനില സേവനങ്ങൾ;

(സി) വിമാനങ്ങളും കപ്പലുകളും ഒഴികെ എന്നാൽ നൗകകൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള ഗതാഗത മാർഗ്ഗങ്ങൾ ഒരു മാസം വരെ വാടകയ്ക്ക് നൽകുന്നത് ഉൾപ്പെടുന്ന സേവനങ്ങൾ.

വിശദീകരണം.--ഈ ഉപവകുപ്പിന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾക്കായി, പദപ്രയോഗങ്ങൾക്ക് ഇനിപ്പറയുന്ന അർത്ഥം നൽകണം,-

(എ) "അക്കൗണ്ട്" എന്നാൽ നിക്ഷേപകന് പലിശ നൽകുന്ന ഒരു അക്കൗണ്ട് എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്, അതിൽ ഒരു നോൺ-റസിഡന്റ് എക്സ്റ്റേണൽ അക്കൗണ്ടും ഒരു നോൺ-റസിഡന്റ് ഓർഡിനറി അക്കൗണ്ടും ഉൾപ്പെടുന്നു;

(ബി) "ബാങ്കിംഗ് കമ്പനി" എന്നതിന്, 1934 ലെ റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ നിയമത്തിന്റെ (1934 ലെ 2) വകുപ്പ് 45A യിലെ ഖണ്ഡം (എ) പ്രകാരം അതിന് നൽകിയിട്ടുള്ള അതേ അർത്ഥമായിരിക്കും;

(സി) "ധനകാര്യ സ്ഥാപനം" എന്നതിന് 1934 ലെ റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ നിയമത്തിന്റെ (1934 ലെ 2) വകുപ്പ് 45–I ലെ ഖണ്ഡം (സി)–യിൽ നൽകിയിരിക്കുന്ന അതേ അർത്ഥമായിരിക്കും;

(i) ഒരു കമ്പനിയായ ഒരു ധനകാര്യ സ്ഥാപനം;

(ii) ഏതെങ്കിലും സ്കീം അല്ലെങ്കിൽ ക്രമീകരണം അല്ലെങ്കിൽ മറ്റേതെങ്കിലും രീതിയിൽ നിക്ഷേപങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നതോ ഏതെങ്കിലും വിധത്തിൽ വായ്പ നൽകുന്നതോ പ്രധാന ബിസിനസ്സായി ഉള്ള ഒരു കമ്പനിയായ ഒരു നോൺ ബാങ്കിംഗ് സ്ഥാപനം; അല്ലെങ്കിൽ

(iii) കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ മുൻകൂർ അംഗീകാരത്തോടെയും ഔദ്യോഗിക ഗസറ്റിൽ വിജ്ഞാപനം വഴിയും റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ വ്യക്തമാക്കിയേക്കാവുന്ന മറ്റ് ബാങ്കിംഗ് സ്ഥാപനമോ അത്തരം സ്ഥാപനങ്ങളുടെ വിഭാഗമോ

(9) മെയിൽ വഴിയോ കൊറിയർ വഴിയോ അല്ലാതെയുള്ള സാധനങ്ങളുടെ ചരക്കുനീക്ക സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് അത്തരം സാധനങ്ങളുടെ ലക്ഷ്യസ്ഥാനമായിരിക്കും.

(10) യാത്രക്കാരുടെ ഗതാഗത സേവനങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച് വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് തുടർച്ചയായ യാത്രയ്ക്കായി യാത്രക്കാരൻ വാഹനത്തിൽ കയറുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

(11) ഒരു യാത്രാ ഗതാഗത പ്രവർത്തനത്തിനിടയിൽ ഒരു വാഹനത്തിൽ നൽകുന്ന, യാത്രക്കിടെ പൂർണ്ണമായും അല്ലെങ്കിൽ ഗണ്യമായി ഉപയോഗിക്കപ്പെടാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള സേവനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം എന്നത് യാത്രയ്ക്കുള്ള ആ വാഹനത്തിന്റെ ഷെഡ്യൂൾ ചെയ്ത ആദ്യ പുറപ്പെടൽ പോയിന്റായിരിക്കും.

(12) ഓൺലൈൻ വിവരങ്ങളുടെയും ഡാറ്റാബേസ് ആക്സസിന്റെയും അല്ലെങ്കിൽ റിട്രൈവൽ സേവനങ്ങളുടെയും സപ്ലൈ സ്ഥലം സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സ്ഥലമായിരിക്കും.

വിശദീകരണം.–– ഇനിപ്പറയുന്ന പരസ്പര വൈരുദ്ധ്യമില്ലാത്ത വ്യവസ്ഥകളിൽ ഏതെങ്കിലും രണ്ടെണ്ണം തൃപ്തികരമാണെങ്കിൽ, ഈ ഉപവകുപ്പിന്റെ ആവശ്യങ്ങൾക്കായി അത്തരം സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്ന വ്യക്തി നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്ത് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതായി കണക്കാക്കും; വ്യവസ്ഥകൾ ഇപ്രകാരമാണ്–

(എ) ഇന്റർനെറ്റ് വഴി സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നയാൾ സമർപ്പിക്കുന്ന വിലാസത്തിന്റെ സ്ഥാനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ്;

(ബി) സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നയാൾ പണമടയ്ക്കാൻ ഉപയോഗിക്കുന്ന ക്രെഡിറ്റ് കാർഡ്, ഡെബിറ്റ് കാർഡ്, സ്റ്റോർ വാല്യു കാർഡ്, ചാർജ് കാർഡ്, സ്മാർട്ട് കാർഡ്

അല്ലെങ്കിൽ മറ്റേതെങ്കിലും കാർഡ് എന്നിവ നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ് നൽകിയിരിക്കുന്നത്;

(സി) സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ ബില്ലിംഗ് വിലാസം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ്;

(ഡി) സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നയാൾ ഉപയോഗിക്കുന്ന ഉപകരണത്തിന്റെ ഇന്റർനെറ്റ് പ്രോട്ടോക്കോൾ വിലാസം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ്;

(ഇ) പണമടയ്ക്കാൻ ഉപയോഗിക്കുന്ന അക്കൗണ്ട് പരിപാലിക്കുന്ന സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ ബാങ്ക് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ്;

(എഫ്) സേവനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നയാൾ ഉപയോഗിക്കുന്ന സബ്സ്ക്രൈബർ ഐഡന്റിറ്റി മൊഡ്യൂൾ കാർഡിന്റെ കൺട്രി കോഡ് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ്;

(ജി) സ്വീകർത്താവ് സേവനം സ്വീകരിക്കുന്ന നിശ്ചിത ലാൻഡ് ലൈനിന്റെ സ്ഥാനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണ്.

(13) ഒരു സേവനത്തിന്റെ വിതരണത്തിൽ ഇരട്ട നികുതി ചുമത്തുന്നതോ നികുതി ചുമത്താതിരിക്കുന്നതോ തടയുന്നതിന് അല്ലെങ്കിൽ നിയമങ്ങൾ ഏകീകൃതമായി പ്രയോഗിക്കുന്നതിന് വേണ്ടി, സേവനങ്ങളുടെ വിവരണമോ സേവനത്തിന്റെ ഫലപ്രദമായ ഉപയോഗത്തിനും ആസ്വാദനത്തിനുമുള്ള സ്ഥലമായി വിതരണ സ്ഥലം മാറ്റുന്ന സാഹചര്യമോ വിജ്ഞാപനം ചെയ്യാൻ സർക്കാരിന് അധികാരമുണ്ടായിരിക്കും."

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

39. സേവനം ലഭ്യമാക്കുന്ന സ്ഥലം സംബന്ധിച്ച 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ വ്യവസ്ഥകളും 2017 ലെ സംയോജിത ചരക്ക് സേവന നികുതി നിയമത്തിലെ പ്രസക്തമായ വ്യവസ്ഥകളും ഒരു പരിധിവരെ സമാനമാണ്. ഈ കേസിൽ സേവന ദാതാവിനെ (എച്ച്ജിഒകൾ) സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, അവയെല്ലാം 1994 ലെ സേവന നികുതി ചട്ടങ്ങളിലെ ചട്ടം 4 പ്രകാരം രജിസ്റ്റർ ചെയ്യണമെന്നതിൽ തർക്കമില്ല, അതിനാൽ, ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (എച്ച്)-ന്റെ ഉപ വകുപ്പ് (എ) പ്രകാരം, എച്ച്ജിഒ-യുടെ സ്ഥലം എന്നത് എച്ച്ജിഒ-യ്ക്ക് രജിസ്ട്രേഷൻ അനുവദിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും. അത്തരം സ്ഥലങ്ങൾ അനിവാര്യമായും ഇന്ത്യയിലാണ് വരേണ്ടത്. ഖണ്ഡം (എച്ച്)-ന്റെ മറ്റേതെങ്കിലും ഉപവകുപ്പുകൾ ബാധകമാണെന്ന് അനുമാനിച്ചാലും, ഈ സാഹചര്യത്തിൽ സേവനദാതാവിന്റെ സ്ഥാനം ഇന്ത്യയിലായിരിക്കും. ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ) പ്രകാരമുള്ള സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥാനം സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, സേവന സ്വീകർത്താവ് വ്യക്തമായി രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകനാണ്. അതിനാൽ, ഖണ്ഡം (ഐ)-യുടെ ഉപവകുപ്പ് (എ) ബാധകമല്ല. ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ)-യുടെ ഉപവകുപ്പ് (ബി)-യിൽ നാല് വിഭാഗങ്ങൾ പട്ടികപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ആദ്യ വിഭാഗം ബിസിനസ്

സ്ഥാപനങ്ങളാണ്. രണ്ടാമത്തെ വിഭാഗം ബിസിനസ്സ് സ്ഥാപനത്തിന് പുറമെയുള്ള സ്ഥലത്ത് നൽകപ്പെടുന്ന സേവനങ്ങളാണ്. മൂന്നാമത്തെ വിഭാഗം ഒന്നിലധികം സ്ഥാപനങ്ങളിൽ സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതാണ്. ഒറ്റനോട്ടത്തിൽ, എച്ച്ജിഒകൾ വഴി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ കേസുകൾ ഈ മൂന്ന് വിഭാഗങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടില്ല. അവർക്ക് ബാധകമായത് സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമായ നാലാമത്തെ വിഭാഗമാണ്. സേവന സ്വീകർത്താവിന് സേവനം ലഭിക്കുന്നതോ സേവനം നൽകുന്നതോ ആയ സ്ഥലമല്ല ഇത്. സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമാണിത്, അത് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശമായിരിക്കും. ചട്ടം 3 ൽ നൽകിയിരിക്കുന്നതുപോലെ, സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സ്ഥലമാണ്. ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, എച്ച്ജിഒ-കളിൽ നിന്ന് സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നവർ ഇന്ത്യൻ നിവാസികളാണ്, അതനുസരിച്ച്, ഇന്ത്യയിലെ അവരുടെ താമസസ്ഥലം സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും. സേവനദാതാവിന്റെയും സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെയും സ്ഥാനം നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്താണെങ്കിൽ, സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമാണെന്ന് ചട്ടം 8 വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ, ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലമാണ്, ചട്ടം 2 ലെ ഖണ്ഡം (ഐ) അനുസരിച്ച്, അത് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശമായിരിക്കും.

40. എന്നിരുന്നാലും, ഹർജിക്കാർ ചട്ടം 4, പ്രത്യേകിച്ച് അതിലെ ഖണ്ഡം (ബി) ആശ്രയിക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനത്തിന് ചട്ടം 4 ബാധകമാണ്, അതായത്, പ്രസ്തുത ചട്ട പ്രകാരമുള്ള രണ്ട് സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന സ്ഥലം എന്നത് സേവനങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ നടത്തുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കണമെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. ചരക്കുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ചട്ടം 4 ലെ ഖണ്ഡം (എ) ബാധകമാണ്, തീർച്ചയായും അത് നിലവിലെ കേസിൽ ബാധകമല്ല. ഹർജിക്കാർ ചട്ടം 4 ലെ ഖണ്ഡം (ബി)യെ ആശ്രയിക്കുന്നു. ചട്ടം 4 ന്റെ തലക്കെട്ട് തന്നെ പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനങ്ങൾക്ക് ഇത് ബാധകമാണെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ സ്വഭാവം നോക്കിയാൽ, അവർ പ്രകടനാധിഷ്ഠിത സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നില്ല. അതിനാൽ, ചട്ടം 4 ലെ ഖണ്ഡം (ബി) എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ബാധകമല്ല. ബാധകമാകുന്നത് ചട്ടം 3 ആണ്, അതായത് സേവനം നൽകുന്ന സ്ഥലം ചട്ടം 2(ഐ)(ബി)(iv) അനുസരിച്ച് സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം ആയിരിക്കും. അതിനാൽ, നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിനുള്ളിലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്കാണ് എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നത്. അങ്ങനെയാണ് ചാർജിംഗ് വകുപ്പ് ബാധകമാകുന്നത്.

41. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം ചട്ടം 6 ന്റെ പരിധിയിൽ വരുന്ന ഒരു പരിപാടിയായിരിക്കുമെന്ന് വാദിക്കാൻ ഹർജിക്കാർ ശ്രമിച്ചു, പ്രസ്തുത ചട്ടം ഇങ്ങനെയാണ്:

"**ചട്ടം 6. പരിപാടികളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന സ്ഥലം-**. ഒരു സാംസ്കാരിക, കലാ, കായിക, ശാസ്ത്രീയ, വിദ്യാഭ്യാസ, വിനോദ പരിപാടിയിലേക്കോ അല്ലെങ്കിൽ ഒരു ആഘോഷം, സമ്മേളനം, മേള, പ്രദർശനം അല്ലെങ്കിൽ സമാന പരിപാടികളിലേക്കോ, പ്രവേശനം നൽകിന്നതിലൂടെയോ അവ സംഘടിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെയോ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം പ്രവേശനം അല്ലെങ്കിൽ സംഘാടനത്തിന് അനുബന്ധമായ സേവനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന സ്ഥലം എന്നത് പരിപാടി യഥാർത്ഥത്തിൽ നടക്കുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും."

മതപരമായ ചടങ്ങുകളും മതപരമായ ആചാരങ്ങളും ചട്ടം 6-ൽ ഉൾപ്പെടുന്നില്ല. 'സമാന പരിപാടികൾ' എന്ന വാക്കുകൾ പൊതു സ്വഭാവത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തെ ഒരു പരിപാടിയായി കണക്കാക്കാൻ കഴിയില്ല.

42. 2012 ലെ നിയമങ്ങളിലെ ചട്ടം 9 പ്രകാരം, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം ഗതാഗത സേവനമാണെന്ന് നമ്മൾ അനുമാനിച്ചാലും, സേവന ദാതാവിന്റെ സ്ഥലമായിരിക്കും സേവനം പ്രദാനം ചെയ്യുന്ന സ്ഥലം. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 12 ലെ ഉപവകുപ്പ് (10) പ്രകാരം, സേവന വിതരണ സ്ഥലം യാത്രക്കാരൻ കയറുന്ന സ്ഥലമായിരിക്കും.

43. 2012 ലെ പ്രസ്തുത ചട്ടങ്ങളിലെ 2-ാം ചട്ടത്തിലെ ഖണ്ഡം (ഐ)-യിലെ ഉപഖണ്ഡിക (ബി)-യിലെ ഇനം (iv) പ്രകാരം, സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം എന്നത് ഇന്ത്യയിലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകന്റെ സാധാരണ താമസസ്ഥലമായിരിക്കും. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്നത് നികുതി ചുമത്താവുന്ന അല്ലെങ്കിൽ ചുമത്തുന്നത് അംഗീകരിച്ചിട്ടുള്ള പ്രദേശത്താണ്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒ-കൾ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് സേവന നികുതി ചുമത്താവുന്നതാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടന ടൂർ പാക്കേജ് നൽകുകയോ നൽകാൻ സമ്മതിക്കുകയോ ചെയ്തുകൊണ്ടാണ് സേവനം നൽകുന്നത്.

44. വാദങ്ങൾക്കിടെ കക്ഷികൾ ഉന്നയിച്ച, സേവന നികുതിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങളുടെ എക്സ്ട്രാ-ടെറിട്ടോറിയൽ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ വിഷയത്തിലേക്ക് ഈ കോടതി കടക്കുന്നില്ല എന്നും പ്രസ്തുത വിഷയം തുറന്നിട്ടിരിക്കുന്നു എന്നും ഇവിടെ ആവർത്തിക്കുകയാണ്. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളുടെ സാധുതയെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രശ്നം പോലും വാക്കാലുള്ള വാദങ്ങളുടെ സമയത്ത് ഗൗരവമായി ചർച്ച ചെയ്തിട്ടില്ല. ഒരു റിട്ട് ഹർജിയിൽ, ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 25 ന്റെ ലംഘനം കാരണമായി ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുവെങ്കിലും അത് തെളിയിക്കാൻ പോലും ശ്രമിച്ചിട്ടില്ല.

45. *ഓൾ-ഇന്ത്യ ഫെഡറേഷൻ ഓഫ് ടാക്സ് പ്രാക്ടീഷണേഴ്സ് & അദേർസ്* കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെയും ഹൈക്കോടതികളുടെയും സിഇഎസ്ടിഎടി-യുടെയും ചില തീരുമാനങ്ങളെയും ഹർജിക്കാർ ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ട്. നെഗറ്റീവ് ടാക്സ് വ്യവസ്ഥ പ്രാബല്യത്തിൽ ഇല്ലാതിരുന്ന, 2012 ജൂലൈ 1 ന് മുമ്പുള്ള വസ്തുതാ സാഹചര്യത്തിൽ പ്രസ്തുത തീരുമാനങ്ങൾ

ബാധകമാണ്. എന്നാൽ 2012 ജൂലൈ 1 മുതൽ ആരംഭിച്ച നെഗറ്റീവ് സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥയെക്കുറിച്ചാണ് ഈ കേസുകളിൽ ഈ കോടതി പരിഗണിക്കുന്നത്. അതിനാൽ, ഈ കേസുകൾക്കും ഇത് ബാധകമാകില്ല.

<u>ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ബാധകത</u>

45. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപന പ്രകാരം നൽകുന്ന ഇളവ് ഈ കേസിൽ ബാധകമാണോ എന്നതാണ് ഈ കേസിൽ ഉയർന്നുവന്നിട്ടുള്ള ചോദ്യം. നേരത്തേ വ്യക്തമാക്കിയതു പോലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഐജിഎസ്ടി, ജിഎസ്ടി നിയമങ്ങൾ പ്രകാരമുള്ള ഇളവ് വിജ്ഞാപനങ്ങളും മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനവും തുല്യമായതാണ്. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം വെളിവാക്കേണ്ടത് ആവശ്യമാണ്. വകുപ്പ് 66 ബി പ്രകാരം സേവന നികുതിയിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ ഒരു ലിസ്റ്റ് മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. നിലവിലെ കേസിൽ, ഹർജിക്കാർ 5, 5 എ എന്നീ ഖണ്ഡങ്ങൾ ശക്തമായി ഉന്നയിക്കുന്നു, അവ ഇപ്രകാരമാണ്:

"5. **ഇനിപ്പറയുന്ന മാർഗങ്ങളിലൂടെ ഒരു വ്യക്തി നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ**

(എ) 1961 ലെ ആദായനികുതി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 12 എഎ പ്രകാരം (ഇനി മുതൽ ആദായനികുതി നിയമം എന്ന് വിളിക്കുന്നു) ചാരിറ്റബിൾ അല്ലെങ്കിൽ മതപരമായ ട്രസ്റ്റായി രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഒരു സ്ഥാപനത്തിന്റെ, അല്ലെങ്കിൽ ആദായനികുതി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 10-ലെ ഖണ്ഡം (23 സി)-യുടെ ഉപ ഖണ്ഡം (v) പ്രകാരം രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഒരു ട്രസ്റ്റിന്റെയോ സ്ഥാപനത്തിന്റെയോ, അല്ലെങ്കിൽ ആദായനികുതി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 10 ലെ ഖണ്ഡം (23 ബിബിഎ)-ക്ക് കീഴിൽ വരുന്ന ഒരു സ്ഥാപനത്തിന്റെയോ അതോറിറ്റിയിടെയോ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ളതോ അത് കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതോ ആയ, പൊതുജനങ്ങൾക്കായി ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു മതസ്ഥലത്തിന്റെ പരിസരം വാടകയ്ക്ക് നൽകുന്നതിലൂടെ;

സേവന നികുതി വിജ്ഞാപനം 40/2016 പ്രകാരം മാറ്റിസ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു; അല്ലെങ്കിൽ

(ബി) ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പ്;

5 എ. ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം വഴി ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ, മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഒരു നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടന നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ;"

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

47. ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ നടത്തുന്ന മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന

സേവനങ്ങൾക്കാണ് ബാധകമാകുക എന്നതിനാൽ, ഖണ്ഡം 5 എ ഈ കേസിൽ പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ ബാധകമല്ല. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 1(1)(a)(zfa)-ൽ നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളെ നിർവചിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ രണ്ട് വിഭാഗത്തിലുള്ള സംഘടനകൾ മാത്രമാണ്. ആദ്യത്തേത് കുമയോൺ മണ്ഡൽ വികാസ് നിഗം ലിമിറ്റഡ് ആണ്, ഇത് ഉത്തരാഖണ്ഡ് സർക്കാർ സ്ഥാപനമാണ്. മേൽപ്പറഞ്ഞ 2002 ലെ നിയമപ്രകാരമുള്ള ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റിയാണ് രണ്ടാമത്തേത്. സൗദി അറേബ്യ രാജ്യവുമായുള്ള ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം സൗകര്യമൊരുക്കുന്ന ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങൾ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി നൽകുന്നു.

48. ഒരു ഇളവ് വിജ്ഞാപനം കർശനമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണമെന്നും ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ എന്തെങ്കിലും അവ്യക്തതയുണ്ടെങ്കിൽ, അത് റവന്യൂവിന് അനുകൂലമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണമെന്നും *കസ്റ്റംസ് കമ്മീഷണർ (ഇംപോർട്ട്) മുംബൈ v. ദിലീപ് കുമാർ ആൻഡ് കമ്പനി ആൻഡ് അദേർസ്*[20] കേസിൽ ഈ കോടതിയുടെ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച് വിധിച്ചുവെന്ന്, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിലെ ഖണ്ഡം 5(ബി) ബാധകമാണെന്ന വാദവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് പണ്ഡിതനായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ അരവിന്ദ് പി. ദത്തർ എല്ലാ മാന്യതയോടും കൂടി ചൂണ്ടിക്കാട്ടി. *ദിലീപ് കുമാർ ആൻഡ് കമ്പനി* കേസിലെ ഖണ്ഡിക 66-ൽ പ്രത്യേകിച്ച് 66.1 മുതൽ 66.3 വരെയുള്ള ഖണ്ഡികകളിൽ ഇനിപ്പറയുന്ന പ്രകാരം വിധിച്ചു:

> **"66.1. ഇളവ് വിജ്ഞാപനം കർശനമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണം; ബാധകത തെളിയിക്കുന്നതിനായി, തന്റെ കേസ് ഇളവ് ഖണ്ഡത്തിന്റെയോ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെയോ പരിധിക്കുള്ളിൽ വരുന്നുവെന്ന് കാണിക്കേണ്ട ബാധ്യത നികുതിദാതാവിന്റേത് ആയിരിക്കും.**
>
> **66.2. കർശനമായ വ്യാഖ്യാനത്തിന് വിധേയമായ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിൽ അവ്യക്തത ഉണ്ടാകുമ്പോൾ, അത്തരം അവ്യക്തതയുടെ ആനുകൂല്യം നികുതിദാതാവിന് അവകാശപ്പെടാൻ കഴിയില്ല, കൂടാതെ അത് റവന്യൂവിന് അനുകൂലമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണം.**
>
> 66.3. സൺ എക്സ്പോർട്ട് കേസിലെ [സൺ എക്സ്പോർട്ട് കോർപ്പ് v. കളക്ടർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ്, (1997) 6 എസ്സിസി 564] അനുപാതം ശരിയായതല്ല, കൂടാതെ *സൺ എക്സ്പോർട്ട്* കേസിന്റേതിന് [*സൺ എക്സ്പോർട്ട് കോർപ്പ് v. കളക്ടർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ്*, (1997) 6 എസ്സിസി 564] സമാനമായ വീക്ഷണം സ്വീകരിച്ച എല്ലാ തീരുമാനങ്ങളും മറികടക്കുന്നു."
>
> (ഊന്നൽ ചേർത്തു)

[20] 2018 (9) SCC 1

49. എന്നാൽ പ്രയോജനകരമായ ആവശ്യങ്ങൾക്കായാണ് ഇളവ് നൽകുന്നത് എങ്കിൽ, വ്യത്യസ്തമായ ഒരു ചട്ടം ബാധകമാകുമെന്ന് ശ്രീ ദത്തർ വാദിക്കുന്നു. ശ്രീ ദത്തർ ആശ്രയിച്ച *ഗവൺമെന്റ് ഓറ് കേരള & അനദർ v. മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ്* കേസിൽ ഈ കോടതി *കമ്മീഷണർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ് (പ്രിവന്റീവ്) മുംബൈ v. എം. അംബാലാൽ ആന്റ് കമ്പനി*[21] കേസിലെ വിധിന്യായത്തെ പരാമർശിക്കുകയും *എം. അംബാലാൽ ആൻഡ് കമ്പനി* കേസിൽ സ്ഥാപിതമായ നിയമ തത്വത്തെ *ദിലീപ് കുമാർ ആൻഡ് കമ്പനി* കേസിൽ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച് തള്ളിക്കളഞ്ഞിട്ടില്ലെന്ന് വിധിക്കുകയും ചെയ്തു. മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ് കേസിലെ വിധിന്യായത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 23-ൽ ഈ കോടതി ഇങ്ങനെ വിധിച്ചു:

> "23. അതുപോലെ, *കമ്മീഷണർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ് v. എം. അംബാലാൽ & കമ്പനി* [*കമ്മീഷണർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ് v. എം. അംബാലാൽ & കമ്പനി* (2011) 2 എസ്സ്സ്സി 74] കേസിൽ ഈ കോടതി കസ്റ്റംസ് നിയമത്തിനു കീഴിൽ പോലും കർശനമായി വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ട ഇളവുകളും പ്രയോജനകരമായ ഉദ്ദേശ്യത്തിനായുള്ള ഇളവുകളും തമ്മിലുള്ള വ്യക്തമായ വ്യത്യാസം കാണിച്ചു. ചില പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ പ്രോത്സാഹനമോ പ്രചാരണമോ ലക്ഷ്യമാക്കിയുള്ളതാണ് പ്രയോജനകരമായ ഇളവുകൾ. പ്രസ്തുത കേസ് മുന്നോട്ടുവെക്കുന്ന നിയമ തത്വം ഇപ്രകാരമാണ് : (എസ്സിസി പേജ് 80, ഖണ്ഡിക 16)
>
> "16. വിജ്ഞാപനം മൊത്തത്തിൽ വായിക്കണം എന്നത് സ്ഥാപിതമായ നിയമമാണ്. വിജ്ഞാപനത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും വ്യവസ്ഥകൾ പാലിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ, ആ വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ആനുകൂല്യത്തിന് കക്ഷിക്ക് അർഹതയില്ല. **ഇളവുകളെക്കുറിച്ചുള്ള ചട്ട പ്രകാരം ഇളവുകൾ പൊതുവെ കർശനമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണം, എന്നാൽ പ്രയോജനകരമായ ഇളവുകളുടെ ഉദ്ദേശ്യം ചില പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ പ്രോത്സാഹനമോ പ്രചാരണമോ ആണ് എന്നതിനാൽ അവയെ ഉദാരമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണം. ഈ സംയോജിത ചട്ടം ഒരു പ്രത്യേക വിധിന്യായത്തിലും ഇത്രയധികം വിശദമായി പറഞ്ഞിട്ടില്ല. വാസ്തവത്തിൽ, മിക്ക വിധിന്യായങ്ങളും ഊന്നിപ്പറയുന്നത് ഇളവുകൾ കർശനമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണമെന്നാണ്, അതേസമയം ചില വിധിന്യായങ്ങൾ ധനകാര്യ നിയമങ്ങളിലെ ഇളവുകൾ ഉദാരമായി വ്യാഖ്യാനിക്കണമെന്ന് വാദിക്കുന്നു, അവ പുറംനോട്ടത്തിൽ പരസ്പര വിരുദ്ധമാണെന്ന ധാരണ നൽകുന്നു. എന്നാൽ ഇത് വ്യക്തമാണ്. സൂക്ഷ്മപരിശോധനയിൽ വിധിന്യായങ്ങൾക്കിടയിൽ യഥാർത്ഥ വൈരുദ്ധ്യമൊന്നുമില്ലെന്ന് വ്യക്തമാകും. ഈ വീക്ഷണങ്ങൾ കൂട്ടിച്ചേർത്തു വായിച്ചാൽ, കർശനമായ വ്യാഖ്യാനമാണ് പൊതു ചട്ടമെന്നതും പ്രയോജനകരവും പ്രോത്സാഹനപരവുമായ ഇളവുകളുടെ കാര്യത്തിൽ**

[21] 2011 (2) SCC 74

ഉദാരമായ വ്യാഖ്യാനം വേണമെന്നത് പ്രത്യേക ചട്ടമാണെന്നതും വളരെ വ്യക്തമാണ്. രണ്ടും പരസ്പരം വളരെ നന്നായി ചേർന്നുപോകുന്നതാണ്, കാരണം അവ രണ്ട് വ്യത്യസ്ത സാഹചര്യങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു."

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)...

തുടർന്ന്, ഖണ്ഡിക 25-ൽ, *ദിലീപ് കുമാർ ആൻഡ് കമ്പനി* കേസിൽ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ചിന്റെ തീരുമാനത്തിലെ പ്രസക്തമായ ഭാഗം ഈ കോടതി പരാമർശിക്കുകയും ഉദ്ധരിക്കുകയും ചെയ്തു. തുടർന്ന് ഖണ്ഡിക 26, 27 എന്നിവയിൽ, ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:

"26. പൊതുവായ ഇളവ് വ്യവസ്ഥകളും പ്രയോജനകരമായ ഉദ്ദേശ്യമുള്ള ഇളവ് വ്യവസ്ഥകളും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം വ്യക്തമാക്കുന്ന വിധിന്യായങ്ങളുടെ ശ്രേണിയെ കുറിച്ച് അഞ്ച് ജഡ്ജിമാരുടെ ബെഞ്ചിന്റെ വിധി *[കമ്മീഷണർ ഓഫ് കസ്റ്റംസ് v. ദിലീപ് കുമാർ & കമ്പനി,* (2018) 9 എസ്സിസി 1] പരാമർശിച്ചിട്ടില്ല എന്നത് ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടേക്കാം. ഗുണകരമായ ഇളവുകൾ സംബന്ധിച്ച വിധിന്യായങ്ങളുടെ ശ്രേണിയെ ഈ അഞ്ച് ജഡ്ജിമാരുടെ ബെഞ്ച് ഇല്ലാതാക്കി എന്ന ശ്രീ ഗുപ്തയുടെ വാദത്തോട് ഈ കോടതിക്ക് യോജിക്കാൻ കഴിയില്ല. ഒരു വിധിന്യായം എന്നത് അത് തീരുമാനം നൽകിയ കാര്യത്തിന് മാത്രം ബാധകമായ ഒരു അതോറിറ്റി ആണെന്നും അതിൽ നിന്ന് യുക്തിസഹമായി പിന്തുടരാവുന്ന മറ്റെന്തിനേങ്കിലും ബാധകമായ ഒന്നല്ലായെന്നതും നന്നായി തീർപ്പുകൽപ്പിക്കപ്പെട്ട കാര്യമാണ് (*സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ഒറീസ v. സുധാൻസു ശേഖർ മിശ്ര [സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് ഒറീസ v. സുധാൻസു ശേഖർ മിശ്ര* (1968) 2 എസ്സിആർ 154 : എഐആർ 1968 എസ്സി കാണുക) 647], എസ്സിആർ പേജ് 162-63 ൽ: എഐആർ പേജ് 651-52, ഖണ്ഡിക 13).

27. **അങ്ങനെയെങ്കിൽ, വകുപ്പ് 3(1)(ബി)-യിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഇളവിന്റെ പ്രയോജനകരമായ ഉദ്ദേശ്യം പൂർണ്ണമായി പ്രാബല്യത്തിൽ വരുത്തണമെന്നത് വ്യക്തമാണ്. ഈ കേസുകളുടെ വസ്തുതകൾക്ക് ബാധകമാകുന്ന വിധിന്യായങ്ങളുടെ ശ്രേണി എന്നത്, നികുതി നിയമങ്ങളിലെ പൊതുവായ ഇളവുകൾ കൈകാര്യം ചെയ്ത വിധിന്യായങ്ങളല്ലാ, മറിച്ച് പ്രയോജനകരമായ ഇളവുകൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന വിധിന്യായങ്ങളുടെ ശ്രേണി ആണ്. ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, ഇവിടെ പരിഗണിക്കുന്ന നിയമത്തിന്റെ അക്ഷരാർത്ഥത്തിലുള്ള ഔപചാരിക വ്യാഖ്യാനം ഒഴിവാക്കണം. വ്യവസ്ഥയിലൂടെ നേടാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ലക്ഷ്യം എന്താണെന്ന് ആദ്യം മനസിലാക്കുകയും അത്തരം ഉദ്ദേശ്യത്തിന് അനുസൃതമായി ചട്ടത്തെ വ്യാഖ്യാനിക്കുകയും വേണം. അത്തരം വ്യാഖ്യാനത്തിൽ എന്തെങ്കിലും അവ്യക്തത ഉണ്ടായാൽ, ഇളവ് നൽകപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതിന് അനുകൂലമാണ് അത് എന്ന അനുമാനത്തിൽ എത്തണം.** തൽഫലമായി, ഈ കോടതി നൽകിയ കാരണങ്ങൾ

കണക്കിലെടുത്ത്, ഡിവിഷൻ ബെഞ്ചിന്റെയും ഫുൾ ബെഞ്ചിന്റെയും അപവാദിത വിധികളിൽ [*മദർ സുപ്പീരിയർ v. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് കേരള,* 2007 *എസ്സിസി ഓൺലൈൻ കെർ 578*], [*യൂണിറ്റി ഹോസ്പിറ്റൽ (പി) ലിമിറ്റഡ് vs. സ്റ്റേറ്റ് ഓഫ് കേരള,* 2010 എസ്സിസി ഓൺലൈൻ കെർ 4679] എത്തിച്ചേർന്ന നിഗമനങ്ങളോട് ഈ കോടതി യോജിക്കുന്നു."

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

50. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിലെ (5)-ാം ഖണ്ഡത്തിൽ ഒരു പ്രയോജനകരമായ ഇളവ് അടങ്ങിയിരിക്കുന്നുവെന്നും അതിനാൽ, അത് നേടാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ലക്ഷ്യത്തിന് അനുസൃതമായി വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതുണ്ടെന്നും ഹർജിക്കാർ വാദിക്കുന്നു. ഖണ്ഡം 5 ന്റെ വ്യാഖ്യാനം സംബന്ധിച്ച് അവ്യക്തത ഉള്ളതിനാൽ, ഒഴിവാക്കിയതിന് അനുകൂലമായ വ്യാഖ്യാനം അംഗീകരിക്കണമെന്നാണ് വാദം.

51. ഇപ്പോൾ, വകുപ്പ് 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരം, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ ഒരു വ്യക്തി നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഇളവ് അനുവദിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് കണ്ടെത്തി. അതിനാൽ, ഇത് സ്വാഭാവികമായും സേവന ദാതാവായ ഒരു വ്യക്തിയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ സേവന ദാതാവ് സേവനം നൽകുമ്പോൾ ഉപവകുപ്പ് (ബി) ബാധകമാണ്. മതപരമായ ചടങ്ങ് നിർവഹിക്കുന്നതിന് സേവന സ്വീകർത്താവിനെ പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിനായി നൽകുന്ന സേവനം ഒഴിവാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്ന് വിജ്ഞാപനത്തിൽ പറയുന്നില്ല. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനത്തെ മാത്രമേ ഇത് ഒഴിവാക്കുന്നുള്ളൂ.

52. അതേ മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിലെ ഖണ്ഡം 5 എ ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് ഇളവ് നൽകുന്നു. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം 'മതപരമായ ചടങ്ങ്', 'മതപരമായ തീർത്ഥാടനം' എന്നിവ തമ്മിൽ വ്യക്തമായ വേർതിരിവ് കാണിക്കുന്നു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് മാത്രം സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിനാൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഖണ്ഡം എ A-യിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന മതപരമായ തീർത്ഥാടനം ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനമാണ്. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനം മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സേവനങ്ങൾ നൽകുന്ന രണ്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളെ ഒഴിവാക്കുന്നു. ഖണ്ഡം 5 എ പ്രകാരമുള്ള ഈ ഇളവ് എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ബാധകമല്ല, കാരണം എച്ച്ജിഒകൾ നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളല്ല. മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി ഇളവ് നൽകുക എന്നതാണ് ഉദ്ദേശ്യവും ലക്ഷ്യവും എങ്കിൽ, വിജ്ഞാപനം പ്രത്യേകമായി അങ്ങനെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുമായിരുന്നു. മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഇളവ്, ഇന്ത്യാ

ഗവൺമെന്റിന്റെ വിദേശകാര്യ മന്ത്രാലയം ഒരു ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ നടത്തുന്ന ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ മാത്രമായി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സേവനം നൽകുന്ന മറ്റൊരു സേവന ദാതാവിനും ഇളവ് നൽകിയിട്ടില്ല. അതേസമയം, ഏതെങ്കിലും മതപരമായ "ചടങ്ങിന്റെ" നടത്തിപ്പിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് ഖണ്ഡം 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) ബാധകമാണ്. മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൽകുന്ന സേവനത്തിനും ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെ നൽകുന്ന സേവനത്തിനും ഇടയിൽ വ്യക്തമായ വ്യത്യാസം കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഒരു വ്യക്തി തനിക്കുവേണ്ടി ചില മതപരമായ ചടങ്ങുകളോ അനുഷ്ഠാനങ്ങളോ പൂജകളോ നടത്താൻ ഒരു പുരോഹിതനെ ഏർപ്പാടാക്കുന്നതിന്റെ ഒരു ഉദാഹരണം ഇവിടെ നൽകാവുന്നതാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം, ആചാരങ്ങൾ/മതപരമായ ചടങ്ങുകൾ നടത്താൻ അവരെ ലക്ഷ്യസ്ഥാനത്ത് എത്തിക്കുക എന്നതാണ്. എച്ച്ജിഒകൾ ഒരു മതപരമായ ചടങ്ങും നടത്തുന്നില്ല. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരോ സൗദി അറേബ്യയിലെ മറ്റാരെങ്കിലുമോ ആണ് മതപരമായ ചടങ്ങ് നടത്തുന്നത്. ഈ കോടതിയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, ഖണ്ഡം 5-ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി)-ൽ യാതൊരു അവ്യക്തതയുമില്ല, അതിനാൽ, *മദർ സുപ്പീരിയർ അഡോറേഷൻ കോൺവെന്റ്* കേസിൽ ഈ കോടതി നിർദ്ദേശിച്ച പരിശോധന പ്രയോഗിക്കാൻ ഒരു അവസരവുമില്ല.

53. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിൽ ആറ് സ്ഥാപനങ്ങൾ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നായിരുന്നു മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ ദത്തറിന്റെ വാദം; സൗദി അറേബ്യയിലെ ബന്ധപ്പെട്ട മന്ത്രാലയം, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങൾ, മുഅലിമുകൾ (ഗൈഡുകൾ), അംഗീകൃത എച്ച്ജിഒകൾ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർ എന്നിവയാണ് അവ; ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡം 5 ന്റെ ഉപഖണ്ഡം (ബി)-യിൽ ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന 'വ്യക്തി' എന്ന പദത്തിൽ 'വ്യക്തി' എന്ന പദത്തിന്റെ ബഹുവചനവും ഉൾപ്പെടുമെന്നും ഒരു ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകൻ 'വ്യക്തി' എന്ന വിഭാഗത്തിൽ പെടുമെന്നും വാദിക്കപ്പെട്ടു. ഈ വാദം പൂർണ്ണമായും തെറ്റാണ്. ഖണ്ഡം 5 ൽ ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന 'വ്യക്തി' എന്ന വാക്ക് ഒരു സേവന ദാതാവിനെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്, സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളെയല്ല. ഇന്ത്യയിൽ നിന്നുള്ള ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സൗദി അറേബ്യ, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, തവാഫ സ്ഥാപനങ്ങൾ അല്ലെങ്കിൽ മുഅലിമുകൾ എന്നിവ ചില സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നുണ്ടെന്ന് കരുതിയാലും, അവ സേവന നികുതിക്ക് വിധേയമല്ലെന്ന് ഇവിടെ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാണ്. എച്ച്ജിഒകൾ സേവന ദാതാക്കളായതിനാലാണ് സേവന നികുതി ചുമത്തുന്നത്. ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങ് നടത്തിക്കൊണ്ടാണോ എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നത് എന്നതാണ് യഥാർത്ഥ ചോദ്യം. നേരത്തേ അഭിപ്രായപ്പെട്ടതു പോലെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിന്റെ ഭാഗമായ മതപരമായ ചടങ്ങുകളുടെ യഥാർത്ഥ നടത്തിപ്പിൽ എച്ച്ജിഒകൾക്ക്

ഒരു പങ്കുമില്ല. എയർ ബുക്കിംഗുകൾ നൽകുക, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസിക്കുന്നതിനുള്ള സൗകര്യം ഒരുക്കുക, സൗദി അറേബ്യയിൽ ആയിരിക്കുമ്പോൾ ഭക്ഷണം ക്രമീകരിക്കുക, വിദേശനാണ്യം ക്രമീകരിക്കുക, സൗദി അറേബ്യയിലെ തവാഫ സ്ഥാപനത്തിൽ രജിസ്ട്രേഷൻ ക്രമീകരിക്കുക എന്നിവയാണ് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനം.

54. എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളെ രണ്ട് ഭാഗങ്ങളായി വിഭജിക്കാൻ ശ്രമവും ഈ കോടതിയിലുണ്ടായി. എയർ ബുക്കിംഗ് നൽകുന്നതും വിദേശനാണ്യം ലഭ്യമാക്കുന്നതുമാണ് സേവനത്തിന്റെ ആദ്യ ഭാഗം. ഈ രണ്ട് ഇനങ്ങൾക്കും സേവന നികുതി അല്ലെങ്കിൽ ജിഎസ്ടി നൽകേണ്ടിവരുമെന്നും ബാക്കിയുള്ള സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി അല്ലെങ്കിൽ ജിഎസ്ടി നൽകേണ്ടതില്ലെന്നും വാദം സമർപ്പിച്ചു, കാരണം ആ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നത് നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്തിന് പുറത്താണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നത് എയർ ബുക്കിംഗ്, വിദേശനാണ്യം നൽകൽ, സൗദി അറേബ്യയിൽ താമസത്തിനും കാറ്ററിംഗിനുമുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന ഒറ്റ പാക്കേജായാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങളുടെ സമഗ്രമായ ഒരു പാക്കേജ് എച്ച്ജിഒകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. മുഴുവൻ പാക്കേജിനും അവർ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരിൽ നിന്ന് നിരക്കുകൾ സ്വീകരിക്കുന്നു. സമഗ്ര പാക്കേജിന്റെ ഭാഗമായ വ്യത്യസ്ത സേവനങ്ങൾക്ക് തങ്ങൾ പ്രത്യേകം നിരക്ക് ഈടാക്കുന്നുവെന്ന വാദം എച്ച്ജിഒകൾക്ക് ഇല്ല. പാക്കേജിന്റെ ഒരു ഭാഗം മാത്രമെടുത്ത് ഇളവിനായി അഭ്യർത്ഥിക്കാനാകില്ല. നൽകുന്ന ഒരു പ്രത്യേക സേവനത്തെ ഭാഗങ്ങളായി വിഭജിക്കാൻ കഴിയില്ല. സേവന നികുതി ചുമത്തുന്ന ഉദ്ദേശ്യത്തിനായി, നൽകുന്ന സേവനത്തെ ഇതുപോലെ വിഭജിക്കാൻ കഴിയില്ല. എച്ച്ജിഒകൾ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് മൊത്തത്തിൽ നൽകുന്ന സേവനം കണക്കിലെടുക്കേണ്ടതുണ്ട്. എച്ച്ജിഒകൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന പാക്കേജിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തിലും ഏതെങ്കിലും മതപരമായ ചടങ്ങിന്റെ നടത്തിപ്പിലൂടെയുള്ള സേവനം ഉൾപ്പെടുന്നില്ല എന്ന വസ്തുതയ്ക്ക് പുറമെയാണിത്. അതിനാൽ, മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിന്റെ ഖണ്ഡം 5-ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരമുള്ള ആനുകൂല്യത്തിന് എച്ച്ജിഒകൾക്ക് അപേക്ഷിക്കാൻ കഴിയില്ല. വകുപ്പ് 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (ബി) പ്രകാരമുള്ള ഇളവ് സേവന ദാതാവിനുള്ളതാണ്. ഇവിടത്തെ ഒരു ഹർജിക്കാരൻ സേവന സ്വീകർത്താവാണ് എന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഇത് വ്യക്തമാക്കുന്നത്.

55. വിവേചനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വാദങ്ങളുടെ പരിശോധനയിലേക്ക് കടക്കുന്നതിന് മുമ്പ്, 2017 ജൂലൈ 1 മുതൽ ഐജിഎസ്ടി നിയമപ്രകാരം സേവന നികുതി നൽകേണ്ടതാണെന്നത് ഓർക്കേണ്ടതാണ്. ജിഎസ്ടി നിയമവും അതേ തീയതി മുതൽ പ്രാബല്യത്തിൽ വന്നു. രണ്ട് നിയമനിർമ്മാണങ്ങളിലും സാധനങ്ങളുടെയോ സേവനങ്ങളുടെയോ വിതരണത്തിന് നികുതി നൽകണം. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 13 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം, ഉപവകുപ്പ് (3) മുതൽ

(13) വരെയുള്ളവയിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ള സേവനങ്ങൾ ഒഴികെയുള്ള സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ സ്ഥലം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം ആയിരിക്കണമെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 5 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, സംസ്ഥാനങ്ങൾക്കിടയിൽ വിതരണം ചെയ്യുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി നൽകണം. ജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 9 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, സംസ്ഥാനത്തിനുള്ളിൽ വിതരണം ചെയ്യുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവന നികുതി ചുമത്താവുന്നതാണ്. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 13 ലെ ഉപവകുപ്പ് (3) മുതൽ (13) വരെയുള്ള ഉപവകുപ്പുകളൊന്നും ഈ കേസിൽ ബാധകമല്ല. ഐജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 2 ലെ ഖണ്ഡം (14) സേവനം സ്വീകരിക്കുന്നയാളുടെ സ്ഥലം എന്താണ് എന്നത് നിർവചിക്കുന്നു. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെ നിർവചനത്തിന് തുല്യമാണ് ഈ വ്യവസ്ഥ. 2012 ലെ ചട്ടങ്ങളിലെന്നപോലെ, നാല് വിഭാഗങ്ങൾ ഇതിനുണ്ട്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് എച്ച്ജിഒകളിൽ നിന്ന് ലഭിക്കുന്ന സേവനം നാലാമത്തെ വിഭാഗത്തിൽ പെടുന്നു, ഇതുപ്രകാരം സേവന സ്വീകർത്താവിന്റെ സ്ഥലം എന്നത് അയാളുടെ സാധാരണ താമസ സ്ഥലമായിരിക്കും എന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. സംസ്ഥാനത്തിനുള്ളിൽ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ സേവന നികുതി ചുമത്തുന്നതുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതാണ് എന്നത് മാറ്റിനിർത്തിയാൽ ജിഎസ്ടി നിയമത്തിലെ വ്യവസ്ഥകളും സമാനമാണ്. അതിനാൽ, എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ജിഎസ്ടി, ഐജിഎസ്ടി നിയമങ്ങൾ കാര്യമായ മാറ്റമൊന്നും വരുത്തിയിട്ടില്ല. ധനകാര്യ നിയമത്തിന് കീഴിലല്ല, ഈ രണ്ട് ചട്ടങ്ങൾ പ്രകാരമാണ് സേവന നികുതി ഈടാക്കുന്നത്, എന്നതു മാത്രമാണ് മാറ്റം, അങ്ങനെ, ഇന്ത്യയിൽ നിവസിക്കുന്ന സേവന സ്വീകർത്താവിന് എച്ച്ജിഒകൾ സേവനം നൽകുന്നു. നികുതി നൽകേണ്ട പ്രദേശത്ത് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന സേവന സ്വീകർത്താവിന് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനുള്ള ഒരു പാക്കേജ് നൽകിയാണ് സേവനം നൽകുന്നത്. അത്തരത്തിലാണ് എച്ച്ജിഒകൾ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് സേവന നികുതി ചുമത്തപ്പെടുന്നത്.

<u>വിവേചനം എന്ന വിഷയത്തിന്റെ പരിഗണന</u>

56. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിനു കീഴിൽ, മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളും മറ്റ് സേവന ദാതാക്കൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളും തമ്മിലുള്ള വിവേചനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വാദങ്ങളാണ് പരിഗണനയ്ക്കായി ഉയർന്നുവരുന്ന മറ്റൊരു പ്രശ്നം.

57. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും എച്ച്ജിഒകളും ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ തമ്മിൽ വ്യത്യാസമില്ലെന്നാണ് ഹർജിക്കാരുടെ വാദം. രണ്ടുകൂട്ടരും നൽകുന്ന സേവനത്തിന്റെ സ്വഭാവം ഒന്നുതന്നെയാണെന്ന് അവർ വാദിക്കുന്നു. ഈ ഇളവിന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾക്കായി, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി സ്വയം ഒരു വിഭാഗം രൂപീകരിക്കുന്നതായി കണക്കാക്കാൻ കഴിയില്ലെന്ന് ഹർജിക്കാർ

പറയുന്നു. 2002 ലെ ചട്ട പ്രകാരമുള്ള ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളെ പ്രത്യേക വിഭാഗമായി കണക്കാക്കാമോ എന്നതാണ് ചോദ്യം. ഏകപക്ഷീയ സ്വഭാവം ഇല്ലാത്ത രീതിയിൽ വ്യക്തികളുടെയോ വ്യക്തികളുടെ വിഭാഗത്തിന്റെയോ വർഗ്ഗീകരണം നടത്തുന്നത് അനുച്ഛേദം 14 നിരോധിക്കുന്നില്ല. വർഗ്ഗീകരണം ന്യായമായ അടിസ്ഥാനത്തിലായിരിക്കണം. പ്രത്യേകമായി വേർതിരിക്കുന്ന വ്യക്തികളെ മറ്റുള്ളവരിൽ നിന്ന് വേർതിരിച്ചറിയുന്നത് യുക്തിസഹമായതും ന്യായമായതുമായ കാരണത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണെങ്കിൽ വർഗ്ഗീകരണം അനുവദനീയമാണ്. മാത്രമല്ല, വർഗ്ഗീകരണത്തിലൂടെ നേടിയെടുക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങളുമായി അതിന് യുക്തിസഹമായ ബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനമുണ്ടായോ എന്ന ചോദ്യം പരിശോധിക്കുമ്പോൾ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയും ഒരേ വിഭാഗം ആളുകൾക്ക് സേവനം നൽകുന്നു എന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ മാത്രം ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയെ ഒരു പ്രത്യേക വിഭാഗമായി കണക്കാക്കി നടത്തിയ വർഗ്ഗീകരണത്തെ ചോദ്യം ചെയ്യാൻ കഴിയില്ലായെന്നത് ഓർമ്മിക്കേണ്ടതാണ്. ഒരു പ്രത്യേക സാഹചര്യത്തിൽ, വ്യത്യസ്ത വിഭാഗത്തിലുള്ള സേവന ദാതാക്കൾ ഒരേ വിഭാഗം സേവന സ്വീകർത്താക്കൾക്ക് ഒരേ സേവനം നൽകുന്നുണ്ടാകാം. അത് വിവേചനത്തിന് തുല്യമല്ല. നികുതി നൽകേണ്ട വ്യക്തികളായ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി, എച്ച്ജിഒകൾ എന്നിവയെ കണക്കിലെടുത്തുകൊണ്ടാണ് വിവേചനമുണ്ടെന്ന ആരോപണം പരിഗണിക്കേണ്ടത്. 2002 ലെ പ്രസ്തുത നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 3 പ്രകാരം, ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി രൂപീകരിച്ചു. അതുപോലെ, വകുപ്പ് 17 പ്രകാരം, സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ രൂപീകരിച്ചു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളുടെ രണ്ട് വിഭാഗങ്ങളും ബോഡി കോർപ്പറേറ്റ് ആണ്, അവയ്ക്ക് ശാശ്വത പിന്തുടർച്ചാവകാശവും ജംഗമവും സ്ഥാവരവുമായ സ്വത്തുക്കൾ ഏറ്റെടുക്കാനും കൈവശം വയ്ക്കാനും വിനിയോഗിക്കാനുമുള്ള അധികാരമുള്ള ഒരു പൊതു മുദ്രയും ഉണ്ട്. ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ഘടന വകുപ്പ് 4 നിർണ്ണയിക്കുന്നു, സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളുടെ ഘടന വകുപ്പ് 18 നിർണ്ണയിക്കുന്നു. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ചുമതലകൾ വകുപ്പ് 9 വ്യക്തമാക്കുന്നു, അത് ഇപ്രകാരമാണ്:

> "**9. കമ്മിറ്റിയുടെ കടമകൾ**–(1) കമ്മിറ്റിയുടെ കടമകൾ ഇവയായിരിക്കും
>
> (i) തീർത്ഥാടകർക്ക് ഉപയോഗപ്രദമായ വിവരങ്ങൾ ശേഖരിക്കുകയും പ്രചരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുക, തീർത്ഥാടകർക്കായി ബോധവത്കരണവും പരിശീലന പരിപാടികളും സംഘടിപ്പിക്കുക;
>
> (ii) തീർത്ഥാടനത്തിന് പോകുമ്പോഴോ മടങ്ങുമ്പോഴോ ഇന്ത്യയിലെ എംബാർക്കേഷൻ പോയിന്റുകളിൽ തീർത്ഥാടകർ താമസിക്കുന്ന സമയത്ത്, വാക്സിനേഷൻ, ഇനോക്കുലേഷൻ, മെഡിക്കൽ പരിശോധന, തീർത്ഥാടക പാസുകൾ നൽകൽ, വിദേശനാണ്യം എന്നിവയുൾപ്പെടെ എല്ലാ കാര്യങ്ങളിലും ഉപദേശം നൽകുകയും സഹായിക്കുകയും ചെയ്യുക, അത്തരം കാര്യങ്ങളിൽ ബന്ധപ്പെട്ട പ്രാദേശിക അധികാരികളുമായി ബന്ധപ്പെടുക;

(iii) പ്രയാസം നേരിടുന്ന തീർത്ഥാടകർക്ക് നിവൃത്തി നൽകുക;

(iv) കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ അംഗീകാരത്തോടെ വാർഷിക ഹജ്ജ് പദ്ധതി അന്തിമമാക്കുക, വിമാനത്തിലോ മറ്റേതെങ്കിലും മാർഗങ്ങളിലൂടെയോ യാത്ര ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ഉൾപ്പെടെ പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കുക, താമസ സൗകര്യങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കാര്യങ്ങളിൽ ഉപദേശം നൽകുക;

(v) കമ്മിറ്റിയുടെ ബജറ്റ് എസ്റ്റിമേറ്റുകൾ അംഗീകരിക്കുകയും സാമ്പത്തിക വർഷം ആരംഭിക്കുന്നതിന് കുറഞ്ഞത് മൂന്ന് മാസം മുമ്പെങ്കിലും അത് കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ അംഗീകാരത്തിനായി സമർപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുക;

(vi) തീർത്ഥാടകർക്ക് യാത്രാ സൗകര്യങ്ങൾ ഉറപ്പാക്കുന്നതിനായി കേന്ദ്ര സർക്കാർ, റെയിൽവേ, വ്യോമയാന മേഖല, യാത്രാ ഏജൻസികൾ എന്നിവരുമായി ഏകോപനം നടത്തുക;

(vii) തീർത്ഥാടകരുടെ ക്ഷേമം പൊതുവായി പരിപാലിക്കുക;

(viii) കമ്മിറ്റിയുടെ അത്തരം നടപടിക്രമങ്ങളും, കമ്മിറ്റി ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ബൈ-ലോകൾ പ്രകാരം തീർത്ഥാടകർക്ക് താൽപ്പര്യമുള്ളതായി നിർണ്ണയിച്ചേക്കാവുന്ന കാര്യങ്ങളും പ്രസിദ്ധീകരിക്കുക;

(ix) ഹജ്ജുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് കേന്ദ്ര സർക്കാർ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന മറ്റ് കടമകൾ നിർവഹിക്കുക.

(2) ഉപവകുപ്പ് (1)ൽ വ്യക്തമാക്കിയ കടമകൾ നിർവഹിക്കുന്നതിന് കേന്ദ്ര സർക്കാർ കമ്മിറ്റിക്ക് എല്ലാ ന്യായമായ സഹായവും നൽകും.

58. 2002 ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 27 പ്രകാരം, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ നയങ്ങളും നിർദ്ദേശങ്ങളും നടപ്പിലാക്കുകയും നിർദ്ദിഷ്ട ചുമതലകൾ നിർവഹിക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടത് സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികളുടെ കടമയാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് നൽകിയിട്ടുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളും കടമകളും 2002 ലെ നിയമത്തിന്റെ ആമുഖത്തിന്റെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ പരിഗണിക്കേണ്ടതുണ്ട്. മുസ്ലീങ്ങൾക്ക് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനായി കമ്മിറ്റികൾ സ്ഥാപിക്കുക എന്നതാണ് ലക്ഷ്യം. അതേസമയം ടൂറുകൾ ക്രമീകരിക്കുന്ന ബിസിനസ്സ് നടത്തുന്ന ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാരാണ് എച്ച്ജിഒകൾ. അവർ സ്വയം എച്ച്ജിഒകളായി രജിസ്റ്റർ ചെയ്യുന്നു. വകുപ്പ് 9 ൽ നിന്ന് കാണാൻ കഴിയുന്നതുപോലെ, തീർത്ഥാടകരെ ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനം നടത്താൻ പ്രാപ്തരാക്കുന്നതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിൽ മാത്രമായി ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ പരിമിതപ്പെടുന്നില്ല. തീർത്ഥാടകർക്ക് ഉപയോഗപ്രദമായ വിവരങ്ങൾ ശേഖരിക്കുകയും പ്രചരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുക എന്നതും തീർത്ഥാടകർക്കായി ബോധവത്കരണവും പരിശീലന പരിപാടികളും സംഘടിപ്പിക്കുക എന്നതാണ് അതിന്റെ ആദ്യ കടമ. തീർത്ഥാടകർക്കും

സന്ദർശകർക്കും ആവശ്യമായ നിവൃത്തികൾ നൽകുക എന്നതാണ് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ കടമ. തീർത്ഥാടകരുടെ ക്ഷേമം പൊതുവിൽ അതിന്റെ കടമയായി വരുന്നു. ദുരിതത്തിലായ തീർത്ഥാടകരെ സഹായിക്കുക എന്നത് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ഒരു പ്രധാന കടമയാണ്. കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ അംഗീകാരത്തോടെ വാർഷിക ഹജ്ജ് പദ്ധതി അന്തിമമാക്കുകയും അത് നടപ്പിലാക്കുകയും ചെയ്യുക എന്നതും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ കർത്തവ്യങ്ങളിൽ ഒന്ന്. കമ്മിറ്റിയുടെ നടപടിക്രമങ്ങൾ പ്രസിദ്ധീകരിക്കാനുള്ള ബാധ്യത ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്കുണ്ട്. വകുപ്പ് 30 പ്രകാരം, കേന്ദ്ര ഹജ്ജ് ഫണ്ട് സൃഷ്ടിക്കേണ്ടത് കമ്മിറ്റിയുടെ കടമയാണ്. അതുപോലെ, വകുപ്പ് 32 പ്രകാരം, സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികൾക്ക് സംസ്ഥാന ഹജ്ജ് ഫണ്ടുകൾ സൃഷ്ടിക്കേണ്ട ബാധ്യതയിലാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി പുനഃസംഘടിപ്പിക്കാനും ചെയർപേഴ്സൺ, വൈസ് ചെയർമാൻ, കമ്മിറ്റി അംഗങ്ങൾ എന്നിവരെ നീക്കം ചെയ്യാനും കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് അധികാരമുണ്ട്. സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റികളുടെ കാര്യത്തിൽ സമാനമായ ഒരു അധികാരം സംസ്ഥാന സർക്കാരിൽ നിക്ഷിപ്തമാണ്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ സർക്കാരിന്റെ നിയന്ത്രണത്തിലും മേൽനോട്ടത്തിലും പ്രവർത്തിക്കുന്ന നിയമപരമായ സ്ഥാപനങ്ങളാണ്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഏജൻസികളും ഉപകരണങ്ങളുമാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടന ആവശ്യങ്ങൾക്കായി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ സന്ദർശനങ്ങൾ ക്രമീകരിക്കുന്നതിനു പുറമേ, മുകളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രധാനപ്പെട്ട നിയമപരമായ കടമകളും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് നൽകിയിട്ടുണ്ട്. വകുപ്പ് 30 ലെ ഖണ്ഡം (ബി) പ്രകാരം, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനായി തീർത്ഥാടകരിൽ നിന്ന് ശേഖരിക്കുന്ന പണം കേന്ദ്ര ഹജ്ജ് ഫണ്ടിന്റെ ഭാഗമാകുന്നു, ഇത് വകുപ്പ് 31 ൽ വ്യക്തമാക്കിയ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് മാത്രമേ വിനിയോഗിക്കാൻ കഴിയൂ. കമ്മിറ്റിയിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥർക്കും ജീവനക്കാർക്കും ശമ്പളവും അലവൻസുകളും നൽകുന്നതിനും വകുപ്പ് 9 ൽ വ്യക്തമാക്കിയ ലക്ഷ്യങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ചാർജ്ജുകളും ചെലവുകളും അടയ്ക്കുന്നതിനും മാത്രമേ ഫണ്ട് ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിയൂ. മറ്റ് ചെലവിടലുകൾ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ അംഗീകാരത്തോടെ മാത്രമേ ചെയ്യാൻ കഴിയൂ. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടനത്തിനായി സൗദി അറേബ്യ സന്ദർശിക്കുന്നതിനുള്ള ക്രമീകരണങ്ങൾ ചെയ്യുകൊണ്ട് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സൗകര്യമൊരുക്കുമ്പോൾ, അതിൽ ഒട്ടും ലാഭേച്ഛ ഇല്ല. നേരെമറിച്ച്, ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരിൽ നിന്ന് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിക്ക് ലഭിക്കുന്ന പണം നിയമാനുസൃത ഫണ്ടിലേക്ക് പോകുന്നു, അത് മറ്റ് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ പ്രയോജനത്തിനായി കൂടി ഉപയോഗിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ ബജറ്റ് പോലും കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് സമർപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതിനാൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ മേൽ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് പൂർണ്ണമായ നിയന്ത്രണമുണ്ട്. സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റിയുടെ മേൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരുകൾക്ക് അതേ നിയന്ത്രണമുണ്ട്. മറുവശത്ത്, എച്ച്ജിഒകൾക്ക് അത്തരം ഭാരിച്ച കടമകളൊന്നുമില്ല. ഹജ്ജ്

തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്നതിലൂടെ അവർ ലാഭം നേടുന്നു. രജിസ്ട്രേഷനുള്ള കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ ഒഴികെ, എച്ച്ജിഒകൾക്ക് മേൽ സർക്കാരിന് യാതൊരു നിയന്ത്രണവുമില്ല.

59. റഫീഖ് ഷെയ്ഖ് ഭിക്കാന്റെ കേസിൽ ഈ കോടതി നടത്തിയ ചില നിരീക്ഷണങ്ങളെ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകനായ ശ്രീ ഗോപാൽ ശങ്കരനാരായണൻ ആശ്രയിച്ചു. പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തിലെ 11, 12 ഖണ്ഡികകളെയാണ് അദ്ദേഹം ആശ്രയിച്ചു, അത് ഇങ്ങനെയാണ്:

> "11. ഈ ക്രമീകരണത്തിനെല്ലാം പിന്നിലുള്ള വ്യക്തി യഥാർത്ഥത്തിൽ തീർത്ഥാടകനാണ്. പല തീർത്ഥാടകർക്കും ഹജ്ജ് ജീവിതത്തിൽ ഒരിക്കൽ മാത്രം നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടനമാണ്, അവർ ജീവിതകാലം കൊണ്ട് സമ്പാദിച്ച പണം എടുത്തുകൊണ്ടാണ് തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്നത്, പലരുടെയും കാര്യത്തിൽ ഇതിനായി പ്രത്യേകം പണം നീക്കിവെക്കുന്നു. ഹജ്ജിൽ നിരവധി ഭാഗങ്ങൾ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു, അവ ഓരോന്നും ചിട്ടയോടെ കർശനമായി സമയബന്ധിതമായ ഷെഡ്യൂളിൽ നിർവഹിക്കേണ്ടതുണ്ട്. സൗദി അറേബ്യയിലേക്കുള്ള യാത്രയുടെ ക്രമീകരണങ്ങളിൽ എന്തെങ്കിലും പിഴവ് സംഭവിച്ചാലോ, സൗദി അറേബ്യയിലെ താമസത്തിലോ യാത്രയിലോ ഏതെങ്കിലും കാര്യങ്ങൾ ഒരുക്കുന്നത് വിട്ടുപോയാലോ ശരിയായ ഒരുക്കാതിരുന്നാലോ തീർത്ഥാടകന്റെ ആജീവനാന്ത സമ്പാദ്യം മാത്രമല്ല, അതിലും പ്രധാനമായി അയാൾക്ക് ഹജ്ജ് കൂടി നഷ്ടപ്പെടും. സൗദി അറേബ്യയിൽ ഇറങ്ങുമ്പോൾ ഒരു തീർത്ഥാടകൻ പരിത്യജിക്കപ്പെടുകയും പൂർണ്ണമായും ഒറ്റപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്ന അവസ്ഥയിലാകാമെന്നത് മനസിലാക്കാവുന്നതാണ്.
>
> **12. അതിനാൽ, പിടിഒ-കളുടെ രജിസ്ട്രേഷനായി തിരഞ്ഞെടുപ്പ് നടത്തുമ്പോൾ, ആ നടപടിയുടെ പ്രാഥമിക ലക്ഷ്യവും ഉദ്ദേശ്യവും മനസിലുണ്ടാകണം. പിടിഒ-കൾ രജിസ്റ്റർ ചെയ്യുന്നതിന്റെ ലക്ഷ്യം ബിസിനസ്സ് ലാഭമുണ്ടാക്കുന്നതിനായി അവർക്ക് ഹജ്ജ് സീറ്റുകൾ വിതരണം ചെയ്യുക എന്നതല്ല, മറിച്ച് തീർത്ഥാടകന് ഒരു ബുദ്ധിമുട്ടും, ഉപദ്രവവും, കഷ്ടപ്പാടും കൂടാതെ തന്റെ മതപരമായ കടമ നിർവഹിക്കാൻ കഴിയുമെന്ന് ഉറപ്പാക്കുക എന്നതാണ്. പിടിഒയ്ക്ക് ന്യായമായ ലാഭം ലഭിക്കുന്നത് പ്രധാന ലക്ഷ്യത്തിനോട് ചേർന്നുവരുന്നത് മാത്രമാണ്."**

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

എന്നിരുന്നാലും, പിടിഒകൾ നേടിയ ഗണ്യമായ ലാഭത്തെ പരാമർശിക്കുന്ന അതേ വിധിന്യായത്തിലെ ഖണ്ഡിക 10 അഭിഭാഷകൻ പരാമർശിച്ചിട്ടില്ല. ഖണ്ഡിക 10 ഇപ്രകാരമാണ്:

> **"10. ഈ വസ്തുതകളിൽ നിന്ന്, പിടിഒ-കളായി രജിസ്ട്രേഷൻ ചെയ്യുന്നതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സ്വകാര്യ ഓപ്പറേറ്റർമാർ/ട്രാവൽ ഏജന്റുമാർക്കും ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിനും ഇടയിലുള്ള തർക്കം ലക്ഷ്യത്തിന്റെയും ഉദ്ദേശ്യത്തിന്റെയും വൈരുദ്ധ്യത്തിൽ നിന്നാണ് ഉണ്ടാകുന്നതെന്ന് അനുമാനിക്കാൻ പ്രയാസമില്ല. മിക്ക സ്വകാര്യ ഓപ്പറേറ്റർമാർക്കും**

അല്ലെങ്കിൽ ട്രാവൽ ഏജന്റുമാർക്കും പിടിഒ-കൾ എന്ന നിലയിലുള്ള രജിസ്ട്രേഷൻ പ്രധാനമായും കൂടുതൽ ലാഭകരമായ ബിസിനസ്സിന്റെ വിഷയമാണ്. ഉഭയകക്ഷി കരാറനുസരിച്ച്, ഒരു പിടിഒ-യ്ക്കും അമ്പതിൽ താഴെയുള്ള എണ്ണത്തിൽ തീർത്ഥാടകരുടെ ക്വാട്ട നൽകാൻ കഴിയില്ല. സാധാരണയായി അമ്പത് തീർത്ഥാടകരുടെ ക്വാട്ട എന്നാൽ, ശരാശരി നടപ്പു മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ച്, മുപ്പത്തിയഞ്ച് മുതൽ അമ്പത് ലക്ഷം രൂപ വരെ ലാഭം എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്. ഇതിനർത്ഥം, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിൽ പിടിഒ ആയി രജിസ്റ്റർ ചെയ്യുന്നതിൽ വിജയിച്ച ഏതൊരു സ്വകാര്യ ഓപ്പറേറ്റർക്കും/ട്രാവൽ ഏജന്റിനും, ഒന്നര മുതൽ രണ്ട് മാസം വരെയുള്ള കാലയളവിനുള്ളിൽ മുപ്പത്തിയഞ്ച് മുതൽ അമ്പത് ലക്ഷം രൂപ വരെ എളുപ്പത്തിൽ സമ്പാദിക്കാമെന്നും തുടർന്ന് മറ്റ് സ്രോതസ്സുകളിൽ നിന്ന് വലിയ ബിസിനസ്സുകളൊന്നുമില്ലെങ്കിലും വർഷം മുഴുവനും സുഖമായി വിശ്രമിക്കാമെന്നുമാണ്. മറുവശത്ത്, ഇന്ത്യാ സർക്കാരിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ഹജ്ജ് യാത്രയ്ക്ക് പോകുന്ന തീർത്ഥാടകരുടെ സുഖകരവും സുഗമവും പ്രശ്നരഹിതവുമായ യാത്ര, താമസം, നിർവഹണം എന്നിവ ഉറപ്പാക്കുന്നതിനാണ് പിടിഒ-കളുടെ രജിസ്ട്രേഷൻ,. "

(ഊന്നിപ്പറഞ്ഞു)"

വാസ്തവത്തിൽ, ഖണ്ഡിക 12-ൽ നടത്തിയിട്ടുള്ള നിരീക്ഷണം ഈ കോടതി മുമ്പാകെ ഉണ്ടായിരുന്ന വിവാദത്തിന്റെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ ഉള്ളതാണ്. തർക്കം പിടിഒ-കളുടെ രജിസ്ട്രേഷനായി ഏർപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന കർശനമായ വ്യവസ്ഥകളെക്കുറിച്ചാണെന്ന് പ്രസ്തുത തീരുമാനത്തിന്റെ ഖണ്ഡിക 17-ൽ നിന്ന് കാണാൻ കഴിയും. ഖണ്ഡിക 12-ലെ നിരീക്ഷണങ്ങൾ ആ സന്ദർഭത്തിലാണ്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ശരിയായ സേവനം നൽകുന്നുണ്ടെന്ന് ഉറപ്പാക്കുക എന്നതാണ് ഇത്തരം കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ ഏർപ്പെടുത്തുന്നതിന്റെ ലക്ഷ്യമെന്ന് ഈ കോടതി വിധിച്ചു.

ഈ സാഹചര്യത്തിലാണ്, പിടിഒ-കൾക്ക് ന്യായമായ ലാഭം ലഭിക്കുന്നത് അതിനോട് ചേർന്ന് ആകസ്മികമായി വരുന്നതാണെന്ന, മുകളിൽ പറഞ്ഞ നിരീക്ഷണം നടത്തിയത്. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്നതിലൂടെ അവർ ഏതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള ജീവകാരുണ്യ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്ന വാദം ഈ ഹർജികളിലെ എച്ച്ജിഒ-കൾക്ക് ഇല്ല. ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് ഒരു പാക്കേജ് നൽകുമ്പോൾ തങ്ങൾ ലാഭം നേടുന്നില്ലെന്ന വാദവും അവർക്കില്ല. ലാഭം നേടുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തോടെയാണ് അവർ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നത്.

60. അപ്പോൾ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി എന്നത് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകരുടെ ക്ഷേമത്തിനായുള്ള വിവിധ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏൽപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു നിയമാനുസൃത സമിതിയാണ്. മാത്രമല്ല, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റിയുടെ കാര്യത്തിൽ ലാഭേച്ഛ ഒട്ടും തന്നെ ഇല്ല. സേവനം നൽകുന്നതിനായി തീർത്ഥാടകരിൽ

നിന്ന് ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി സ്വീകരിക്കുന്ന പണം 2002 ലെ നിയമപ്രകാരം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ഒരു നിയമാനുസൃത ഫണ്ടിലേക്ക് പോകുന്നു, ഇത് 2002 ലെ നിയമത്തിൽ വ്യക്തമാക്കിയ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് മാത്രം ഉപയോഗിക്കേണ്ടതാണ്. അതുകൊണ്ടാണ് ഹജ്ജ് തീർത്ഥാടകർക്ക് സേവനം നൽകുന്ന കാര്യത്തിൽ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി ഒരു പ്രത്യേക വിഭാഗം രൂപീകരിക്കുന്നത്. എച്ച്ജിഒകളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി ഇത് ഒരു പ്രത്യേക വിഭാഗമാണ്. ഈ വർഗ്ഗീകരണം ന്യായമായ ഒരു അടിസ്ഥാന വ്യത്യാസത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ്. മെഗാ ഇളവ് വിജ്ഞാപനത്തിലെ ഖണ്ഡിക 5 എ-യിലെ ഇളവിന്റെ ലക്ഷ്യം മത തീർത്ഥാടനത്തിനായി സേവനം നൽകുന്ന നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകളുടെ പ്രവർത്തനം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുക എന്നതാണ്. വിജ്ഞാപനത്തിൽ വ്യക്തമാക്കിയിരിക്കുന്ന രണ്ട് സംഘടനകളും സർക്കാരിന് ഫലപ്രദമായ നിയന്ത്രണമുള്ള നിയമപരമായ സ്ഥാപനങ്ങളാണ്. മാത്രമല്ല, നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ ഭക്തർക്ക് നൽകുന്ന സേവനം ലാഭമുണ്ടാക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തോടെയല്ല. അതിനാൽ, ഇളവുകൾ നൽകുന്നതിലൂടെ നേടിയെടുക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ലക്ഷ്യത്തിനും വർഗ്ഗീകരണത്തിനും ഇടയിൽ ഒരു ബന്ധമുണ്ട്.

61. *എസ്.കെ. ദത്തയുടെ* കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ പണ്ഡിതനായ മുതിർന്ന അഭിഭാഷകൻ ആശ്രയിച്ചു. 1961 ലെ ആദായനികുതി നിയമ പ്രകാരം പട്ടികവർഗ അംഗങ്ങൾക്ക് ഇളവ് നൽകുന്ന ചില വ്യവസ്ഥകളാണ് ഹൈക്കോടതിയുടെ മുമ്പാകെ പ്രസ്തുത കേസിൽ ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെട്ടത്. പട്ടികവർഗ വിഭാഗക്കാർക്ക് ഇളവ് നൽകുമ്പോൾ, പട്ടികവർഗ വിഭാഗത്തിൽ നിന്നുള്ള സർക്കാർ ജീവനക്കാരെ ആ ആനുകൂല്യങ്ങളിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കി. ഈ സാഹചര്യത്തിലാണ് സാങ്കൽപ്പിക വേർതിരിവിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നടത്തിയ വർഗ്ഗീകരണം സാധുവായ വർഗ്ഗീകരണമാകാൻ കഴിയില്ലെന്ന് സുപ്രീം കോടതി നിരീക്ഷിച്ചത്. സാധുവായ ഒരു വർഗ്ഗീകരണം നടത്തുന്നതിന് ന്യായവും ഗണ്യമായതുമായ ഒരു വ്യത്യാസം ഉണ്ടായിരിക്കണം. വസ്തുതകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി, പ്രസ്തുത തീരുമാനം ഹർജിക്കാരെ സഹായിക്കില്ല.

62. ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ യോഗത്തിൽ, ഹർജിക്കാർ നൽകിയ നിവേദനത്തെക്കുറിച്ച് ചർച്ചകൾ നടന്നു. ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റിയുടെ തീരുമാനത്തിൽ/ശുപാർശയിൽ എച്ച്ജിഒകളും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളും തമ്മിലുള്ള വേർതിരിവിന്റെ സാധുവായ കാരണങ്ങൾ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. വിവേചനമുണ്ട് എന്ന വാദവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഫിറ്റ്മെന്റ് കമ്മിറ്റി രേഖപ്പെടുത്തിയ ന്യായവാദങ്ങൾ ചുവടെ നൽകുകയാണ്.

> **"കാരണം 3: ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി ഹജ്ജ്/ഉംറ തീർത്ഥാടനം സംഘടിപ്പിക്കുന്ന തീർത്ഥാടകർക്ക് മാത്രമേ ജിഎസ്ടി ഇളവ് [വിജ്ഞാപനം നമ്പർ 12/ 2017-സിടിആർ- ന്റെ ക്രമ നമ്പർ 60 ഉം വിജ്ഞാപനം നമ്പർ 9/2017-ഐടിആർ- ന്റെ ക്രമ നമ്പർ 63 ഉം] അനുവദിച്ചിട്ടുള്ളൂ, എച്ച്ജിഒ [പിടിഒ] സംഘടിപ്പിക്കുകയും നടത്തുകയും ചെയ്യുന്ന**

തീർത്ഥാടനത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്ന തീർത്ഥാടകർക്ക് ഇത് നൽകുന്നില്ല. ഇത് വിവേചനപരവും ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ന്റെ ലംഘനവുമാണ്.

ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ ഇന്ത്യാ സർക്കാർ സൗകര്യമൊരുക്കുന്ന ഒരു മതപരമായ തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഒരു നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടന നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾ ജിഎസ്ടിയിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഉത്തരാഖണ്ഡ് സർക്കാർ സ്ഥാപനമായ കുമയോൺ മണ്ഡൽ വികാസ് നിഗം ലിമിറ്റഡ്, 2002 ലെ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി നിയമത്തിന്റെ (2002 ലെ 35) വകുപ്പ് 2 ൽ നിർവചിച്ചിരിക്കുന്ന 'കമ്മിറ്റി' അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന കമ്മിറ്റി എന്നിവയാണ് "നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടനകൾ".

ഹജ്ജ്/ഉംറ തീർത്ഥാടന ടൂർ സംഘടിപ്പിച്ചു കൊണ്ട് ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർ നൽകുന്ന സേവനത്തിന് ജിഎസ്ടി ഈടാക്കും. കേന്ദ്ര സർക്കാരോ സംസ്ഥാന സർക്കാരോ ഉഭയകക്ഷി കരാറിൽ നടത്തുന്ന മത തീർത്ഥാടന സേവനങ്ങളിൽ മാത്രമേ ജിഎസ്ടി ഇളവ് ലഭ്യമാകൂ. ഏതെങ്കിലും സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർ നൽകുന്ന ഏതെങ്കിലും മത തീർത്ഥാടന സേവനങ്ങൾക്ക് ഇളവ് ലഭ്യമല്ല. അതിനാൽ, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് നടത്തുന്ന മത തീർത്ഥാടന സേവനങ്ങളിൽ നിലവിലുള്ള ഇളവ് വിവേചനപരമല്ല. **സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാരെ സേവന നികുതി/ജിഎസ്ടി ഇളവിന്റെ പരിധിയിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കാൻ നിയമസഭ ഉദ്ദേശിക്കുന്നു.** നികുതി ചുമത്തേണ്ട വിഷയവും ആളുകളും തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിന് നിയമസഭയ്ക്ക് വിശാലമായ സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടെന്ന് നിരവധി കോടതി വിധിന്യായങ്ങൾ ശരിവച്ചിട്ടുണ്ട്.

അനുച്ഛേദം 14 ന്യായമായ വർഗ്ഗീകരണത്തെയല്ല, വർഗങ്ങളായി തിരിച്ചുള്ള നിയമനിർമ്മാണത്തെയാണ് നിരോധിക്കുന്നത്. സർക്കാരിന്റെ നയങ്ങളും ലക്ഷ്യങ്ങളും നിറവേറ്റുന്ന രീതിയിൽ നികുതിക്കായി സാധനങ്ങളും സേവനങ്ങളും തരംതിരിക്കുന്നത് നിയമസഭയുടെ അധികാരപരിധിയിൽ വരുന്നതാണ്. പൊതു സ്ഥാപനങ്ങളും സ്വകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങളും നൽകുന്ന ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർ സേവനങ്ങൾ തമ്മിൽ വേർതിരിച്ചറിയാൻ നിയമനിർമ്മാണം ഉദ്ദേശിക്കുന്നു. മത തീർത്ഥാടകർക്കിടയിൽ വിവേചനമില്ല. ഹജ്ജ്/ഉംറ തീർത്ഥാടനമോ മറ്റേതെങ്കിലും മത തീർത്ഥാടനമോ നടത്തുന്ന എല്ലാ തീർത്ഥാടകരെയും തുല്യമായി പരിഗണിക്കുന്നു.

ആർ.കെ. ഗാർഗ് v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ (1981) 4 എസ്സിസി 675 എന്ന കേസിൽ സുപ്രീം കോടതിയുടെ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച്, അനുച്ഛേദം 14 പരാമർശിച്ചുകൊണ്ട് സ്ഥാപിച്ച വർഗ്ഗീകരണത്തിന്റെ പരിശോധന ഇങ്ങനെയായിരുന്നു:

"വേർതിരിക്കൽ ഏകപക്ഷീയമായിരിക്കരുത്, മറിച്ച് യുക്തിസഹമായിരിക്കണം. അതായത്, ഒരുമിച്ച് ഗ്രൂപ്പുചെയ്തിരിക്കുന്ന എല്ലാ വ്യക്തികളിലും കാണേണ്ട ചില

ഗുണങ്ങളെയോ സവിശേഷതകളെയോ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതായിരിക്കണം അത്, കൂടാതെ അത്തരം ഗ്രൂപ്പിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കപ്പെട്ട മറ്റുള്ളവരിൽ ഉണ്ടാകരുത്. ആ ഗുണങ്ങൾക്കോ സ്വഭാവസവിശേഷതകൾക്കോ നിയമനിർമ്മാണത്തിന്റെ ലക്ഷ്യവുമായി ന്യായമായ ബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കണം. പരിശോധനയിൽ വിജയിക്കുന്നതിന്, രണ്ട് വ്യവസ്ഥകൾ പാലിക്കേണ്ടതുണ്ട്, അതായത്, (1) വർഗ്ഗീകരണം മനസ്സിലാക്കാവുന്ന ഒരു വ്യത്യാസത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതായിരിക്കണം, അത് ഒരുമിച്ച് ഗ്രൂപ്പ് ചെയ്തിരിക്കുന്നവയെ മറ്റുള്ളവരിൽ നിന്ന് വേർതിരിക്കുന്നു, (2) നിയമം വഴി നേടിയെടുക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ലക്ഷ്യവുമായി ഈ വ്യത്യാസത്തിന് യുക്തിസഹമായ ബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കണം."

ഇന്ത്യൻ ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റി മുഖേനയുള്ള ഹജ്ജ്/ഉംറ തീർത്ഥാടന ടൂറുകൾ നടത്തുന്ന തീർത്ഥാടകരെ ഒരു വിഭാഗമായി തരംതിരിക്കുന്നത്, പരിഗണനയിലുള്ള നിയമപ്രകാരം കൈവരിക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ലക്ഷ്യവുമായി യുക്തിസഹമായ ബന്ധമുള്ളതും മനസ്സിലാക്കാവുന്നതുമായ ഒരു വ്യത്യാസത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്. അതിനാൽ, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് ഉഭയകക്ഷി ക്രമീകരണത്തിന് കീഴിൽ നടത്തുന്ന മത തീർത്ഥാടനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഒരു നിർദ്ദിഷ്ട സംഘടന നൽകുന്ന സേവനങ്ങൾക്ക് സേവനങ്ങൾക്ക് നികുതി/ജിഎസ്ടി ഇളവ് നൽകുന്നത് വിവേചനപരമല്ല, ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14 ലംഘിക്കുന്നതുമല്ല.

മുകളിൽ ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ, സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാർ ഹജ്ജ്/ഉംറ തീർഥാടകർക്കായി ടൂർ സംഘടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടും നടത്തിക്കൊണ്ടും നൽകുന്ന സേവനം ജിഎസ്ടി നിയമ പ്രകാരം നികുതി വിധേയമായതാണ്. നിലവിലുള്ള ജിഎസ്ടി ഇളവുകളിൽ ഒന്നിലും ഇത് ഉൾപ്പെടുന്നില്ല. അതിനാൽ, ജിഎസ്ടി ഈടാക്കരുതെന്നോ ജിഎസ്ടി ഈടാക്കില്ലെന്ന് വ്യക്തമാക്കണമെന്നോ ഉള്ള അഭ്യർത്ഥന സ്വീകാര്യമല്ല.

ഹജ്ജ് ഗ്രൂപ്പ് ഓപ്പറേറ്റർമാർ [സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാർ] നൽകുന്ന ഹജ്ജ്, ഉംറ ടൂർ സേവനങ്ങൾക്ക് ജിഎസ്ടി ഒഴിവാക്കണമെന്ന അഭ്യർത്ഥന യാതൊരു യോഗ്യതയും ഉള്ളതല്ല. സ്വകാര്യ ടൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാർ അത്തരം സേവനങ്ങൾ പൂർണ്ണമായും വാണിജ്യാടിസ്ഥാനത്തിൽ തീർഥാടകർക്ക് നൽകുന്നു. ജിഎസ്ടി ഒരു പരോക്ഷ നികുതിയാണ്. നികുതിയുടെ ഭാരം വിതരണക്കാരിലല്ല, സ്വീകർത്താക്കളിലാണ്. സേവന നികുതിയിലും ഈ സേവനത്തിന് നികുതി ചുമത്തി. പുതിയ ഇളവ് നൽകുന്നതിന് ന്യായീകരണമില്ല. ഇളവുകൾ വരുമാന നഷ്ടത്തിന് കാരണമാകുക മാത്രമല്ല, ഇൻപുട്ട് ടാക്സ് ക്രെഡിറ്റ് ശൃംഖലയെ തടയുകയും ക്രെഡിറ്റ് വൈകല്യങ്ങൾക്ക് ഇടയാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

പ്രസക്തമായ ഘടകങ്ങളുടെ പരിഗണനയെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ് രേഖപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള ന്യായവാദങ്ങൾ.

63. *എം. ജംഗീർ ബാഹ്രുഷ & അദേർസ്* കേസിൽ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തെ റവന്യൂ ശക്തമായി ആശ്രയിച്ചു. 1962 ലെ കസ്റ്റംസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 25 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം സർക്കാർ പാസാക്കിയ ഒരു ഉത്തരവായിരുന്നു ഈ ഹർജിയുടെ വിഷയം. പ്രസ്തുത ഉത്തരവ് പ്രകാരം, സ്റ്റേറ്റ് ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷൻ നിർദ്ദിഷ്ട എണ്ണകൾ ഇറക്കുമതി ചെയ്യുന്നത് 5% നിരക്കിൽ മാത്രം കസ്റ്റംസ് തീരുവയ്ക്ക് വിധേയമാക്കുകയും അനുബന്ധ, അധിക തീരുവയിൽ നിന്ന് പൂർണ്ണ ഇളവ് നൽകുകയും ചെയ്തു. മറുവശത്ത്, സ്വകാര്യ ഇറക്കുമതിക്കാർ അതേ നിർദ്ദിഷ്ട എണ്ണകൾ ഇറക്കുമതി ചെയ്യുന്നത് 12.5% എന്ന നിരക്കിൽ കസ്റ്റംസ് തീരുവയ്ക്ക് വിധേയമാക്കുകയും ചെയ്തു. സ്റ്റേറ്റ് ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷനെ വ്യത്യസ്തമായി പരിഗണിക്കുന്നതിന് യുക്തിസഹമായ അടിസ്ഥാനമില്ലെന്ന് വാദിച്ചുകൊണ്ട് ഈ കേസിൽ വിവേചനം ആരോപിക്കപ്പെട്ടു. പ്രസ്തുത തീരുമാനത്തിന്റെ 13 മുതൽ 15 വരെയുള്ള ഖണ്ഡികകളിൽ, ഈ കോടതി ഇങ്ങനെ വിധിച്ചു:

> "13. ഒന്നാമതായി, നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 25(2) പ്രകാരമുള്ള ഇളവ് വിജ്ഞാപനങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന രണ്ട് കാരണങ്ങളും അടിസ്ഥാനരഹിതമാണെന്ന വാദം പരിശോധിക്കാം. ഇളവ് വിജ്ഞാപനങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന രണ്ട് കാരണങ്ങളും ആ വിജ്ഞാപനങ്ങൾക്ക് ന്യായമായ അടിസ്ഥാനം നൽകുന്നതാണെന്ന് ഈ കോടതിക്ക് തോന്നുന്നു. **ഈ കോടതി മുമ്പാകെ സമർപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വിവരങ്ങളിൽ നിന്ന് അന്താരാഷ്ട്ര വിലകളിൽ ഏറ്റക്കുറച്ചിലുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നതായി മനസിലാക്കാനാകും. അവ പ്രകടമായ ഇടിവ് കാണിച്ചിട്ടുണ്ടാകാമെങ്കിലും ഏറ്റക്കുറച്ചിലുകളുടെ ചരിത്രം കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ ഭാവിയിൽ അവ ഉയരാൻ സാധ്യതയുണ്ടെന്ന് ആശങ്കയുണ്ടായിരുന്നു. ആഭ്യന്തര വിപണിയെ സംരക്ഷിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത എല്ലായ്പ്പോഴും നിലനിൽക്കുന്നു, അതിനാൽ സംസ്ഥാന ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷൻ നടപ്പിലാക്കുന്ന ഇറക്കുമതികൾക്ക് അവയിൽ ചുമത്തുന്ന കസ്റ്റംസ് തീരുവയുടെ നിരക്ക് കുറച്ചുകൊണ്ട് പ്രോത്സാഹനം നൽകേണ്ടിവന്നു. ഈ ഭക്ഷ്യ എണ്ണകൾ ഇറക്കുമതി ചെയ്യുന്നതിനുള്ള കുത്തക ഇപ്പോൾ സംസ്ഥാന ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷന് മാത്രമായി നൽകിയിട്ടുള്ളതിനാൽ, ഇതിൽ ഒരു ദീർഘകാല വീക്ഷണം ഉൾപ്പെടുന്നു.** വനസ്പതിയുടെ ആഭ്യന്തര വിലകൾ ന്യായമായ തലങ്ങളിൽ നിലനിർത്തണമെന്ന പരിഗണനയാണ് ഇളവ് വിജ്ഞാപനങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതിലേക്ക് നയിച്ച സർക്കാർ നയത്തിൽ ആധിപത്യം പുലർത്തിയിട്ടുള്ളതെന്ന് കാണാം. മൊത്തം ഭക്ഷ്യ എണ്ണകളുടെ വിപണി എന്നത് ഒരു സംയോജിത വിപണിയാണ്, അതിനാൽ ഏതെങ്കിലും ഭക്ഷ്യ എണ്ണയെയോ വനസ്പതിയെയോ ഒറ്റപ്പെടുത്തി പരിഗണിക്കുന്നത് ന്യായയുക്തമല്ല. വനസ്പതി ഉൽപ്പാദകർ

എന്നത് ഭക്ഷ്യയെണ്ണ വിപണിയിൽ ശക്തമായ ഒരു സംഘടിത മേഖലയാണെന്നത് തർക്കമില്ലാത്ത കാര്യമാണ്, വനസ്പതി വില വലിയ രീതിയിൽ ഉയരുന്നത് മറ്റു ഭക്ഷ്യയെണ്ണ യൂണിറ്റുകളെ അനധികൃതമായി വനസ്പതി ഉൽപാദന യൂണിറ്റുകളിലേക്ക് മാറ്റുന്നതിന് പ്രേരിപ്പിക്കുകയും ഭക്ഷ്യയെണ്ണ വിപണിയിൽ ക്ഷാമം സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യും. ഇത് ക്രമരഹിതമായ വിലകൾക്ക് കാരണമാവുകയും, ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് ഭക്ഷ്യയെണ്ണകൾ ലഭ്യമാകുന്നത് തടയുകയും ചെയ്യും. സാധാരണയായി വനസ്പതി ഉപയോഗിക്കുന്ന ആളുകൾ മറ്റ് ഭക്ഷ്യയെണ്ണകളിലേക്ക് മാറുന്നതും അതുവഴി എണ്ണ വിപണിയിൽ അസന്തുലിതാവസ്ഥയുണ്ടാക്കുന്നതും തടയുക എന്നതായിരുന്നു വനസ്പതി വില ഉയരുന്നത് തടയേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത. മൊത്തത്തിലുള്ള സാഹചര്യം വനസ്പതിയുടെ ആഭ്യന്തര വിലകൾ ന്യായമായ തലത്തിൽ തുടരുന്നുവെന്ന് ഉറപ്പാക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യമാക്കി. ഈ പരിഗണനകളിലേക്കെല്ലാം അറ്റോർണി ജനറൽ ഈ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ആകർഷിച്ചു. ഇളവ് ഉത്തരവുകൾക്ക് അടിസ്ഥാനമായ നയവുമായി അവ ന്യായമായ രീതിയിൽ ബന്ധപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്ന് ഈ കോടതിക്ക് പറയാനാവില്ല. അതിനാൽ വിപണിയെ പോഷിപ്പിക്കുന്നതിന് സർക്കാരിന് ആവശ്യത്തിന് ഭക്ഷ്യവസ്തുക്കൾ കൈവശം വയ്ക്കാൻ കഴിയുമെന്ന് അറ്റോർണി ജനറൽ പറയുന്നു. പൊതുതാൽപ്പര്യാർത്ഥം സംസ്ഥാന ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷൻ നടത്തുന്ന ഇറക്കുമതികളുടെ കസ്റ്റംസ് തീരുവ 5 ശതമാനമായി കുറയ്ക്കുന്നത് അഭികാമ്യമാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും പൊതുതാൽപ്പര്യാർത്ഥം പരിഗണിക്കുകയും ചെയ്തു. **പൊതുതാൽപ്പര്യാർത്ഥം പ്രത്യേക ഇളവ് ഉത്തരവുകൾ പുറപ്പെടുവിക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യമാണെന്ന് വകുപ്പ് 25(2) പ്രകാരം പാർലമെന്റ് നിയമിച്ച അധികാരി എന്ന നിലയിൽ കേന്ദ്ര സർക്കാറിന് ബോധ്യപ്പെടേണ്ടതുണ്ട്. ഉത്തരവുകൾ പാസാക്കാൻ പ്രേരിപ്പിച്ച കാരണങ്ങൾ അത് വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഈ കോടതിയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ, ആ വിജ്ഞാപനങ്ങളിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന സാഹചര്യങ്ങൾ അപ്രസക്തമോ യുക്തിരഹിതമോ ആണെന്ന് പറയാനാവില്ല. ആ കാരണങ്ങളുടെ പര്യാപ്തതയെക്കുറിച്ച് വിധി പറയാൻ ഈ കോടതിക്ക് അവകാശമില്ല. ഉത്തരവുകൾ പാസാക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത വിലയിരുത്താൻ എക്സിക്യൂട്ടീവ് അധികാരിയെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള സാഹചര്യങ്ങളിൽ കോടതിയുടെ അധികാരപരിധിയിലെ പരിമിതികൾ നന്നായി നിർവചിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും വളരെക്കാലമായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതുമാണ്.**

14. വാണിജ്യ പ്രവർത്തന മേഖലയിലേക്ക് പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ സംസ്ഥാനം ഒരു വ്യാപാരിയുടെ വേഷം ധരിക്കുമെന്നത് ശരിയാണ്, സാധാരണയായി അതിന് അനുകൂലമായ പരിഗണന അവകാശപ്പെടാൻ കഴിയില്ല. എന്നാൽ പിൻവാങ്ങുന്നതിന് വ്യക്തവും നല്ലതുമായ കാരണമുണ്ടാകാം. **നിർദ്ദിഷ്ട എണ്ണകൾ ഇറക്കുമതി ചെയ്യുന്നതിൽ**

കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെ ഏജന്റോ നോമിനിയോ ആയി പ്രവർത്തിക്കുന്ന സ്റ്റേറ്റ് ട്രേഡിംഗ് കോർപ്പറേഷന് കൃത്യക നൽകുന്നതിനുള്ള കാരണങ്ങളുടെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ, ഇറക്കുമതി തീരുവയിൽ ഒരു ഇളവ് നൽകി ആ നയം ഫലപ്രദമാക്കേണ്ടത് നയപരമായ പരിഗണനകൾ പ്രകാരം അനിവാര്യമായി എന്നത് വ്യക്തമാവും. 1978 ഡിസംബർ 2 ന് മുമ്പ് വിദേശ വിൽപ്പനക്കാരുമായി ഏർപ്പെട്ട കരാറുകൾ നടപ്പാക്കുക മാത്രം ചെയ്യുന്ന സ്വകാര്യ ഇറക്കുമതിക്കാരുടെ കാര്യത്തിൽ അത്തരം ഇളവ് ആവശ്യമില്ല.

15. ഇറക്കുമതിയിൽ ചുമത്തുന്ന കസ്റ്റംസ് തീരുവയുടെ നിരക്ക് ഏതെങ്കിലും സ്വകാര്യ ഇറക്കുമതിക്കാരുടെ ബിസിനസ്സ് തളർത്തുകയോ നശിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യുമെന്ന വാദവും ഈ കോടതിക്ക് ബോധ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ല. ഈ കോടതിയുടെ മുന്നിലുള്ള വിവരങ്ങൾ അവർക്ക് അനുകൂലമായ ഒരു നിഗമനത്തിനും പര്യാപ്തമല്ല."

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

64. *ആർ.കെ. ഗാർഗ് v. യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ & അദേർസ്*[22] എന്ന കേസിലെ കോടതിയുടെ സമീപനത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഭ്രരിപക്ഷ വീക്ഷണം ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കാൻ ഈ കോടതി തയാറാകുകയാണ്. പ്രസ്തുത കേസിലെ ഖണ്ഡിക 8 ചുവടെ നൽകിയതു പോലെയാണ്:

"8. സാമ്പത്തിക പ്രവർത്തനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങളെ സംസാര സ്വാതന്ത്ര്യം, മതം തുടങ്ങിയ പൗരാവകാശങ്ങളെ ബാധിക്കുന്ന നിയമങ്ങളേക്കാൾ വിശാലമായ വ്യാപ്തിയോടെ കാണണം എന്നതാണ് തുല്യ പരിഗണന സംബന്ധിച്ച മറ്റൊരു ചട്ടം. ഏതെങ്കിലും സിദ്ധാന്തത്തിലൂടെയോ നേരിട്ടുള്ള ഫോർമുലയിലൂടെയോ പരിഹാരം സാധ്യമല്ലാത്ത സങ്കീർണ്ണമായ പ്രശ്നങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യേണ്ടതിനാൽ, നിയമനിർമാണസഭയ്ക്ക് പ്രതിസന്ധികളിൽ ചില അടവുകൾ അനുവദിക്കണമെന്ന് ജസ്റ്റിസ് ഹോംസിനെ പോലെയുള്ളവർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്, കൈകാര്യം ചെയ്യേണ്ട പ്രശ്നങ്ങളുടെ സ്വഭാവം കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ സാമ്പത്തിക കാര്യങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന നിയമനിർമ്മാണത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ നിയമനിർമാണസഭയ്ക്ക് സാഹചര്യം കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചില അടവുകൾ അനുവദിക്കണമെന്നത് പ്രത്യേകിച്ചും സത്യമാണ്. അടിസ്ഥാന മനുഷ്യാവകാശങ്ങൾ ഉൾപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മറ്റ് മേഖലകളെ അപേക്ഷിച്ച് സാമ്പത്തിക നിയന്ത്രണ മേഖലയിലെ നിയമനിർമ്മാണ സഭയുടെ തീരുമാനത്തിന് ജൂഡീഷ്യൽ പരിഗണന നൽകാൻ കോടതി കൂടുതൽ അനുഭാവം കാണിക്കണം. *മോറി v. ഡൗഡ്* [351 യുഎസ് 457 : 1 എൽ ഇഡി 2d 1485 (1957)] കേസിൽ ജസ്റ്റിസ് ഫ്രാങ്ക്ഫർട്ടർ, തന്റെ അനുകരണീയമായ ശൈലിയിൽ പറഞ്ഞതുപോലെ മനോഹരമായി ഈ ഉദ്ബോധനം മറ്റൊരിടത്തും പ്രകടമാക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല, അത് ഇപ്രകാരമാണ്:

[22] 1981 (4) SCC 675

"യൂട്ടിലിറ്റികൾ, നികുതി,ധനകാര്യം എന്നിവയിലെ റെഗുലേഷനുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കേസുകളിൽ, നിയമനിർമ്മാണ സഭകളുടെ തീരുമാനത്തോട് ജുഡീഷ്യൽ ആദരവ് അല്ലെങ്കിൽ ജുഡീഷ്യൽ സ്വയം നിയന്ത്രണം പുലർത്തുന്നതിന് നല്ല കാരണങ്ങളുണ്ട്. എല്ലാത്തിനുമുപരി, നിയമസഭയ്ക്ക് സ്ഥിരീകരണ ഉത്തരവാദിത്തമുണ്ട്. കോടതികൾക്ക് പുനർനിർമ്മിക്കാനുള്ള അധികാരമില്ല, ഇല്ലാതാക്കാനുള്ള അധികാരം മാത്രമേയുള്ളൂ. സാമ്പത്തിക നിയന്ത്രണത്തിന്റെ സങ്കീർണ്ണത, അനിശ്ചിതത്വം, പിശകുകളുടെ ബാധ്യത, വിദഗ്ധർക്കിടയിലെ വൈരുദ്ധ്യം, ജഡ്ജിമാർ തീരുമാനങ്ങളെ മറികടക്കുന്ന സംഭവങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം ഇതിനൊപ്പം ചേർത്ത കണക്കാക്കുമ്പോൾ സ്വയം പരിമിതപ്പെടുത്തുന്നത് ജുഡീഷ്യൽ ജ്ഞാനത്തിലേക്കും സ്ഥാപനപരമായ അന്തസ്സിലേക്കുമുള്ള സ്ഥിരതയുള്ള പാതയാണെന്ന് കാണാൻ കഴിയും."

"നിയമനിർമ്മാണം പ്രായോഗിക പ്രശ്നങ്ങളെ ലക്ഷ്യം വച്ചുള്ളതാണ്, സാമ്പത്തിക സംവിധാനം വളരെ സെൻസിറ്റീവും സങ്കീർണ്ണവുമാണെന്നും പല പ്രശ്നങ്ങളും ഒരിക്കൽ മാത്രമുള്ളതും സാന്ദർഭികവുമാണെന്നും, നിയമങ്ങൾ സാങ്കൽപ്പിക നിർദ്ദേശങ്ങളല്ലെന്നും സാങ്കൽപ്പിക യൂണിറ്റുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നും അമൂർത്ത സമമിതി ഉപയോഗിച്ച് അവയെ അളക്കരുതെന്നും" കോടതി എപ്പോഴും ഓർമ്മിക്കേണ്ടതാണ്.

(ഊന്നൽ ചേർത്തു)

നികുതി കാര്യങ്ങളിൽ ഇളവുകൾ നൽകുന്ന കാര്യത്തിൽ, തീരുമാനമെടുക്കുന്നതിന് സ്വാതന്ത്ര്യം നൽകേണ്ടതുണ്ട്. ആത്യന്തികമായി, അത് നയപരമായ കാര്യമാണ്. നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥാപനങ്ങളെ ഒരു വിഭാഗമായി തരംതിരിക്കുന്നതിനും ക്ലോസ് 5 എ പ്രകാരം സ്വകാര്യ ട്യൂർ ഓപ്പറേറ്റർമാരെ ഇളവിൽ നിന്ന് ഒഴിവാക്കുന്നതിനും യുക്തിസഹമായ അടിസ്ഥാനമുണ്ടെന്ന് ഈ കോടതി ഇതിനകം തന്നെ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഈ കേസിൽ കോടതി ജുഡീഷ്യൽ സ്വയം നിയന്ത്രണം കാണിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

65. അതിനാൽ, വിവേചനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വാദങ്ങൾക്ക് യാതൊരു കഴമ്പുമില്ലെന്ന് ഈ കോടതി കരുതുന്നു, കാരണം എച്ച്ജിഒ-കളും ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികളും തുല്യമായി നിലകൊള്ളുന്നില്ല, വാസ്തവത്തിൽ, ഹജ്ജ് കമ്മിറ്റികൾ സ്വയം ഒരു പ്രത്യേക വിഭാഗം രൂപീകരിക്കുന്നു, ഇത് നേടിയെടുക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ലക്ഷ്യവുമായി ബന്ധമുള്ള ഒരു യുക്തിസഹമായ വർഗ്ഗീകരണത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണ്.

66. അതിനാൽ, ഹർജികളിൽ ഉന്നയിച്ച പ്രശ്നങ്ങൾ കഴമ്പുള്ളതല്ല. കക്ഷികൾ അഭ്യർത്ഥിച്ചതുപോലെ, ഉചിതമായ നടപടികളിൽ തീരുമാനിക്കുന്നതിനായി തുറന്നിരിക്കുന്ന സേവന നികുതി വ്യവസ്ഥയുടെ അധിക പ്രദേശിക പ്രവർത്തനത്തിന്റെ പ്രശ്നം ഇവിടെ കൈകാര്യം ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന് ഈ കോടതി ഇതിനകം വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

67. അതിനാൽ, ഈ കോടതിയുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ ഹർജികൾ കഴമ്പുള്ളതല്ല, അതിനാൽ അവ തള്ളിക്കളയുന്നു. ചെലവുകൾ സംബന്ധിച്ച് ഉത്തരവില്ല.

റിട്ട് ഹർജികൾ തള്ളി.